

HALİS KARABENLİ

**BA'ZILAR
OLISDAN
SEVARLAR**

Halis Karabenli

**Ba'zilar
olisdan
sevarlar**

**“Factor press” nashriyoti
Toshkent – 2021**

UDK 821.512.161-31
KBK 84(5TYU)
K 24

Halis Karabeni

Ba'zilar olisdan sevarlar [Main] / Halis Karabeni. - Toshkent: "Factor press", 2021.-208 b.

Halis Karabeni 1976-yili Anqarada tug'ilgan. Anadolu universitetining Boshqaruv bo'limini tamomlagan. Uning qalamidan "Labimdagi ishq", "Ishqning narigi yuzi", "Aqlimda go'zal qol", "Ehman" va "Ba'zilar olisdan sevarlar" nomli kitoblari nashr qilingan.

Turk tilidan

Nodirabegim Jamshid qizi
tarjimai

UDK 821.512.161-31
KBK 84(5TYU)

ISBN 978-9943-7253-0-0

© "FACTOR PRESS" nashriyoti
© Halis Karabeni

Sevgilim, o'tib ketmadi... Qalbim hanuz
qattiq og'riyapti...

Qanchalar seni sevib boryapman... Qalbim senga qarshi qanchalar tez ilimoqda....

Menga kelishingni istayman. Meni davola. Ishonchimni va qalbimni o'rniga qo'y qaytadan. Yana suyana olay. Jazavasi tutgan bir to'da qarag'a misol ustimda qaغ'itlab turgan bir qancha ovoznig ichidan ajrata oladiganim va sira hadiksiramaydiganim yagona narsani, ya ni ovoznigni pufalab turib, labingga suya.

Ammo to'saldan bo'lmasin bu. Avval dudog'larinigni biroz sovut. Go'dagiga oshini va suvini ilk marta tutayotgan onaning, lablarini qoshiqqa ohista tekkizib, bolasining og'zini kuydirmasligiga amin bo'lishi kabi shafqat bilan qil. Albatta, bunga majbur emassan. Ammo men tomon kelishingni istayman. Chunki tashqaridagi dunyoda yashamagan bir inson majbur ravishda o'zining ichida yangi bir olam yaratadi va ketgan har joyiga u dunyoni olib yuradi. Masalan, ko'chada yurarkan, ulkan bir gumbazning ichidadek o'zidan amin va xavfsiz ko'rinarkan, baribir uni xafa qilmasliklari uchun insonlar bilan orasiga masofa qo'yadi. Bog'ishlari teshib yuboray deydi hamma narsani. Birov bilan o'rtog' tomoni yo'q. Doim xayol suradi, ammo so'raganlarga "Sira xayol surmayman" deydi. Aslida, esa xayollarida eng muhim kuychi o'zi, eng mazali taomlarni tayyorlaydigan kishi ham o'zi, yuzsiz bo'lgan ko'pgina inson uni jonqulog'i bilan tinglayotgandek, ichidan davomiy bir narsalar aytib beradi. G'alati bir umidi bor, faqat bu umid yashashi uchun uni vaqti-vaqti bilan gamchilasa ham, eng kichik hollarda har narsadan nafratlanadi. O'sha

.....

onda hatto o'zining qurgan dunyosidan ham ketishni ishlab, deveda kabir bir eshik qidiradi. O'zi qurgan dunyo ham uni o'kashini boshlaydi. Nafas ham olmaydi. U ichidagi otmadan qurgan gumbazni sindirish uchun bor kuchi bilan uradi o'zining ichiga. Yanada tezroq yurishiga qaramay, turgan joyidan qimirlay olmayotgandek sarosimaning ichida o'ngga-chapga o'zini uradi va eng qisqa vaqtda yolg'iz yig'lab olish uchun o'ziga pana yer izlashni boshlaydi. Chunki to'yib yig'lab olsa, yashayotgan joyi kengaygandek tuyuladi. Chunki hech kim yig'layotgan odamning yonida turishni xohlamaydi.

Meni to'xtat. Yoki yo'nalishimni o'zing tomonga bur. Sen kela olmasang, men o'zim boray. Yo'lni ko'rsat. Iltihda sen bo'lmagan hech bir hayotning zarrasi bo'lishni isamayman! Bu ulkan gumbazning tepasidan bir deraza och. Ko'ngilsiz yaqinlashgan barcha eshiklarining ortida meni kut. Bularni qanday amalga oshirasan, bilmayman. Ammo men yo'qolib boyrapman... Meni top! Meni bag'ringga bos. Yuzsiz bu insonlarni uzozqlashtir mendani Bostqalar tibb yulborzan bu tanamni, yolg'iz sen ovozing ila tiklaysan. Tilka-pora qilindim. Izlari bor sirtimda. Sekinmasdan teyin menga. Tashqariga qiziqib, ochiq qolgan eshikdan chiqqan bir mushukning, bor-yo'g'i bir kechani tashqarida o'ikazib, butun bir umrining yarmini bir kechada yo'qotishi qanday tuyg'uligini bilolmayman! O'igan sluncha vaqtini bir kecha deb hisobla. Juda ko'p narsani yo'qoldim. Ko'p narsa eskirdi, bilaman! Va bilaman, kechirolmaysan. Faqat kechirishni oldin o'zingdan boshla. O'zingga quchoq och. O'zingni top. "Nega" deb so'ra

o'zingdan.
Nima qilishingni va qanday qilishingni bilmayman.
Ammo ishonchimni va qalbimni o'rimga qo'y boshqattan.
Telbaga aylamasindan, bu garg'alar galasining ovozinini o'chir. Meni top. Meni bag'ringga bos. Tilgan bu tanamni yolg'iz sen ovozing ila tiklaysan....

Bir kun keladi va "Ha, biz ham sevgan edik" deyimiz. Kech aytilgan haqiqatlar qanchalik to'g'ri bo'lsa-da, shunchalik samarasizdir!

Tark etilganini qanday tushuntiraman ekan? Lablarim bilan so'zlarim orasiga bir pichoq sanchilgan. Men har gapirganimda tilimni kesyapti" deyimi? Meninchi bu yangi chiqqan bir yozuvchining o'qigan kitoblari dar tenb-terib o'g'irlab yozgan uzun-yulduq jumlagina o'xshash qoldi. Men tark etilganini tushuntirmoqchi bo'lib, nega bular haqida gapiryapman o'zi? Ha, aslida mavzudan u qadar uzochlashib ketmadim. Chunki sassizlik bo'lgan yoki bo'ljak voqealardan avval yuz beradi. Oldin jim bo'lasam. Baqirisdan avval butun kuchingni to'plab, jim bo'lasam. Og'zingga katta toshni solasan va qorninga qo'llaringni qo'yib, bardoshing yetguncha chidayasan. O'vozning seni tark etmasligining oldini olishning eng samarali usuli — sukut saqlamoq. Agar bu qo'lingdan kelmasa, demak, hammasi tugadi degani. Tugabdi bardoshing, kuching. Agar sen gapirsang, dunyoning eng katta urushi boshlanishini bilsang ham pinagingni buzmayasan. Faqatgina bir xarobaning ostidan chiqish yo'lini izlaysan xolos.

Ulkan devorlar ustingga qulagan. G'ishtlarning orasidan ko'rinib turgan o'ltining qo'li esa senga tegishi. Ammo bir binoning kichik irqishidan oqib kirayotgan nurdan ham so'rashingiz mumkin, "Tark etilish" ning nimaligini... Chunki u bunga ko'p bora guvoh bo'lgan. Bir erkak yoki ayol, qo'lida ko'ylagi, yomiga boshqa hech narsa olmay, pillapoyalardan yugurib tusharkan, eshikdan

bir zunda chiqib, qorong'uda ko'zdan g'oyib bo'ladi. Ortiga qayrilib ham qaramaydi. Yoki ikki kishilik yotoqda necha yillardan buyon yonna-yon turgan ikki yostiqdan birining mehmonxonadagi divanga ko'chirilishining nimaligini yotoqxonada qolgan yostiqdan so'rashingiz mumkin. Birgalikda taom yeyilmaganligi uchun idish yuvish mashinasiga alohida-alohida joylashtirilgan likopchalardan, alohida tayyorlangan taomlardan, dush qilganidan so'ng bir begonaning yoniga chiqayotgandek, hammomda ustiga kiyib, azalda "seni qattiq sevaman" degan erkakka hozir hatto tanasining bir qismini ham ko'rsatishni istamagan ayoldan, "Bu bizning kuyimiz bo'lsin" deya tanlangan bo'lsa-da, o'igan kunlarni yodga solgani uchun endilikda hech tinglamaydigan, ustiga ustak nafratlanladigan bir kuydan, onasining tungi klubda ishlashidan xabar topgan o'n to'rt yoshli qiziqqon bir o'smir boladan yoki onasi kir yuvarkan, dadasining balkonda boshqa bir ayolga shivirlagan tovrushda "seni sevaman" deganini eshitgan yoshgina bir qizdan, morg eshigi tagida bolasining jasadini tekshirish uchun kutayotgan otadan va hatto uchi yirilgani sababidan ko'chaga uloqtirilgan bir paypoqdan "Tark etilish" ning nimaligini so'rashingiz mumkin.

Halis Karabentli

Sening yo'qliging abadiy bo'lishi mumkin emas. Orda qoldirilgan har iz, mutlaqo o'z egasining ortidan ketadi.

Hamma narsa qaytib keladi. Vaqt kelib, bunga o'zingiz amin bo'lasiz. Yuragingizni siqib turgan noma'lum narsa, yuzaga chiqadi. Chunki yashirinishdan charchaydi. Xuddi bir siniq tovush kabi... Bir jiringlash kabi... Mushaklarning jarohatlanishidagi og'riq kabi...

Yoki undan ham battarroq narsa. To'satdan boshlangan va nimaki bo'lsa, o'zi bilan birga olib ketgan shafqatsiz bo'ron kabi dahshatli.

Aslida, siz javobini bilgan narsa savol bo'lishi mumkinmi? Mumkin emas. Javob nimadalgini bilasiz, aslida. Tugagandir, boshlangandir, ko'chgandir, parcha-langandir, og'rigandir, sovugandir. Va ko'pgina savolni biz o'zimiz yaratarniz! Bor-yo'g'i shu.

Biz kechki ovqatga o'tirgandik. To'rt kishilik stolning atrofida, ko'rinishidan faqat ikkiniz bor edik, ammo ichimizga yutgan narsalarni yolg'iz ikkiniz ko'ra olardik. Menga qolsa, o'nlab kishilar to'plangandik stol atrofida. Masalan, tongdagi men, kechagi men, o'tgan haftadagi men, o'tgan oydagi men, o'tgan yildagi men va ancha yillar burungi men, eng avvalgi men... Tongdagi, kechagi, o'tgan haftadagi, o'tgan oydagi, o'tgan yildagi, ancha yillar avvalgi va eng boshidagi men... Ammo... G'alati bir shaklda "hammamiz bir-birimizga begona edik. Bir marta foydalanib, keyin tashlab yuborish uchun ishlab chiqarilgan qog'oz salftkasi edik go'yo. Har bittasi o'z burchini bajarib va oxir oqibat

Ishon, menga. Hislarim meni sen tomonga itaryapti. Kimni hayotimda bo'lishini istasam yoki kim men tomon kelishni iroda qilsa, shu hol yuz beradi...

Oradan shuncha vaqt o'tganiga qaramay, "Hatto o'tmishimda ham qolmadig" deyishning o'rniga, men senga "Sen hanzu o'tmishga aylanamding" demogdaman....

suyangancha, "O'ylashimcha, tugadi. Qovurma makonda juda mazali bo'libdi. Birinchi bor tayyorlashimgi?" dedim. Xuddi u bilan ilk marta ovqatlanayotgandek tuyayotgandim o'zimni. Chunki qarshimda turgan inson boshqa bir "u" edi. Stol atrofida o'tirgan ko'nima "men"larga ko'z ostimdan qarab, yotoqxonaga ketish uchun ko'z qisdim. Meni tushunishdi va tezda g'oyi bo'lishdi. Axir ular ham yuklarini yig'ishi lozim. Ma'lumki kimnidir biror yerga ketishi uchun hozirlik ko'rmog'i ancha vaqtni oladi. Qolaversa, xotiralar, tabassumlar, tortishuvlar sirtashuvlar va yana qanchasi...

Endi cho'zib o'tirishning ma'nosi yo'q edi. Bu sala men yutindim. Ichimda aytilmagan biror so'z qoldimdek deya tekshirib ko'rdim o'zimni. Biroq bo'im-bo'sh edim. Xuddi u singari o'ng tomonimda turgan stakandan bir qultum ichib, qog'oz saffetka bilan lablarimni artdim. Stulimni orqaga surgancha, o'rnimdan qo'zg'aldim. Hali hozirlashim kerak bo'lgan ulkan yukim bor edi. Soki qadamlar bilan yotoqxonaga tomon ketdim. Boshqa "men"larni yuklarini hozirlab qo'yishgandi. Biri "Tish cho'kkanimzi olmaysanmi?" deya ogohlantirdi meni. "Qolaversin" dedim "men"larning biringa. Jim edik! U hanuz stuliga suyangancha qimiltamay o'tirardi. Qo'llari ikki yoniga tushirilgan Ichimdan so'ngi so'z aytish istagi keldi. Ovozimgni yana bir bor eshitishim kerak edi. Ammo bunday qilmadim. Barcha savollar tugagan ekan, yangi savol o'ylab topishning sira keragi yo'q. Negatigini bilmadim-u faqat tishcho'kkanimni qoldirdim. Hammasi tugadi.

Uai topganimni his qilyapman, ammo buni o'zimga ham ayto olmayman... Bu qadar yo'qotishlardan keyin kim bo'lsa ham sukut saqlardi...

O'sha tun juda ko'p o'yladim. Aslida, ancha dan buyon ichimni kemirayotgan bir narsa bor edi. Birgina u tunda emas, undan avvalgi turlarda ham doim o'sha harsa haqida o'y surgandim. Men u bilan ayrilishni istayotgandim. Chunki bir insonning birov bilan birga bo'lishi uchun, eng avvalo, o'zi bilan bir bo'lishi kerak edi. Qolaversa, men ko'pdan buyon o'zim bilan emasdim. O'zimda nimani qabul qilolmayotganimni, nima bilan kurash olib borayotganimni, nimadan istisno qilganimni aniq bilmayotgandim... Qisqasi, juda katta bo'shliq bor edi. Yolg'izlikni ko'proq sevadigan va tezda hamma narsadan zerikadigan odamga aylangandim. Berkimmoq go'zal hissa aylangandi. Birov bo'lmas edi yonimda. Tim qora bir nurning ostida, qop-qora samoga bogardim. Yuzlar mavjud emasdi. Ovozlar eshitilmasdi. Nimaga teginganingni bilmasang, undan jirkanishga hojat yo'q bunday hollarda. Tongda uyg'onganimda, bir necha oy o'tgandek, yana ilk bor uning ovozi eshitgandim. Oshxonada qo'shiq xirgoyi qilgancha, nonusha tayyorlayotgandi. O'rnimdan turib, biroz o'tirdim.

Uning mayin ovoziga quloq soldim. Biroz g'alati edi. Menga tegishli bo'lgan biror narsa yo'q edi go'yo. Kiyimlar turgan javonning oynasidan o'zimga qarab, birdan o'rnimdan turdim. Bechorahol ko'rinarдим. Sochlarim

to'z'igan va yuzim osilib qolgandi. Ortiq o'zinga topa qilolmadim! Keyin esa mudhish bir qaror bilan oshxonada tomom ketdim va uni belidan quchdim. Gajirishim fursat qoldirmay, "Sen bilan ajralishni istayman" dedim. Qo'llarini ohista belidan tushirib, tayyorlagan narsalarni bitta-bitta mehmonxonadagi stolning ustiga tuzishni boshladim. Xuddi hech narsa bo'lmagandek yana qo'shiq xirg'ay qilishta davom etdi. Nimaike tayyorlagan bo'lsa, bitta bittadan tashirdi. Mehmonxonadan oshxonagacha kamal sakkitz marta borib keldi. Muzlatgichga suyangancha uning harakatarini tomosha qilardim. Pishloqni, nonni, zaytun va nimaike bo'lsa hammasini bitta-bittadan...

Oxirgi kelishida esa orgasini menga o'g'irib, oshxonada joylashgan uzun stolning ustiga ikkala qo'lini qo'ydi. Xirg'ay qilayotgan qo'shiqning sasi tindi. Jim bo'ldi. Keyin esa "Stolga hamma narsa qo'yildi, nonushta tayyor!" dedi. Ovozida titroq bor edi. Yig'layotganini sezdim. Yonimga borish uchun bir ikki qadam bosganimda, men tomonga qayrilmasdan, "yonimga kelma" degandek, bir qo'lini havoda ko'targancha, "Uzr so'rayman! Shundoq hat sendan bundan ortig'ini kutmagandim ammo o'ylaganimda ham og'ir bo'ldi bu! Bir shaharni tasavvur qil. Oldin senda bormagan bir shahar. Avtobusdan tushasan va atrofdagi shahrsiz bogasan! Biz ham xuddi shunday edik... Sa avtobusdan tushding. Boradigan aniq biror yering yo'q ed va men seni uyimga taklif qildim. Bunda sening aybini yo'q! Bir kun yana o'zing bilmagan biror shaharga ketishni istab qolishingni bilmagandim! Har tun shu qo'rquv bilan uxladim. Har tong uyg'onar-uyg'onmas hali ko'zlarim ochmay turib, qo'llarim bilan paypaslab seni qidirdim

Halis Karberli

Agar ketgan bo'lsang, buni ko'rishni istamasdim, chunki... Ketganingni hatto qo'llarim-la his qilmoq ham menga dahshatli qo'rquv va og'riq berardi, bunda yaxshi bilardim. Sen ketmagan har tong shukr qildim, yonimdaling uchun. Uxlashingni tomosha qildim. Va ishon menga, hayotimda senga bo'lgan tuyg'ularimdan ham go'zalroq narsaga duch kelmadim! "Go'zal narsalar tez nihoyalanaadi" deyishardi. Aytchi, seni kim tugatdi? Meni-chi? Qo'yaver! Tasalli berishga urinmal Ammo... yana bir bor yelkandan o'p. Orimdan quch. Agar yuzingga qaraydigan bo'lsam, yana stolga nimalardir tashishimga to'g'ri keladi. Ilimos, o'p yelkalarimni... Va yana yolvoraman, bundan keyin o'zing bilmagan biror shaharga sayohatga chiqma!" dedi. Ikki qadam tashlab, ortidan quchdim. Lablarimni yelkasiga bosib, "Choy damlashni unutibsan, o'zim damlayman dedim. Yig'ladik. Bola kabi yig'ladik. Bir yelkasiidan, narigi yelkasigacha takror-takror o'pdim. Hanuz stolning ustida turgan qo'llarini tutib, o'zinga qaratdim. Sochlari yuziga tushgan va ko'z yoshlaridan nam bo'lgandi. Barmog'larim uchi bilan nam sochlarini tarab, gulog'ining orgasiga o'tkazib qo'ydim. Iyagidan tutib, "Topdim" dedim, hayajon bilan... Ishonish qiyin edi. Nimani topganimni so'ramadi hatto. "Ishonching komilmi? Chindan ham o'zingni topdingmi" dedi. U titardi. Qo'rqayotgani ko'rinib turgandi. "Topdim" dedim, shasht bilan takortlagancha. "Topdim!" Hayotimda ilk bor kimdir o'zimdand ketmasligim uchun mendan ketishni o'ylardi. Yonida turdim. O'sha kuni nonushta qilmadik. Tashqariga chiqdik. Shunchaki yurdik. Ikki dona simit* oldik. Uzoq yurdik. Uyimni topgandim.

Shubhasiz, hech kutmaganimizda go'ldan boy berdik ba'zi narsalarni. Juda xohlaganimizda go'limizdaligida va yo erishishga oz qolganimizda Biroq bularning hech birini endi qaytarib bo'lmaydi. Qaytargan taqdirida ham, avvalgidek hayajonlantirmas balki... Va ayvi shu lahzada yashayotganimiz hamda o'tmishning go'zal xotiralar eng oliy yutug'imizdir. Boshqatdan boshlash mumkin emas! Hayotingda kelgan joyidan davom ettirish mumkin xolos. Zero, buni qabul qilishdan boshqa yo'l ham yo'q.

Hatis Karabentli

Avvaliga uning ham yarador ekanligi sizga yoqadi. Ammo vaqt o'tib, shunchaki yarasidan xalos bo'lish uchun kelganini anglab yetasiz.

Yangidan boshlanmoq uchun meni tanlama. Chunki hech qanday yangi munosabatlarga muhtoj emasman! Zotan insonlarning yangi boshlaydigan munosabatlardan sira ishonmadim. O'ylab qara, shuncha narsani boshingdan o'tkazgansan "Kechirasan, boshingdan o'tkazganlarimning hammasi shunchaki yomon tajriba edi, aslida, yashashni endi boshlayapman" demogchimisam? Chindan ham bu senga hammasi shunchaki qabul qilding. Uyinging eshigiga ketdimi? Kimidir bag'ringga bosding, o'pding, isini va ovozi o'zingnikidek qabul qilding. Uyinging eshigiga olib boradigan yo'laklarni hatto ko'zing yummoq holda topadigan bo'lding va to'satdan hammasini unuting-u, o'idi-keidi, shundaymi? Yo'ql! Aslo! Men hech kimning yangi hayoti bo'lishni istamayman! Qayerda biror halokat bo'lsa, shunga yo'liqandek his qilaman o'zimni. Qayerdan qichqirg' eshitilsa, men ham baqirayotgan odam bilan birga baqiraman. Sen ham shunday qil: baqir, jim bo'l, yiqil, oyogqa tur va bulardan aslo uyalma. Agar puchbo'lib chiqqan xayollaringning sababini mendan qidiradigan bo'lsang, buni ham to'g'ri qabul qilaman. G'azabingni so'ndiraman. Orgaga surmayman, senga bag'rinni ochaman. Chunki samimiyatning bahosi yo'ql! Masalan, onangdan birinchi tarsakini qachon yegan bo'lsang, ilk bor qayerda qoqilgan bo'lsang, qaysi taomlarni xushlamasang, qachon bor kuchingni yo'qotgan bo'lsang, hayotdan ne

vaqt natqalangan bo'lsang, tunning qaysi soatidan keyin uxlaydigan bo'lsang, hong'in bo'lsang, gavyumlikdan bezgan bo'lsang, kimdir seni sevaman degan holda, aslida, sira bo'lsang, kimsa va bu barcha bo'lib o'tganlardan aqlingni sevman bo'lsa va bu barcha bo'lib o'tganlardan aqlingni yo'qotgudek bo'lsang-u, ammo birovga ayto olmayotgan bo'lsang, menga yori. Sezdingmi? Quvonchingni hamma bilan o'roqlashishing mumkin, seni eshitishadi, hatto q'ayrikani kelsa ham bildirishmaydi. Lekin hech kim bir yig'ishning qanday bo'lganligiga qiziqmaydi. Fagar ayblaydi. Xudai jirkanch bir narsaga yo'liqgandek afini bujaytirib qaraydi. Ich-ichidan rohatlanib, kuladi. Bu ham senga kam, sen bundanam ortig'iga arziysan deya sevinadi, ammo o'zini senga rahmi kelgandek ko'rsatadi. Shuncha vaqt o'tib ham insonlarning asl basharasi ko'risiga qiyalayotgan bo'lsang, yanada diqqat bilan qaratrofingga. Yoningdagi insonlarning aslida nima sababdan yoningdalarini bilishdan qo'rqma! Va shu boisdan ham mendan yangi munosabatlar kutma. Qo'yaver, qayerda qoqilgan bo'lsang, qo'l cho'zay. Yoningga o'tiray.

Yo'qotadiganimizni yo'qotaylik! Nima bo'pt shunga? Birinchi marta bo'lyapimi bu? Ko'pdan beri tayyorlanagan nonushalarimizni tayyorlaylik. Avtobusdan tushishimiz kerak bo'lgan bekatdan bir nechta bekat oldinroq tushib, piyoda kezaylik. Uyqung qochgan paytlari tunni birga bedor o'tkazaylik. Zotan, hayot shu emasmiz? Bo'lib o'tgan narsalar uchun ko'z yosh to'kit almogona tasallilar axtarish o'rniiga, "Endi men borman deya bilmog... Ana shular bilan kel menga. Haqiqatlarig bilan, yo'qotgan kuylarig bilan, eshitishni unutgan so'zlarig

Halis Karterni

bilan, qo'msaganlarig bilan... Qoqilib tushgan joyingdan tur endi. Qani, tezda qaddingni rostlat! Qo'lindan tut. Boshingni ko'ksingga qo'y va yuragim sasini tingla. Oyog kiyimig o'lchovini, iforingni, ovozingni, kepakli nomni yoqtirish-yoqturmashingni hali bilib olaman. Menga mana shular bilan kel. Ammo mendan aslo yangi munosabatlar kutma. Chunki inson qanchalik achchig bo'lmasin o'tmishi bilan bir butundir!

Bir narsadan shu qadar qattiq ranjidikmi, ekan jonimni og'ritish uchun yanayam ulkanroq yaralar qoldirishingizga to'g'ri keladi. Ammo bunga men izn bermayman!

Yolg'iz qolganimdan so'ng insonlarni tanitish boshladim. Naqadar g'alati bo'lmasin, gavjumlikda bir birovni tanitmaydilar. Har doim birga bo'lgan insoningiz ham bo'lganicha tanitsiz. Uni o'ylayotganda, ayni derazada bo'lishi lozimligida va u galban yo'vujuda boshqa bir yerdaligida yoki aynan qarshimda turganida uniga juda ko'p narsalar haqida aytishni istab turib, tilimni tishlaganimda, yo u ayni on vujudan yonimda bo'lgan holda galban boshqa yerdaligida yoki u timmay gapirarkasida bu gal gaplashadigan hech narsa qolmagani uchun u gapirayotganiga qaramay, sukut saqlaganimda. Parlangan derazada paydo bo'lgan bug'ga yaqinlashib, ismingimni bosh harfini yozarkan, to'satdan derazaga tushgan quyruq nuri bug' bilan birgalikda ismingning bosh harfi haqida erib ketgani uchun ezilganimda. Avtobusga chiqqanimda yonimda o'tirgan yo'lovchiga tashqaridagilar hasrat bilan qo'l silkitganida va men bilan xayrlashish uchun hech kim kelmaganida. Hech qachon va hech qayerda bir tomomidan kutilgan inson bo'lmay turib, avtobusda yonimda o'tirgan yo'lovchidan "Yana qancha qoldi? Qayerdasa qachon yetib kelasan?" deb so'roqqa tutishlarini eshitganimda, sayohatga hech qanday yuksiz chiqqan vaqtlar yuqim yo'qligi uchun yordamchi menga tilxat yozib bermagan damlarda, yonimdan kimsalar kulishib o'tganini

xonanda bor ovozimcha baqirganimda, halto ovozimning o'zimga qaytib kelmagan paytlarida, yotoqqa cho'zilib, o'lim haqida o'ylayotib, qizg'in olov ichimga tushib, butun badanimni jurnjiktirganida va hech bir suratga baxtiyor tushmaganimni anglaganimda tanidim insonlarni. Naqadar g'alati. Gavjumlikda tanimaydi birov birovni. Yashadim va angladim...

Hayotda yashashni boshlashni hech kechiktirib bo'lmaydi. Va kech yuz bergan baxtiyorliklarning ta'mi nordon bo'ladi. Chunki uning yuzi doim dard tomon burilgandir....

Bu kitobni naq yigirma yil oldin o'qigandim. Yuzlab kitobning orasidan unga ko'zim tusharkan, xuddi ancha yillar ko'magan bir tashimni ko'rib qolgandek, hayajon bilan qo'limga oldim va orqa muqovasini barmoqlarim bilan siladim. Kitob ham menga "Xush kelbsan" deyotgandek edi. Baxtiyorligingni his qilgan edim. Bir necha soniya shu holatda turgandan so'ng sahifalarga ko'z yugurtirdim. Vaqfagat kitoblarda to'xtab turadi. O'sha ko'chalar, o'sha insonlar, o'sha fasllar, o'sha siyosiy hokimiyat, hali mobaj telefon kashf qilmagani uchun ko'cha boshida yonna-yon turadigan jetonli telefon butkalari, butkalarining orqasida qo'lida jetonlar bilan navbat kutayotganlar va "Buning gapi qachon tugaydi" deya jahl qilib qo'yayotganlar shittirayotgan yong'ir, ohista esayotgan sharmol, sajnariyoqdagi qahvaxonada qarta o'ynagancha, oldindagi saylovda kimga ovoz berishlari haqida bahslashayotgan nafaqadagi amakilar, furgonda qaynatilgan makkajo'xori soladigan yuzi oftobda kuygan, bir ko'zi ko'rmaydigan va xotinini o'ldirgani uchun yigirma yil qamoqxonada yotgan sobiq mahbusning "Yangi qaynatilgan makkajo'xorilar bor" deya baqirgan ovozi, bir necha daqiqaga avval svetofordaj bir-biriga kelib urilgan ikki mashinadan birining ruli va o'tindiq o'rtasida gisilib qolgan o'tiz yoshlardagi ayolning achchiq qichqiriqlari va yana bir necha holatlar o'sha.

o'sha edi va men ham go'yo o'z uyimga qaytandek edim. Meni qattiq ta'sirlantirgan bu kitobni o'qigan vaqtlarim bu qadar g'oyib bo'lmagandim, lekin xuddi hozirgi kabi nimalarnidir izlab yurardim. Bir kun kelib, izlagimni aniq topaman, bunga amin edim. Qolaversa, shuncha yildan keyin izlagan narsamni topganim bir yon-u, men bo'lsa yana hamma narsadan uzoqlashib ketgandim. O'qishim ham yakunlangan, sira aytilmaymiz degan insonlardan-da allaqachon yiroqlashilgan, ularning o'rniga yangilari kelgan, yangi kelganlar ham ketib bo'lishgan, yangilana-yangilana ortidan bir nafasda eskirgan bu holatlar g'oyat ko'p takrorlangan edi. Kitobning ilk nashrini yangi ishga kirganimda, boshqa bir shaharga ko'chayotib yo'qotgandim va bu kitob o'shandan keyin sira xayolimga kelmagan edi. Borishni istagan joylarim, ko'rishni xohlagan insonlarim, sevib eshitadigan musiqalarim, o'quvchilik paytlarimda har ikki kunda bir yeydigan turi xil makaronlarim ham kitobga qo'shilib, unutilib ketgandi. Ammo vaqtlar o'tib, ichimga bir bezovtalik qaytib kelgandi va menga nimadir yetishmayotganini va u nimaligini qanchalar eslashga urinmay, topa olmagan edim. O'limishdagi sevgilim Nihon, otam va onam, bankda turgan hisob raqamimdagi pulim, bog'i bilan ikki xonali, ikki qavaldan iborat uyim, har yili yangilanadigan mashinam, ish bo'yicha majlislarim, bir paytlar eng yaqin do'stim bo'lgan, hozirda chet elda yashaydigan Samedning uch yashar o'g'li meni biroz chalg'itgan bo'lsa ham, hammadan g'alati bir tarzda uzoqlashgan va meni hech bir shaklda qoniqtirmasliklarga ko'nikib ketgandim. Qiyinchiliklar o'tib ketayotgan va baxt

bo'lib ko'ringan narsalar ham barham topayotgan edi. Hamma narsaning tasavvurga sig'mas darajada dardro o'zgarib ketishi, insonni hech qayerda ko'p qololmaydigan bir yo'lovchiga aylantirishga yarardi xolos. Yigirma yil ichida ishim sababli o'nlab shahar va mamlakatlarni ko'rgandim. Yuzlab kitob mutolaa qilgan va har on qo'ziqorin kabi ko'paygan-u lekin birinchi kitobidayoq nomi o'chib ketgan yoki o'zini har asarida takrorlagan yozuvchilarning unutilishga guvoh bo'lgan, qarindosh urug'larining hammasi oila qurib, bola-chaqasi bilan ovora bo'lgan bir damda, men uzooq masofali dam olish maskanlaridagi illoq qo'shiqlardan jirkangan, avtobuslarda ikki bukiilib uxlagan uyg'ongan, borgan, qaytgan, halokatlarga uchragan ammo eng yomon va fojia viy halokalar o'z ichimda yuz berishida va men qanday bo'lsa ham bu halokatlardan soppa-sog' chiqayotganimdan nafratlanardim! O'lishni judayam istardim-u, ammo o'lganimdan keyin qayerga borishimi bilmaganim uchun bundan ham qo'rqardim. Meni hayotga ushlab turgan bir narsa bor edi va ayni damda bu narsa meni hayotning noma'lum tomonlariga irtar edi. Chunki nimani izlayotganingni bilmaslik insonni charchatardi va qidiringaningni topa olmaslik yoki topdim deb o'ylab yangilishganingni anglashing — butun harakatlaringning kulini ko'kka sovuvaradi. Nihoyatida esa yo'lining eng boshiga qaytib, ayni izlarni takroran bosmoq, tanish insonlarni ilk bor ko'rayotgandek boshqatdan tanishishga urinmoq, qayerda xato qilganingni anglashga kirishmoq, bir qancha yo'l bosib, ikkiga aytilgan yo'lining boshida to'xtagancha o'lgan safar qaysi birtidan yurganligingni eslashga urinib

Halis Karabeni

xuddi o'sha yo'lni tanlamaslik uchun ehtiyot bo'lish bilan birga baxtsiz ravishda yana o'sha yo'lni tanlaganimni yo'lining yarimiga yetganda bilmoc va u yerdan endi ortga qayta olmaslik lekin yo'lining oxiri qayerga olib borishini bilish ham juda qo'rqinchli edi. Shu boisdan, umrimning ko'p qismi behuda o'tganligini qabul qilish mening tez-tez yuzlashadigan haqiqatim edi. Bu kitobni topganimdagi quvonchimning sababi ham shu. Endi juda-juda ilgari qaytishim mumkin edi. Go'yo umrimning ham avvaliga... Odamlar juda kam va yashash uchun chiroyli joylarni illoslantirmaydigan o'sha davrlarga... Ya'ni tashlab ketilmagan, doim tabassum qiladigan, ishlab pul topishga majbur bo'lmagan, jamiyat ichida kimgingning zarracha ahamiyati bo'lmagan o'sha davrlarga...

Kitobni olgancha, apil-tapil uyga qaytishim ham, xuddi bolaligimdagi kabi uyga qaytishim bilan maktab formalarimni va portfelimni bir chetga uloqtirgancha, ko'chaga yugurishim kabi bo'lgandi. Xonaning chirog'ini yoqmasdan, pidlagimni va oyoq kiyimimni kravatimning bir chetiga tashlarikan, volg'iz o'zim yashaydigan uyning mehmonxonasidagi kulrang yumshoq yostiqchali o'rindiqqa cho'zlishim, tirikligida yashashdan nihoyatda charchagan va endi o'lganimdan keyin qabrda hamaylixotir oyoq uzatib yotishni o'ylayotgan o'likning tuygan saodati bilan bir xil edi. Boshqa vaqtlardagidan farqli o'laroq, hozir hech narsa haqida o'ylashni istamayotgan edim. Qish mavsumi asta-sekin kirib kelayotgan edi va go'yo sovuqqotgani uchun o'jarlik bilan derazadan ichkari kirishga urinayotgan shamolning hushtaksimon uvillashi ham meni bezovta

qilmayotgan edi. Shamning tovushini sevmasdin sira
 Go'yo yuz yoshga kirgan bir odam, quruq va kuchli
 timoqlari bilan oynani timayotgandek tuyulardi. Menga
 Uyinga qamali olish menga judayam yogardi. O'zim
 bilan o'zim qolgan paytlarim o'tirishimga oid nimalarni
 eslashga unjar, dengizga ilk bor sho'ng'iganing
 balandlikdan qo'rqishini qachon payqaganimni, yozgi
 ta tillarni, birinchi o'qituvchining ismini, meni eng ko'p
 nima qo'rqitishini, lushunarsiz aybdorlik tuyg'ularimni,
 menga aytilgan yolg'onlarni, men so'zlagan yolg'onlarni, bir
 xil suratlarni tomosha qilarkan, payqanmay o'tib ketadigan
 mayda detallarni bu safar ko'zdan qochirmaslik uchun nega
 telbalarcha uinganimni, nima uchun onamga qo'ng'iroq
 qilmay qo'rganimni, birovga yoki biror narsaga osonlikcha
 ko'nikimas ekannan, nega ilk bor sigaret chekkanimda
 boshqalarga o'xshab yo'tal tutib qolmaganim, ichimga yutib
 yuganlarim, biror yo'l toqib tashqariga chiqib ketolmagani
 uchun meni mutassil ezganim, asablarim nega doim bunchalik
 tarang tortilib turishi haqida o'ylardim. Qidirayotgan narsam
 shularning ichida bo'lishi mumkin edi. Baxtsiz hodisa yuz
 berib, insonlarning ichiga kirib qolganimda esa ular bilib
 yuzlari mavjud emasdek gaplashardim. Ular faqat quruq
 jasaddan iborat edilar men uchun. Tanalarining ranglari bir
 xil edi. Yuzsiz bo'lganlari uchun ovozlari ham bir-biridan
 farq qilmasdi. Yelkasiidan yuqorisi mavjud bo'lmagan bir
 mavjudot edilar. Men kimsani tanimaganim uchun mukofot
 o'laroq berilgan huzur-halovat ichida edim.

Nihonni sevardim. U hayotimda kamdan kam
 hollarda men qabul qilgan to'g'ri qarorlardan biri edi.
 .....
 28

Hatis Karabonli

Ammo qanchalar qochishga urinmay yolg'izlikka shunchalar
 yaqin edim. Yonidalgimda hadeb gapirmasdim. Xuddi
 hech qanday sababsiz nimanidir unutilib qo'ygandek yoki
 nimadandir jahlim chiqayotgandek. Go'yo hayotdan
 ko'nglim qolgandek. Oxirgi uchrashuvimizda shunday holat
 bo'lgandi. Ajoyib boshlangan tong, peshindan o'tib falokatli
 tus olgan edi. Men yana boshqa birovga aylangandim.
 Men qo'lim tutgan ayolning yuzi birdan g'oyib bo'lgan
 edi. Sekanib ketdim undan. Hozir uyqudan uyg'ongandek,
 ko'zlarimni katta-katta qilib ochib yungancha yuzini
 ko'rishga urindim. Buni bir necha bor sinab ko'rdim.
 Avval barmog'larim bo'shshadi. Keyin gavdamni tutolmay
 yigildim. Yiqilgan joyimdan o'zimga qarardim va u yerdan
 darhol ketishni istardim. Bir muncha vaqt o'zimning ham
 yuzim g'oyib bo'ldi degan sarosimada barmog'larim bilan
 qo'rqa-pisa paypaslab tekshirib ko'rdim va yuzim joyida
 turganligini anglaganimdan keyin yengil nafas chiqardim.
 Bir necha daqiqa o'tib, unga yuzimni o'girmasdan: "Yetar,
 ketishni istayman" deyshim zahoti darhol aks-sado o'zimga
 qaytib kelgan edi. Biroq kech bo'lgan edi. Bular Nihonga
 ta'sir qilmay qolmagan edi. Chunki bir gal "Rost yo yolg'on
 bo'lsin, xoh hazil, xoh chin bo'lsin, bir kun menga ketishni
 istayotganingni aytasang, bir lahzayam yoningda qolmayman!
 Qanchalik qalbin og'imasin, bunga chidayman! Ammo
 senga qol demayman. Tushunyapasanni? Bu sevgimni
 qadrlamasligingni bildiradi. Birga o'tkazgan kunlarimizni
 sariq chagaga chiqaradi. Sendan yagona istagim shu, agar
 ishonching komil bo'lsa va chindan ketishni istayotgan
 bo'lsang, yuzimga tik boq va ketishni istayotganingni

.....
 29

ayt" degandi. Kutilmaganda o'rnidan turdi. Bir oz oldin yiqildim deb o'ylab, cho'kkalab qolgan joyimdan unga hadiksirab boqdim. Yuzida ishonib bo'lmaydigan darajada chuqur dard va hayrat zohir bo'lgandi. Eshiganlariga ishonch hosil qilishni islayotgan edi. Xato eshitmagani tushunib, yiqilib tushmaslik uchun oyoqlari bilan yerni teshib yuborgudek qilib, qattiq tiragancha, qaddini tik tutishga urinib, kuldi. Jiddiy bo'ldi. Qoshlarini chimirdi. Yana kuldi. Ko'zlarining kosasi kattalashdi. Xuddi yuk mashinasi barcha xarobalarning tuproqlarini yig'ib kelib uning ko'zlariga to'kandek limmo-lim to'ldi uning ko'zlarini. Ammo yig'lamadi. Ishonib bo'lmaz tezlikda o'zini qo'lga oldi. Qaddini rostladi. Qo'llarini qo'lidan bo'shatib, birgina "Mayil" dedi. Shu on o'zini o'z zindandan ham kuchliroq narsaga urib, vayron qilganini his qildim. Bir to'qnashuvda narigi tomon qanchalik kuchsiz bo'lsa ham, urilgan narsasida mutlaqo bir iz qoldirdi, ammo men unda hech qanday iz qoldirmagan edim. Ustida hatto biror chiziq ham ko'rinmasdi. Go'yo hech qachon mavjud bo'lmagandek edim. Mayda bo'laklarim ham uvalanib, gum zarrasi singari ko'kka sovurildi. Mag'firat qilingani uchun rarijgan bir gunoh kabi edim. Tabiiyki, bir gunoh kechinisa, gunoh qilganing egasi ustidagi yukdan qutilgani uchun xolirjam bo'lardi, ammo gunoh o'zining o'limidan keyin g'anga botar edi. Nafrat bilan o'zimga boqdim. Xudbin va mannan edim. Buning boshqa bir izohi yo'q edi. Boshqa biror so'z demadi. Qo'llarini cho'ntagiga solganicha, kelgan tomonimizning teskari tarafiga qarab keta boshladi. Meni ushlab turadigan hech narsa qolmagan

edi. Atrofimdagi insonlarning yuzlari yana g'oyib bo'ldi. Ko'zdan yo'qolgunga qadar ketishini tomosha qilib turdim. Bir qancha vaqt devorga suryanib, samoga boqdi. Dovdirab qolgan edi. Ammo bu juda oz muddat yuz berdi. Qolaversa, u bunday ahmoqona yakunga munosib emasdi. Ketganidan keyin so'ngan umid bilan yonimdan o'tib qaytgan hammaning yuziga tikildim. Ancha vaqtdan beri ilk bor insonlarning yuzlariga qarayotgan edim. Begona chehralardan uni izlardim. Bo'ydor pakana, semiz, oriq, sergap, kangap, baqirgan, yig'lagan, kulgan, maqsadsiz yurgan ayol va erkaklarga diqqat bilan nazar soldim. Lablarini, ko'zlarini, qo'llarini yurishlarini hamma hammasini sinchiklab kuzatdim. Ammo qilayotgan bu ishim o'ta ahmoqona edi. Aslida, uning ortidan borishim kerakligini yaxshi bilardim. So'ngan bo'lsa-da, hali umid bor edi. Balki kichik bir ehtimol bilan kechiril ar edim. Ammo qachongacha? Oqibatda yana shu ishini qilardim. Hayoti zaharga aylana edi. Va ikkinchi yo uchinchi martasidan keyin, na unda va na o'z zindanda eslashga arzigulik biror go'zal xo'ira qoldirmasdim...

Uzun muddat hayotimda biror bo'lmadi. Bo'lgan yo bo'lishga uringanlar ham men "Yetar, ketishni istayman" deyishimga fursat qoldirmay, o'zlarini tark etardilar. Zero mendan bir ishchiqimashligi ma'lum edi. Biror so'z demasdim. Yuzlari va ovozlari g'oyib bo'lardi. Bu ko'nikmam sira o'zgarimasdi. Bank hisobimdagi pullar, muzlatkichimga terilgan-u, ammo yeyilmagani uchun tashlab yuboriladigan turli xil pishloqlar, bog'i bilan ikki xonali, ikki qavatdan iborat uyim, har yili yangilanadigan mashinam, ish bo'yicha majlislarim va men ega bo'lgan boshqa narsalar hech

qanday qiymatga ega emasdi. Bir tartibsizlik bor edi va bu betartiblik kundun kunga palak yozgan edi.

Shamolning o'limni chaqiradigan tovushiga kulgancha, ortinni o'girdim. To tug'ilgan kunimdan boshlab hozirgacha, o'zinga bir qur nazar tashlash payti kelgan edi. Men kitobni o'qimay turib, uning ovozi yangrayotgandi. Barcha ishi va tashvishini bir chetga surib, o'z hikoyasini aytib berish uchun betogaltanardi... Telefon butkasining yonida navbatini kutganlar, qayratilgan makkajo'xo'i sotuvchi, qahvaxonadagi amakilar, avtohalokatga uchragan ayol... Masalan, sotuvchi bilan ayol aldanganlardan edi. Ayol uyidan g'azab bilan chiqib, rulg'a suyangancha yig'lar kan, kutilmaganda ro'paradan kelib qolgan mashinani payqanmagani va to'qashuv sodir bo'lgan edi. Menga aytib bergan hikoyasi shu edi, ammo men bunga umchalik ishonmadim. O'yashincha, voqea asli boshqacha edi: To'g'ri ayol aldanganligidan xabar topgan va g'azab bilan uydan chiqqandan keyin o'z joniga qasd qilish haqida o'ylagan. Buni qanday amalga oshirish haqida reja tuzayotib, unga mashinani tezligini oshirish va qayergadir borib utirish juda yaxshi fikrdi, tuyilgan va shu o'y bilan tomozi bosmasdan ro'paradan yuqori tezlikda kelayotgan mashina bilan to'qashgan edi.

Biroq halokatdan keyin o'limdan juda qo'rqqan va qilgan ishidan qattiq pushaymon bo'lgan edi. O'limga yaqinlashgan onida ichida g'ayrioddiy bir yashashga bo'lgan tabiiy instinkt paydo bo'lgan edi. Hamma narsa bir tomon, "Men nega o'lishim kerak ekan? Agar o'lsam, qolganlar yashashda davom etadi va hatto mendan qutilganlari uchun

Halis Karaberi

quvonib, go'yo g'amga botgan singari bir ikki tomchi soxta ko'z yoshi to'kib qo'yishadi. Ammo bir oz vaqt o'tib, yo'qligim shaniga bazm-u jamshid uyushirishadi" deb o'ylagan edi. U haq edi. Nima bo'lgan taqdirda ham hayot davom etardi. Chunki har doim shunday bo'lgan. Orgada qolganlar qanchalik g'ussaga cho'kmasin, baribir yashashda davom etishar edi. Sotuvchiga kelsak, xotini va uning xushtorini bir yotoqda ko'rgan zaboti aqldan ozgan, avval o'sha odamni keyin esa o'zi sevirib uylangan xotinini o'ldirib, jasadlarning boshida o'tirib yig'lagan va jinoyatiga vosita bo'lgan qo'lidagi pichoq bilan bir necha bor o'zining bilaklarini ham kesgan, ammo so'nggi daqiqalarda o'zini o'ldirish fikridan voz kechib, militsiyaga xabar bergan edi. Mahkamada ham advokatining qancha qistashiga qaramay, aslo pushaymon emasligini takrorlagan va shuningdek, u bunday jinoyatlarda qo'llaniladigan jazoni yengillatish qonunini ham rad etgan edi. Telefon butkasining yonida navbatini kutayotganlar bilan gahva-honada qarta o'ynagancha, oldinda turgan saylovda kimga ovoz berishlari haqida bahslashgan amakilardan esa so'z ochishni istamayman. Ularning ma'nosiz hikoyalari bor. Navbatdagi va kundalik tashvishlari bor xolos. Aytgancha, aslida yuragimni g'ash qilgan narsa shuncha dardi bor insonlarning ichida o'zinga tegishli biror narsa topa olmaganim edi. Go'yo bolaligimga borayotgan edim, lekin yoshim ancha ulg'ayib qolgan edi. Boshimdagi yostiqni jahll bilan uloqtirdim-da, kitobning sahifalarini tez-tez varaqladim. Shu payt qarshimdan kitobni ilk bor o'qigandimda, meni lol qilgan, ammo ancha vaqtlardan

berri xayolingga ham kelmagan bir ayol qahramoni chiqdi, berri xayolingga ham kelmadigan narsa emasdi. Ayohing bo'yi Aslida, u oson unutiladigan narsa emasdi. Ayohing bo'yi mendan bor yo'g'i bir necha santimetr past va lablarining orasiga sigaret qisqirilgan edi. U ko'chani boshida turib, qizishganicha sumkasini titkilab, zanjigalkani qidirardi. Yonidan o'tib ketayotganlar sigaretini yondirib berishni taklif qilsalar ham hech biriga ro'yxush bermayotgan edi. Darhol qo'lga yonimda turgan stol tepasidagi plashimga bordi. Juda ahmoqona ish edi bu. Balki telbaning ishidir, ammo o'zinni boshqara olmayotgan edim. Beligacha tushgan kumushrang va to'lqinsimon sochlari, mayin esayotgan shabadada gapirish uchun oxirgi kuchini ham sarflagan bir xasta kabi bilinar-bilimmas o'ngga-chapga tebralar, lablarining har ikki chetidagi mayda chiziqlar esa ayohing o'ta horg'in ekanligidan darak berib turardi. Sigaretini yoqandan keyin, chuqur ichiga tortib, tutunini boricha uzogga pufledi. Men u buni astoydil istaganidan yo'ngli ravishda qildi deb o'ylamayman. Uni yanayam diqqat bilan kuzaidim. U ham kimdir ta'qib etayotganini sezgandek atrofga nazar soldi. Orqasiga burilib qaradi. Hech kim uni kuzatmayotganligiga ishonchhosil qilganidan keyin, yelkasiiga osib olgan qora sumkasini bu gal bo'yninga osganicha yurishni boshladi. Ayohing ismi Merve edi. Oldingi sahifalarning birida qandaydir erkak uni shu nom bilan chaqirgani yodimga tushgan edi. Biroz vaqt o'tib, o'sha erkak ayohing yoniga borib suhbatlashishni istashini bilardim. Yana ahmoqona bir tarzda "T o'xtal U tomonga borma" degim keldi. U yurishda davom etdi. Kitob do'konining qarshisiga kelganida esa endi u erkak

bilan to'qnashishdan qochib bo'lmas edi. Yana biroz kitob sahifalarini varaqlab, Merveni o'sha yerda qoldirdim. Faqat eslashim bo'yicha, u erkak bilan yig'lab gaplashgan edi. Nima uchun yig'laganini unutilgan edim. Shu bois kitobning sahifalarini varaqlab, men ham u bilan birgalikda qadam bosdim. Go'yo soyaga o'xshar edim. Hamisha yonida edim, lekin u meni ko'rmas edi. Va nihoyat u odam ham ko'chani nangi tomonidan yurib kela boshladi. Bu o'ta ko'ngilsiz ammo yuz berishi lozim bo'lgan bir uchrashuv edi. U odamni ko'rar ko'rmas Merve bilan birgalikda men ham lol qoldim. Go'yo tomirlarimda qon oqishdan to'xtab qolgandek bo'ldi. Chunki u erkak menga quyib qo'ygandek o'xshar edi. Xuddi yigirma yil burungi ko'rinishim singari biroz ozg'in va soqollari siyrak edi. Havo ancha salqinligiga qaramay, erkakning egmida faqatgina yuqqa bir ko'yilak bor edi. O'rtadagi masofa ancha qisqarganidan so'ngra qo'llarini cho'ntagidan chiqarib, Mervega hayrat-la boqdi. Bu uchrashuv uning uchun ham kutilmagan bir hodisa bo'lganligi ko'rinish turardi. Bezovta edi. Gapirish uchun og'iz juftlardi-yu, ammo xuddi keraksiz biror so'z aytib qo'yadigandek, tilni qatitq tishlardi va sukut saqlar edi. Bu holat bir necha bor takrorlandi. Ikkisining o'rtasida ko'zga ko'rinmas ulkan bir jartik bor edi. Va nihoyat bor jur'atini to'plab, "Salom, Merve" deyshini uddaladi erkak. Ikkisini shu yerda qoldirib, shoshganicha kitobning so'nggi sahifalariga ko'z yugurtirdim. Balki erkakning ismi biror joyda tilga olingandir deya. Biroq topa olmadim. Darrov o'sha sahifaga qaytgancha, yana Merving yonidan joy oldim. "Nima uchun?" dedi Merve va gapirishda davom etdi:

"Nega ketding?" go'yo Merve erkakka o'lgan vaqtlarning eng qiyin savolini bergandek edi. Aslida, erkak uchun ham, Merve uchun ham, javobi o'ta muhim bo'lmagan bir savol edi bu. Kelgan edi, vassalom! Buning javobini bilish na vaqtni ortga qaytaradi va na bo'lgan voqeani o'zgartiradi. Erkak bu gal tilini tishlay olmay, nimjon bir tovushda "Qolmasdim, bilasan" dedi. Ovozida nadoma va andishadan sira asar yo'q edi.

Qilgan ishini to'g'riligiga ishonchi komil edi. Biroz sukutdan keyin yana takroran "Qolmasdim, bilasan" dedi va yana so'zida davom etdi. "Mendan jahling chiqmasin, insonlarning yuzlari g'oyib bo'lishidan, hammamni bir qolipda ko'rishdan, har kinning ovozi bir xil eshitishdan, vaqt o'tib seni ham bularning ichidan topishim mumkinligi haqida qaytariq aytishni xohlamayman. Qolmasdim, vasalom! Men umidsiz bir insonman, o'zgarolmayman! Bu qo'lmdan kelmavdi. Men har lahza yolg'izlikka ko'proq yaqin edim."

Erkak bularni aytar-aytmas, qo'lim bilan uning og'zini yopib, qarshilik qilishga harakat qildim. Hatto uni yaxshilab do'pposlab qo'ygin keldi. G'azablandim. Aslida unga bir mushki tushirib, u yerdan uzochlashishim kerak edi. Xo'p, nega bunchalik jahlim chiqdi undan? Mervega bularni ravo ko'rgani uchunmi yoki faqatgina tashqi ko'rinishidan emas, harakteri ham menga juda o'xshagani uchunmi? Yoki bularni gapirgan memmidim? Merve ni qachondan buyon tanirdim? Tark etishni va insonlarning yuzlari g'oyib bo'lishi haqida shu kitobdan o'rganganimdim?

Kitobning ichida bir oz oldin tezlashishni boshlagan yomg'irning sochlarini yaxshigina nam qilganini va

qo'llarim sovuq qolganini sezdim. Qocha boshladim. Qaytib ortimga qarashni istamayotgan edim. Merve bilan u erkak ortda qoldi. Qahvaxonada qarta o'ynab o'tirgan amaklarning oldidan o'tdim. Ular saylovda kinga ovoz berishlarini, iqtisodning butunlay past ko'rsatkichligini va bu iqtisodni faqat yangi partiya to'g'irlay olishini, partiya rahbari juda yoshligini, ishsizlik balosi tugashini, mamlakatda adolat qaror topishini va hokazolar to'g'risida gapirishardi.... Ko'chani boshida avtohalokatga uchragan ayol ham jon taslim qilgan edi.

Voqea yuz bergan joyga tez yordam mashinasi yetib kelgan va ayolni murda solinadigan sumkaga joylashtirgan edi. Ayolning eri yig'layotgan edi. Juda kulgili holat edi bu. Hayot davom etardi. Sotuvchi esa furgonini yig'ishtirib, ketishga chog'lanar edi. Qolganiga toqat qiladigan holim qolmagan edi. Peshonandan oqayotgan reza terlar lablarimga qarab oqib tusharkan, darhol kitobni yopib, stolning ustida qoldirdim. Qidirib yurgan narsamni topgan bo'lishim mumkinligidan qo'rqayotgan edim. Ba'zilar hech bir joyga tegishli bo'lolmas edi. Ustiga ustak bunga arzigulik biror bahonalari yo'q edi. Shamolning derazani tindalagan kabi mudhish tovushi o'jarlik bilan ichkariga kirishga urinarkan, onam xayolimga keldi. Telefonni qo'limga oldim va ro'yxatdan "o" harfini bosdim-u, ammo so'nggi lahzalarda bu qarotimdan voz kechdim. Yana unga qo'ng'iroq qilolmadim. Muammo yana o'sha edi. Ovozlarim va yuzlarim g'oyib bo'lishi! Vaqt allamahall bo'lgan edi va men esa agar eplay olsam, uyquga ketishim lozim edi.

Ortingdan bora olmaydiganchalik horg'in
emasman. Biroq bilamanki, bu hol yana
takrorlanadi. Yana hammasi tugaydi. Sen yana
ketasan. Chunki biz — yaradormiz...

Seni judayam qattiq sog'indim. Koshki, ba'zi
narsalarni tuzata olishga ko'zim yetsa, hech bir bahonaning
o'rqasiga berkinmay, senga qo'ng'iroq qilar va oldingda
boshini egardim, ishon! Chunki hamma gap ovozingni
estirishda. Barcha masala, "Nima bo'lsa ham, sen yaxshi
bo'l" deya go'shakni qo'yib, ovozingdagi sog'inchni tuya
bilishda.

Ming afsuski, endi buning iloji yo'q. "Koshki" ga
imkon qoldirmaydigan darajada bir-birimizdan
uzoqlashganimiz... Tugaganimiz... Boshqa usullarni ham
sinab ko'rganmiz. Foydasi bo'lgan yo bo'lmaganini endi
nima ahamiyati bor? Men ham bilaman, bundan keyin
biz sen bilan munosabalarimizni yaxshilay olmaymiz va
hatto uringan taqdirimizda ham bundan battar arazlashib,
yaxshigina nafatlanamiz bir-birimizdan. G'azab yo
adovatdan emas bul Aslo! Ehtimol sabr qilganimizda, eplay
olardik, tuzata olardik deb o'yashimizdan xolos.

Bilaman, sen ham sog'inypasan... Bilaman, ikkimiz
ham og'ir yaratiladik va endi buni ortga qaytarib bo'lmaydi.
Bilaman, bu endi shu tarzda tugaydi. Yaxshi bo'l. Nima
bo'lsa ham, sen yaxshi bo'l...

Har bir insonning o'limishga nisbatan hurmat
va motam tuyg'usi bo'lishi kerak. Ketgan inson
hech yo'qsa bir joyda to'xtab, tin ola bilishi lozim.
O'tgan narsalarni chalkashirib yubormaslik sharti
bilan. Go'yo hech narsa bo'lmagandek, qanday qilib
darhol boshqatdan boshlaysiz? Qabllaringiz qanday
qilib bunchalar tez bir tosh parchasiga aylanadi,
hayromman...

Hatto bir qadam tashlashdan oldin yaxshilab o'ylab ko'rayotgan bo'lsam, demak, bu bejizga emas. Sabahatini Alimning aytganidek: "Odamlar mendan ishonish qudratimni tortib olganlar."

Qarang, men hanuz o'zinga kelmadim, o'zinga kelmayapman! Qolaversa, o'zinga kelsam nimalar yuz berishi to'g'risida kichik bir taxminim ham yo'ql! Bu haqida o'ylashning o'zi juda qo'rqinchi. Nima qilayotgan edik? Kelayotganimdik? Yoki qolayotganimdik? Nahotki, o'zingga kelganingdan so'ng hammasini umutib qo'ysang? Men turgan joyimda qolishga ko'nikib qolganman, ketish qanday bo'lishini bilmayman! Yangi hayot qurish uchun fagatgina jasoratning o'zi yetarli deganlarga ishonolmayman. Chunki birgina jasoratning o'zi yetmaydi. Chunki boshqardan ishonch bog'lash oson ish emas. Buning uchun tole kulishi lozim. Yaxshiliklarga duchor bo'lish lozim.

Agar hayotim bilan bog'liq biror xulosa qiladigan bo'lsam, birovga ortiqcha savol bermasdan, qiynamasdan, niyatim — shunchaki jimgina, unga suyangancha uxlash. Boshqa narsa emas. Bor-yo'q istagim shu... Biroq kimnidir eng sevgan insoni bo'lmadim hech qachon, bo'la olmadim! Buni o'zim uddalay olmadim! Har doim nimalaridir ortidan ketdim.

Oyoqlarimni his qilmay qolgumimgacha yurdim. Ishonishni istardim. Eshik raqami o'n bo'lgan uyda ham yashadim, bir raqamlisida ham yashadim va zinolari quyiga olib tushadigan uylarda ham yashadim... Zulmatda qolish nimaligini yoki yerining eng tub-tubini va yoki

Holis Karabentli

biror narsaga ega bo'lishning haqiqiy ma'nosini bilganim bois parvo qilmadim bularga. Bularning bari o'ltinchi bir holat edi. O'tib ketadigan hollar esa insonga azob bermas edi. Ammo bularning birtortasiga qoqilib tushmoq, nuqson-la dunyoga kelgan bolaning tug'ilishiga o'xshar edi. Bunday holatda o'zining gonidan bo'lishiga qaramay birov uni tan olgisi kelmas edi. Sizga buni tushuntirib beraman. Hoyrahoy, siz ham buni bir paytlar kimgadir tushuntirib bergandirsiz... Ammo xabaringiz bor, nega bunchalar toshbag'irsiz deya qolgan so'zlarni ichga yutmoq ba'zan insonning yagona chorasi bo'ladi. Aslida, nozik tushunchalar qanchalar go'zal, shunday emasmi? Masalan, gazetani olib, (qancha jildligini bilmadim-u, lekin aslida, hecho'qib tugatolmaydigan) ensiklopediyalar uchun kupon yig'moq, buni juda sog'indim. Onaning pekmez*1 bilan umni qovurgancha, dunyodagi eng mazali shirinlikni tayyorlashidagi g'amxo'rlik... Qo'rquvning ham pokiza narsalardan kelib chiqqan onlari... Qilayotgan ishlarining oqibatlari insonning hayotiga zarar yetkazmaydigan bolalarcha xatoliklar. Hozirgacha bir-biriga o'xshaydigan juda ko'p narsani ko'rdim. Ammo hech narsa tashqaridan ko'ringani kabi emas. Olmos fagat yalitrangani uchun o'ziga tortadi va biz insonlarga ham shunday nazarda qaraymiz. Ammo dardga na teginish va na qiyo boqish bilan ta'sir qilib bo'lmaydi. Agar jasoratigingiz yetsa, birgina lahza bo'lsa ham his qilishga urinib ko'ring. Boshidan qanday kunlar o'tganiga qiziqing. Ko'rgan kechirganlarini,

1 Pekmez - Odalarda uzum va tut kabi mevalarning qaynatilganda quyvuqlashadigan suvi

— Men bo'lsam, unday qilmasdim, bunday qilgan qarolarini, "Men bo'lsam, unday qilmasdim, bunday qilgan qarolarini, ayblamasdan, qarangi! Asli, yaralar qilardim" demasdan, ayblamasdan, jirkanchingiz yomon! Birovni jirkanchi emas! Yaralardan jirkanchingiz yomon! Birovni azoblashdan zavq olishingiz va bunga sira ahamiyat bermashingiz jirkanchi!

Singan bir buyum kabi ko'chaga otishingiz, burningizga o'rmasib qolgan qon hidi, yo'lingizdan chiqqan halokatga qiziqish bilan qaragancha, "Xudoga shukr, begona ekan" deb yo'lingizda davom etishingiz jirkanchi! Mana bular o'kinchi emas! Va o'tib ketmaydigan narsalar hamisha insonga azob beradi...

TAKROAN

Kel, bu kecha nimalarni yo'qotganimiz to'g'risida gaplashaylik. O'tir qarshingga. Jonim og'riydi deb qo'rq-ma. Bir marta bo'lsa ham qadlingni tik tut, tushingni tushingga qo'y, his et, bu befarqligini bir chetga sur va bir kuni boshingga katta baloni olib keladigan sening xudbinliging ekanligini tan ol. Yorib chiq, endi o'z qobig'ingni. Bahonalarning ortiga berkinishni bas qil. "Sen juda yaxshisan, lekin men senga arzimayman" degan ehtaklaringni yig'ishtir! Ming bor o'yladim bular to'g'risida. Qolaversa, qo'linni bir aravaning orqasiga bog'laganicha, meni qanday sudrashini tomosha qilayotgandek, kiprik qoqmasdan kutdim. Gap ayriliqda bo'lsa, men hamma narsamni bir chetga surib qo'ygandim senga kelishdan avval. Maqsadim seni pastga urishemas. Bunga ko'zim qiymaydi. Ming la'nat bo'lsa, ko'ksini o'yib ismiingni yoz. Bilinsin... Xuddi shu qaramay, "Juda go'zal edi" deyman... Ammo buni chindan his qilishim kerak. Ya'ni mendan olganlaringning evazini qaytar! Quclima, qo'lingni uzatma, menga tegma! Ahvolimga rahming kelganidan emas, bularni chin yurakdan qil. Kerak bo'lsa, ko'ksini o'yib ismiingni yoz. Bilinsin... Xuddi shu ko'charing boshida o'pganimdagi kabi ko'zlaringni yum... Yuzingga biron yomg'ir yog'dir. Mening dardim seni ushlab o'tirish emas. O'tir qarshingga. Gapir. Shunchaki bu kecha nimalarni yo'qotganimiz to'g'risida gaplashaylik. Keyin mayli, ketaver. Qo'lingni bir aravaning orqasiga bog'laganicha, seni qanday sudrashini tomosha qilish qanday bo'lishini sen ham tushun. Mening dardim... O'tir qarshingga... Yana bir bor...

Halis Karabentli

Va men hanuz borligingizga ko'nikmagan ekanman, siz meni yo'qligingiz bilan qo'rqitmoqchi bo'lyapsiz. Birida bor, birida yo'q... Nima farqi bor?

Hayotdan ko'p narsani kutmasdan yashang. Hatto, bundan ham yomon bo'lmaydi deganingizda ham undan ham battariga yo'liqishingiz mumkinligini unutmang. Masalan, birovi juda qattiq quchmang... Chunki qattiq quchish bilan o'tib ketmaydi. Qaytaga insonning ko'ksi og'riydi. Ustiga yana jismoniy og'riq qo'shlgani qoladi xolos. Biror joyingiz yirtilsa, birovg'a ko'rsatmay tikib olasiz. Agar singan bo'lsa, hech bo'lmaganda bog'lab olasiz. Ammo bari befoyda. Kasalni yashirsangiz, istimasi oshkor qiladi. Yarada insof yo'q, o'zini ma'lum qiladi va hammaning unga ko'zi tushadi. Keyin hamma boshingizga kelib yig'iladi, ustingizdan kuladi, yarangizni timab ko'radi. Va yana kimsaga egalik qilmang. Chunki ketadigan yo'lingiz hali juda uzoq va oxiriga yetmay yolg'iz qolasiz. Ba'zan esa ortda qoldirgan yo'lingiz sira qaytib bo'lmaydigandek o'lsalarda qolib ketadi. Qimirlashga ham holingiz qolmaydi. Mavjud bo'lganlar eng muammoli inkoniyatlar ekanligini anglaysiz.

"Bugun sizda bo'lgan narsa, ertaga bir tushga aylanadi va aslida hozir ham sizga tegishli emas" deydi vaqt. Tuzoq... Omonat... Hammasi juda jirkanch narsalar. Chunki kecha boshqa narsa bor edi, biz o'sha narsani yo'qotib, hatto qatib qilib kelidik bugungacha, vaholanki undan hech qachon voz kechoilmaymiz deb o'ylardik, ammo unday

emmas ekan. Bugun, kechagi kuni o'ldirdik. Qo'llarimiz qon, lablarimiz qon, yotoqlarimiz qon. Devorlarga sachragan chinqirqlar bor. Ammo bu chinqirqlar tovush emas, Damimizni ichimizga yutib, tishimizni tishimizga bosgancha baqirganimiz. Oyoqlarimizni Qo'shni xonada o'tirgan og'riqni kamaytirishga uringanimiz. Qo'shni xonada o'tirgan o'ranimiz, otamiz, ukamiz, do'stimiz, sevgilimiz eshitmasliklari uchun... Balki mushugimiz eshitib qolgandir, ammo unida zaboni yo'q birovgina aytdi. Faqatgina yalینگanammo boqadi ko'zlarimizga, biroq uning ham qo'lidan hech narsa kelmaydi. Kelajak uchun yaratilayotgan yangidan yangi musiqlar bor. Ammo biz eskisini sog'inamiz. Hozir hech gaysiniz gunohsiz emasimiz. Shu sababdan tez-tez nafasimiz qaytganicha, uyqudan uyg'onamiz. Go'yo "uyqu kasalligi" deydlar buni. Bizdagi g'azab tutqanog'i shundan. Ehtimol, shuning uchun ko'kka boqqancha, kipriklarimizga yong'ir tomchisi qo'nishini sevarimiz. Chunki bu bizni hitoz bo'lsa-da tinchlantiradi. So'ngra bir umid bilan ham hayotga boqamiz. Ammo bu qadar bo'shliqdan keyin bu ham insonni qo'rqitadi. Masalan, men hatto suv ichishga ham yaramayapman. Chunki bir stakan suvda cho'kib ham yaramayapman. Barcha gullarning tikonlari bor! Pichoglar meni yaratishga kelganida, tenir sovullar kiyib olaman eginimga. Na o'laman, na yashay olaman... Yana bir narsa bor. Yaxshi narsalarga keladigan navbatimni sog'indim... King'ayam suyanaman endi, kimga boraman, kim keladi menga, kim tushunadi, kim teginmaydi o'tmishimga? Meni o'tmishimni tinch qo'yishadimi o'zi? Axir kim?!

Qo'lidan boy bergan narsalarini osonlikcha qabul qilgan insonlarni ayaylang. Chunki ular birovlariga malham bo'lishdan charchagan va so'ngida yolg'iz qolishni afzal ko'rganlardir.

—Biroz suhbatlashamizmi? Oranimizda turgan shu la'nati jimlikni odobsizlarcha buzmaymizmi birga? Sen ham shuni istaysanmi? Unda menga yordam ber... Qo'rqayapsanmi, menga har doim boqqaningda ko'zimda ko'radigan chorasizlikning senga aloqador ekanligini qabul qilishga? Va men bilan yuzlashayotib, endi o'z-o'zimgidan qocholmaganingda, tura olasammi qarshimda? O'zingga menchalik toqat qila olasammi?

—Mendan qo'rqma. Men aslida ramkalari ko'rkam bo'lgan bir ko'zgunan va faqat sening aksingni ko'rsataman! Agar xohlasang, meni ko'rsatkichsiz kompas deb atashing mumkin. Mening har bir zarram faqat va faqat senga qorishgan. Senga tobe va senga taslim bo'lgaman. Xush kelibsan! Endi ketma. Meni yaqindan tani. Bir bor bo'lsa-da, oynaga boqqaningda boy berganlarimni emas, meni ko'ri! O'tkinchilarni emas, har on yoningda bo'lganni... Ertaklarni, metologiyani, qo'shiqlarni, qazilgan lahnlarni, tiqligan nafaslarni, yo'qolgan qishloqlarni, har daqqa peshonangdan olish uchun qo'lingda tutib turgan to'pponchani bir chetga sur va faqat menga tegishi bo'l.

To'xta. Menga qararnasang ham sendan jahlim chiqmaydi. Baqirib-chaqirmayman. Chunki tasalli berolmaydigan bu yurakni men sevdim, sen majburlatmagan eding.

— ...
— Biroz suhbatlashamizmi? Menga kelgan payting, sening nimangni tortib olishgandi-ki, bu qadar qattiq qachgandig meni? Menda kimlarni tasavvur qilding? Hatto men ismini ham bilmaydigan qancha odam bilan lablarini bo'lishishga majbur qilding? Ko'zingga parla tutib, qanday uxlatding meni va qanday qilib sendan boshqa hech narsani ko'ra olmading? Ranjidingmi mendan?

— ...
— Bu safar meni yo'q qil. Yo'q! G'azabimdan aytmayapman. Senga biroz bo'lsa-da foydasi bo'ladigan bo'lsa va atroflingdakilardan ololmagan alamingni mening ichingga bir axlat quti kabi to'kib, tinchlanadigan bo'lsang, xalqumimgdan o'zim o'tkazishib yuboraman. Chunki men uchun sening jirkanch holating yo'q.
Hatto nafasingni ko'kka pufflaganingda ham kimlargadir nafi bor deb o'ylayman.

— ...
— Seni sevaman.
— ...
— Qayerga qaravapsan? Ulkan va dahshati jang mashinasiga o'xshagan ko'zlaringni qanday qilib meni dunyodagi eng oddiy so'zlarni xuddi ilohiy og'izdan chiqqanday qabul qilishga majburlaysan? Qanday qilib bu qadar dono bo'lishing mumkin?
Nima qilayapsanki, hanuz barini bu qadar jo'n amalga oshiryapsan? Qanday eplayapsan buni?
— ...
— Yonimda bo'lmagan paytlaring qalbinga mutassili

azob berayotgan narsani og'riq deya nomlashdan o'zga bir choram qolmadi. Biroq nima bilan olishayotganimdan bexabarman. Ilmimos, bu darddan xalos qil meni. Bu gayumlikdan qutqar. Loaqal, ichingga nur tezligida inib, pisbuqirgan holda yana ichimning devorlariga urila-urila o'zingga qaytganicha, ko'ksimni bo'g'ayotgan bu bezovtalikni kamaytir. Birgina ikkimiz qolaylik. Boshqalardan ko'rgan qismatingni menga yuklashni bas qil endi. Asli shulardan ko'nglim ayniydi mening. Senda totganim toza zahar, men hozirgacha tatib ko'rgan barcha lazzatlarimdan ham ko'ra yovqimhiroq. Tushunayapsanmi? Ammo birgina sen... Faqat senga tegishli bo'lganlarini qoldir menga. Boshqa jamiki narsalarga o'ti qo'yl!

— ...
— Kelagolaylik endi? Baribir gapirmayapsan. Yoki undan avval derazadan biroz senga temulay. Keyin tashqariga chiqaman. Har dam ortingdan kelaman, bilasan. Ehtimol yomg'ir yog'ar. Agarda, yomg'ir yog'adigan bo'lsa, balki necha martalab menga yopishtirib kelayotgan o'tmishingning izlarini badanimdan yuva olarman, nima deysan?! So'ngra menga toza zahringni lablarimgdan soch. Tomirlarimning ichida yugurayotgan qon singari qabul qilaman buni. Paysalga solmay, o'p meni. Mayli, dahshatli qoraxatga mengzalsin yomg'irda meni o'p mog'ing va har kim bundan keyin loaqal bir bora yomg'ir ostida o'psin o'z sevgilisini.
— ...
— Chindan ham so'nggi bor o'ga olasammi meni? Yana ortingdan kelsam... Yomg'irning ostida...

Yelkalarindan tomchilar oqarkan...
Yalangayoq... O'zgalar tomonidan boshingga solingan
Birgina sen... badalini menga to'lattirmasdan... Chin
ko'riklarining badalini menga to'lattirmasdan... Chin
yurakdan... So'ngi bor...

Agar shu yerga qadar yolg'iz o'zing kelgan
bo'lsang va haqiqatan hech kim yoningda turmagan
bo'lsa, "Butun borlig'im bilan sen bilanman"
deydingan biror kimsa uchraganida ham beixtiyor
qalbing qo'rquvdan titraydi...

Agar yarador bo'lsang, shu holatda kel menga, buni
mendani yashirma. Uyaladigan narsa emas bu. Vaholanki,
har qanday yaraning egasi bir kuni ayon bo'ladi. Masalan,
men sakkiz yildan beri ishlatib kelayotgan aitrinni
o'zgartirmaganman. Sakkiz yildirki, bir joydan, bir xil aitrini
xarid qilaman. Ko'p bor "Bu yangi tovar va ifori ham
juda ajoyib. Ham oxirgi paytlarda modada. Siz ham endi
aitringizni o'zgartiring-da" deb undaganlarga e'tibor ham
bermadim. Chunki ba'zi narsalarning dastlabkisi o'zgacha
bo'ladi. Bir narsalarni eslatgani uchun yoki qalbingni
tirmagani bilan voz kechib ketolmaysan. Chunki inson ortiga
boqib, "Hamma narsa tamoman rasvo edi, butunlay yomon
holatda edi, bir lahza ham baxti bo'lmadim" deyolmaydi.
Bunday deyiishi mumkin emas. Balki eng oddiy hol seni
o'ziga jalb qilgandır. Shu boisdan, sen ham o'tmishingdan
afsuslanma. Ochiq-sochiq bo'l menga nisbatan.

Hayron bo'lma. Ochiq-sochiq degani - har doim
ham kiyimlar bilan aloqador degani emas. Inson hamma
narsadan ham avval qarshisidagi inson bilan durust bo'lishi
lozim. Mana shudir aslida, haqiqiy ma'nodagi ochiq-so-
chilik va asosidagi uyalmaslik lozim bo'lgan narsa ham
shudir. Qolaversa, mening nima ishim bor sening tanang
bilan? Boshingdan o'kazganlaring bilan-chi? Meni ham

farisha deb o'ylaysanmi? Unday emas! Men to'g'ri rinda yangiishmal Shunchaki, yana adashmaslikka harakat qilyapman. Men hozir bir joyda qolishni xohlayman. La'nat hayotimni ilna-teshik qilma. "Vaqui kelsa, o'zim hammamini aytib beraman" deyapman. O'shanda sen ham yorilasam, Bundan avvallari kimnidir gulning nomi bilan atagan bo'lsam, sendan buni yashimayman va nargiz gulini nima uchun sevganimni o'shanda tushunasam. Qalbimning yonidan ham o'tolmay turib, o'zini yonimdedek hisoblaganlardan bo'lma. Biroz kut. Bir kuy hadya qilaman senga. Ehtimol, ifonigini ham biror gulga qiyoslarman... Balki bularning hech biri yuz bermaydi. Qisqa muddat o'tib, yakunlanar... Aslo o'zingni bironing soyasi ostida goldim deb o'ylab, mening oldimdagi qiymatimni to'kma. Chunki men sira g'irromlik qilmadm. Kimnidir o'miga boshqa bironvi qo'ymadm va boshqa bironing o'miga ko'z tikmadim. Endi yo senga suyanman yoki yana o'zinga qaytish qilaman. Turgan yerimda meni yiqitma... Yo'qsa, ketaman!

Sizmoq

Ba'zan dahshatli bir gumbazning ichidadek his qilaman o'zinni. Barcha eshiklar yuzimga yopiladi. Sovuqdonlashadi hamma narsa. Ishon menga, o'z qo'llarimga ham dushmandek qarayman o'sha lahzada. Biroz kimsaga teginotmayman. Butun g'azabim va adovatim bilan nafratlanaman hamma narsadan. Bir narsalarni otib, sindirishini istayman. Hatto hamma narsa men bilan birga poyoniga yetishini xohlayman. Meni yashashga qo'ymagan jamki narsalarning ham yashashga haqqi yo'q deb o'ylayman.

Biroq bu uzogga cho'zilmaydi. Chunki bu g'azabning ichimda palak yozishini istamayman va tinchlanish uchun qo'llimni yuragimga qo'yib, ko'kka boqaman. Nima sababdan og'riyapti va nimani izlayapti, buni anglashga urinaman. Va aslida, biror joyga qochib ketishni va u yerda hech qanday ishora qilmasdan jim turishni, biroz xotirjam nafas olishni, olgan nafasim o'pkamdan chiqishga urinarkan unga izn berishni va nafasimni ushlab turmasdan, o'zim sezmagam holatda tishimni tishimga qo'ymaslikni va o'ta tabiiy hodisadek oyoqlarimni boshqa bir oyoqning yoniga uzatishni, shu lahzada oyoqlarimning yonidan qush galasining uchib o'tishini, oyoq boldirlarimga qanoqlarning urilishi natijasida soch to'lalarimgacha seskanib ketishni, darhol ortidan dardli va nolali, ammo hozirda ilgariigidek azoblamaydigan bir musiqaga tinglashni, huzur beradigan kishining iforiga ming dona kapalakni tenglashni va balki kapalaklarning uch yoki beshtasining o'lganiga

qayg' urishni, bir tubsizlik qa'riga ismining bosh harfini ko'rib, ustiga ipak bir ro'molcha qoldirishni, lablarining o'shash lablarining ichiga kirib yashirinishning yagona yo'li shu deya seni o'pishni, bu sevmisan bilmayman, u yerda o'zinga tegishli izlarni topib, oyoqlarini qoriniga tirab uxlashni, uyquda yig'lashni, tinchlanishni, hozirgacha o'tkazib yuborgan barcha avtobuslarim eshigimning tagigacha kelib, meni istagan yerimga olib ketishlarini aytishni... Men shularni islayman.

Bu sevmisan?

Hanna kitoblardagi, qushlarning ko'zi bog'langan holda uchishi haqida hikoya qilingan, sevmisan?

Quyimoq uchun yerga qo'nishingni kutmasan-chi? Chunki yuzingda yangi qabr qazish uchun kelmadin, zotan yuzingga o'zingning jasadningni ko'mgan ekansan... Ammo u yerga ikkimiz ham sig'amiz. Chunki agar sevsang, qalbing kengayadi. Tashqarida qolganlar esa bizga faqat tashqaridan baho beradi. Qoningdagi moddalargacha his qildiraman seni sevishimni. Bir kunni o'tkazib, xuddi ming kunni o'tkazgandek bo'lmaymiz endi. Zerikmaymiz, kunlarni sanamaymiz, muzlatgichdan pishloqni olayotib qo'llaring titramaydi, seni bag'ringa bosaman. Sen gapirayotganingda minglab kapalaklar kelib, ovozingga qo'nadi, gapiraver deyman. Oyoqlarining yoniga oyoqlarining uzatsang, qush galalari o'tadi yonimizdan deyman.. Faqat jim bo'lma, gapir, gapiraqol...

Badal

Yer yuziga tushgan ilk oyat yo'qoldi.

Ilk inson o'ldi.

Ilk tomchi qolgandir, balki.

Ilk jinoyat esga olindi.

Ilk jinoyat hamon davom etmoqda.

Bugun sinig oynaga yozayotgan bir bolani ko'rdim:

"Ayollar tovushdan tezroq yig'laydi" deyilgandi.

O'layotgan insonning xayoliga ilk bor kelgan narsa ko'rgan kechirganlari emas, aslida, hali ko'rishni istaganlari bo'lishi kerak. Ya'ni men uchun bu shunday. Agar hozir o'ladigan bo'lsam, mulajo o'timishim haqida o'ylamayman. Zotan yetaticha vaqtini yo'qotdim. Hamda o'z filmimda istagancha rol o'ynashimkoni bor ekan, nega endi so'nggi sahnalarni qadrimni sira bilmagan insonlar bilan to'ldiray? Masalan, kino tasmasini sotib olaman, ichiga 67 modeldagi Mustang yoki Dodge Charger qo'yaman. Orqa g'ildiraklari hayvon kabi ulkan. Amm mashinada hozirgi zamona modasi mp3 va CD player kabi texnologik narsalar yo'q. Klassik, ikki tugmachali magnetofon bor xolos. Dvigateling shovqini bilan chiqindi ovozi bir-biriga qorishib ketyapti, hoynahoy ular sevishmoqda. Yonimda xayollarimdagi yor. Ko'zlarini mendan uzmaydi va gapirsin deya og'zinni poylaydi.

Menda esa agar yuragimni sigsang, seni tashlab ketaman degan kiborona munosabat... Qisqasi, u menga chidashga majbur. Men ketishim mumkindir, ammo u ketolmaydi. Chunki kinoning ichiga uni men oldim. Rohini ham men berdim.

G'alati inson bo'lsa kerak deb o'ylayman. Masalan, ushbu yozayotganlarim hammom qabul qilayotganimda xayolimga keldi. Aqlim har doim g'ayratabiiy holda ishlaydi. Shu boisdan, ko'p marotaba o'ylayotganlarimni unutilib qo'yamay deb, eng yoqitirgan mashg'ulotim bo'lgan suvning ostida qimirlamay yotish mashg'undan ham uzoqlashdim va hammom ishini chala qoldirib chiqdim. Chunki fikrlar ayrim fikrlar insonda doimo qolishi mumkin, ammo ayrim fikrlar bir bor keladi-yu ketadi. Koshki ba'zi xotiralar ham shunday bo'lsa edi...

Biror kishining o'tirib, biror narsa ixtiro qilgan vaziyatga men sirayam tushunolmayman. Rejalalar tuzib, qanday qilib biror narsani topish mumkin. Bu ishning yaxshi tomoni shundaki, dahsiz joylarda sodir bo'ladi. Masalan, biror bir ish bajarnayotganda yoki shunchaki sayr qilib yurganda. Menincha, stulga suyangancha, bugun nima ixtiro qilsam ekan, deb o'ylamoq, ba'mani ish bo'lardi. Shu boisdan, insoniyatning eng yuksak topqiriligi menincha, Nyutonning Yerning tortishish qonunini aniqlaganidir. Asl masala, vaziyatni to'g'ri anglab yetishda. Agar aytilgan haqiqat bo'lsa, daraxtdan bir olma uzilib tushadi va Nyuton "Ha, la'nati yerning tortishish kuchi bor ekan-ku" deydi. Bu borada Arximed qonuni ham qolishmaydi. Tasavvur qil, hammomdasan, zavq-u shavq ichidasan. Balki yoningda ko'rkam ayollar ham bordir. Avni shu payt ko'zing suvning betidagi hammom krjukasiga tushadi va "To'xtang, xaloyiq suvning ishiga qarang, jismi qanday ko'larayapti" deysan. Voeqaning ajoyib tomoni ham shunda.

Diqqat qiling, endi mavzuni boshqa joyga buraman.

Ba'zilar dard chekayotgan insonlar bilan yaqinroq munosabat o'rnatishadi va ularni har kimdan ko'proq suyib, alohida mehr va muruvvat ko'rsatishadi. Aslida, bu vijdonlarining o'ta tozaligidan emas. O'zlari ham bir paytlar xuddi shunday dard chekishganki, boshqalarning ham bu holga tushganlarini ko'rib, ich-ichlaridan qanoatlanib qarshilashadi va bu olamda yolg'iz emasliklarining eng buyuk jismoniy dalilini topadilar. Bu turdagi insonlar uy hayvonlari do'koniga borib, it va mushuk sotib olmaydi. Aksincha, hayvonlar uchun qurilgan boshpanaga borib, qayerda eng qarovsizi, eng zaifi bo'lsa o'shani tanlashadi. Ham biroz bo'lsa-da o'zlariga o'xshagani sababidan hamda u hayvonga g'ayrioddiy qiziqish bildiradilar va boshqa hayvonlar singari uni sog'lom holga keltirish orqali hamma narsasidan ayrilgan va zarracha e'tiborsiz qoldirilgan bu dunyoda biror narsani eplayotganidan faxrlanib yashaydilar. Aslida, bu voqea jamiyatda hech kimni qiziqitmaydi va ular o'zlaricha g'alaba qildim deb o'ylashadi, bor-yo'g'i shu...

Dardlar ahmoqonadir va biroz kulgili. Negaki, juda katta bir yo'qotish qilasan ammo uning azobiga ham ko'nikib ketasan. Albatta, dastlab insonning ichida ulkan bir o'yiq kabi kattalashib boradi. Ammo vaqt o'tib, o'zingni ovuta boshlaysan. Masalan, shunday deysan: "Hammasi shu qadar yaxshi ediki, bundan ortiq bu dunyoning go'zallig'iga ishonib qolish mumkin emasdi; U shu qadar go'zal ediki, zotan meni sevib qolganiga ishonish qiyin edi; Shu qadar chiroyli kunlarni boshimizdan kechirdikki, natijada har go'zallikning bir nihoyasi muqarrar edi."

Ammo biz boy bergan kichik narsalar bizga zarf zarf ketgandek his qilamiz. Xuddi o'zimizni keraksiz buyum kabi qolib

Boshlang'ich sinfdaligida o'qituvchim qo'rg'oshini qalamini yo'qotib qo'rgan edi. O'shanda qiyomat qo'pgandek bo'ldi men uchun.

U yoshda kichik bir bola qiyomatning nimaligini qayrdanam bilasin? O'ta kangap edim bolaligimda. Zotan jmlk ko'p narsani o'ldirar ekan, o'shandan bilaman. Bir o'yab ko'ring, dunyo yaratilgandan beri qancha milliard inson tug'ilgan bo'lsa, hammasi o'sha kuni bir joyga to'planadi. Hamma o'sha yerda. Onang, otang, tog'ang, kelinying, bolalaring, to'p tepayotib, derazasini behosdan sindirib qo'yganing baqol Ismat amaki. Shunchaki ko'z qiring bilan emas, bilib va istagan holatda atrofingga boqar ekansan, sen hatto ismini ham bilmaydigan ayol va erkaklar bilan uningizni chiqarmasdan kutayotirsiz. Hammaning boshida, "men haq edim, mana ko'rsan adolat qator topadi" degan o'y-xayollar. Dunyoda payti amalga oshirgan vafoziliklarini qo'yib turing, ya'ni o'sha yerda ham o'zni oqlashlar. Har kim o'z qilmishining hisobini beradi. Endi qanchalik o'zni oqlasak-da behuda....

Natijada buning nomi qiyomat ataladi. Bir maktabdagi katalx navbati singari. Aqli joyida bo'lganlar, navbatdan tashqariga chiqmaydi. Ammo isyonkor bo'lganlarning holiga voy! Qolaversa, oldinda biz buyukligini hatto tasavvur ham qilmaydigan ulkan bir kuch bor! Istagan narsasini o'sha joyidayoq kulga aylantirishi mumkin. Ya'ni qo'rguv bor, ehtirom bor. Bular esa jmlkni yuzaga keltiradi. Bu

narsa esa (harbiy nizomdan namuna ko'rsataman) Brigada komandiri kelgan-u tekshiruvni amalga oshirmoqda. Yuzlab askarlar yig'ilish maydoniga to'plangan. Hatto yaproq ham qimirlamaydi. Ohista kiyiminingni to'g'irlaysan. Bu ham qo'rguv. Aytmadimmi, "Qo'rguv jmlkni yuzaga keltiradi" deya.

Mayliga... Voqea aslida qanday yuz berganimi, o'qituvchim mening qalamimga nega teginganini eslay olmayman. Shu qadar xafa edimki, ayol toqati yetmay o'zining qalamini menga bergan edi. Juda ajoyib qalam edi.

Sindagi barcha do'stlarim qalamga qiziqish bilan qarashgandi, ammo u mening diqqatimni tortmas edi. Chunki mening qo'rg'oshinli qalamim yo'qolgan edi. Shu onda qo'limga turgan, menga tegishli bo'lmagan qalam juda ajib edi. Qimmatbaho edi. Biroq men uchi singan o'sha qo'rg'oshinli qalamimni sog'inayotgan edim.

Bir kuni o'qituvchim menga bergan ajoyib qalamni ham yo'qotib qo'ydim. Bundan sira xafa emasdim. Hatto ichim oydinlashgan edi. Ehtimol do'stlarimdan birontasi uni o'g'irlab olgandir. Nima bo'lganining sira ahamiyati yo'q edi. Go'yo intiqomdan keyingi huzur qoplagandi ichimni. Qolaversa, u menga tegishli emasdi. Qo'limga yaraslmayotgan edi. Asl masala bular ham emas. Intiqom edi bul Bahosi past ammo o'z-o'zimga tegishli bo'lgan narsaning evaziga qimmatbaho, ammo menga tegishli bo'lmagan bir narsani yo'qotgandim. Bu g'oyatda ajoyib edi. Hayotimning ilk va so'nggi intiqomi edi....

Keyinchalik juda ko'p badallar to'ladim. Menga

legishi bo'lgan juda ko'p narsamni tortib oldilar, ammo evaziga hech narsa bermadilar. Hatto televizorni yoqib, chiroqli ko'rani ustimga yopganimda, har doim pulni yoninga olishni unutdim va pulni qarg'adim. G'ururim balandligidan o'rmondan ham qo'zg'almadim. Pulning o'zi oyog'ining tagiga kelishini istadim, ammo u kelmadik. Men ham majburan ayvi kanahning hatto reklamalarigacha tomosha qilib o'tirdim. Kim yutdi? Albatta, televizor puli. Qisqasi, kuchim o'zindan boshqa narsaga yetmadi. Sani to'kdim, tuxumni sindirdim, birovni uraman deganimga o'zining barmog'im sindi. Bundan boshqacha inhiqonlar o'lmadim. Ha, aytganicha, "Qasos bu - sovuq bir taomdir" deydigani, hoyrahoy axlat nimaligini bilmasa kerak. Qasos olishuchun ham vaqt kerak insonga. Qo'lingda nimadir bo'lishi lozim... Biroq menda yo'q edi. Hech qachon bo'lmadi ham... Agar bo'lganida ham qo'lmdan kelarmidi?!

Sir

Portlagunimcha sukut saqlashni istayman. O'zimga va sening ovozingni unutmungga qadar va hattoki butun ovozlarni unutmungga qadar sukut saqlashni istayman. Chunki jin bo'lmasam, butun umrim bo'yi hammadan yashirgan va oshkor qilishni lozim deb ko'rmagan g'azabim bilan adovatimning, yana butun umrim bo'yi hammadan avaylab, senga loyiq ko'rgan sevgimning, yomon xotira bilan eslanishingni, hechbir niqob insonning yuzini butunlay berkitishga qodir emasligini, tushuntirishni istarkan, qo'l sillagan hamma narsamning, seni boshqa insonlar oldida obro'yingni to'kishini va natijada bular seni emas, meri yaratlashni bilganim uchun sukut saqlashni istayman...

Buning iloji yo'q. Chunki sevmog hamma narsaga kifoya qiladi, degani emas. Sevgan bilan insonning galbi tuzalib qolmaydi. Ochilgan yaraning sababini unutilish imkonsiz ekan.

To'g'ri, bir vaqtda to'g'ri joyda bo'lishni layihini o'rigana olmadi. Ehtimol, bu bir-biriga to'g'ri kelmas. Go'yo baqolda eng oxiri qolib ketgan kuygan nonning taxirigi bor ichimda. Shu qadar yolg'iz his qilyamanki o'zinni, shu qadar yakka... Bu betoqatligim, bu kurashuvchanligim, ya'ni hamma bilan o'rtaga qo'ygan masofam o'z-o'zidan sodir bo'lmadi. Juda ham xohladim, kingadir ishonib, ko'zim yumuq holda yurishni. (E'tibor bering, ko'zim deyaerman. Ko'zlarim emas. Chunki ikkalasini ham yumush g'irt almog'lik bo'lar edi. Shu qadar ishonib bo'ladigan biron bormi hayotda?) Shu boisdan yashayotgan hayotimizning tashqarisida xayollar surdim doim. Butunlay farishtaman deya da'vo qilmog'chi emasman. Lekin ovozigacha ifloslangan insonlarning loaqal ovozimga tegishiga ruxsat bermaganman. Qarshilarida jim bo'lishimning sababi shu. Qo'rqardim. Yoningda ekanman, uzoqlarga ketishimning boisi shunda edi. Shu edi, ayitishdan tortilib, yodimga tushganida yaranni tirnaydigan hayotimni sendan yashirishimning sababi...

Ammo bu imkonsiz ekan. Ichimda doimiy g'imirlaydigan tushunarsiz og'riq hatto sen bilanligimda ham deyarti chekinmadi. Xalqon bo'lsam, yana o'z qobig'imga o'ralib olgan bo'lsam va barcha eshiklarini yopgan bo'lsam, bu hech qayerda nafas ololmaganim

uchun edi. Horg'in edim. Kuchsiz edim. To'lagan badallarimni, qilgan xatolarimning menda qoldirgan izlarini izohlab berishning ham endi imkoni yo'q. Ishon, sira bu qadar voz kechmagandim! Sira bu qadar yolg'iz qolmagan edim. Chunki sevgilim, sen avval tanigan ammo hozirda boshqaga aylangan insonning yonida bo'lmog', yolg'izlikdan ham battarroq. Meni kechir. Seni bag'rimga bosa olsam kerak deb o'ylagan edim...

Bundan buyon senga tegishli bo'lmasa va hatto senga "ket" desa ham isiga o'rganib qolgan insoningni qalbidan chiqmoq sira ham oson kechmaydi. Yo'lini yo'qotib qo'yish deb aynan shunga aytiladi...

O'lim — vaqt og'zidan go'yo ko'rkam bir shalola kabi oqmoqda. Uning bu chorlovi albatta, sening ovozingning ichidagi gul to'la gulzorlardan ko'ra qadri emas, biroq qo'limdagi qonni tozalashim uchun hali boshqa bir narsa kashf qilinmadi. Ustimga yopirilib, tanamni kuniga yigirma to'rt marotaba yerga itarayotgan shu osmon guvoh, bir dam olish kunining tongida yoningda uyg'ona olish uchun, onasiz qolgan barcha go'daklarning bag'rinda cho'zilib, yuzimdan sut emishlariga ham churq etmasdim. Shubha qilmal Koshki, mendan o'tirishimga aloqador yana nimadir so'rasang, shuncha bo'sh shahar turib, bu og'riq meni xuddi o'z mezbonimdek o'zimdan chalg'itishga, tomog'imni qisib, o'tkir mix bilan gonga botirgancha ismingni mendan olishga urinayotgan tovushlarga, nimani unuta olmaganimni yoki nimani eslashni istamaganimni ulardan yashirish uchun nega bu qadar keskin bir iroda bilan tirishganimni so'ra.

Ikkinizning ham yana adashib qolmasligimiz uchun urinayotib, bilaman, sening ham yuragingni siqib qo'ydim. Ammo har doim behudaga ketgan harakatning yana boshiga qaytish uchun telbalarcha kuch sarf qilmoq menga ham yoqadi deb o'ylaysanmi? Hatto uyimning devorlari ham seni mendan kam kutlayotgan emas. Mana shu yuzimdan paselga qarab oqib turgan yiring, seni bag'ringa bosmagunimga

.....

Bir xil kunni
qayta-qayta yashaysiz, bir
so'zni takror-takror eshtiasiz,
o'sha yo'ldan yana yurasiz, ammo
shunchaki tark etolmaydiz. Chunki ayrim
xatolar bir necha marotaba takrorlanishga
mahkumdiz.

qadar to'xtamaydi. Yo meni o'p yoki boshqa biror narsa
o'ylab topki, to'xtasin bu suyuqlik. Ovozining ilohiy
jarangiga go'yo borini qurbon qilishlarini da'vo qilayotgan
o'sha soxta poyg'ambarlar, og'zining ichida uxlagan
qushlarning tilingni bilimaganliklari singari, topganlarini ham
ilk fursatdayoq barbod qilishadi, buni yodimgda saqla.
Endi to'xta-da, dardimga qaral! Ko'p o'tmasdan sen
ketgan bu yo'l ikkinizni ham boshqalarga olib boradi....

Kim nima qilsa ham, yana takror joni og'riganida,
g'ayritabiiy ravishda, ilk bor qachon va qayerda joni
og'riganini eslashga urinib ko'radi.

to'g'risida haq bo'lib chiqdim. Va aslida, bunday kamdandan kam ishonch tuyg'usi ichida meni chindan ham sevgan va sevgisini ko'zdan qo'chinganim sababdan qo'ldan boy bergan narsalarim menda yanada chuqurroq izlar qoldirdi. Negaki kamdandan kam uchraladigan yoqimli narsalarimizning qayta takrorlanishi juda qiyindir. Ammo bularni mensimaydigan darajada manman va xudbin edi mendagi g'azab tuyg'usi. Men esa yon berdim qahrimga. Chunki bu ham o'zimni himoya qilishning bir usuli edi. Shunday ham meni birov sevmaydi, men ham hech kimni sevolmayman dedim. Men haq edim. Chunki sarg'aygan bir yaproqni yashilga bo'yashning hech kimga foydasi yo'q edi... Chunki men azaldan... Chunki men eng boshidan buyon...

Sezing ovozingni qaytadan eshitmoq og'ir kechgan mag'lubiyatning takrorlanishi bo'ladi. Ba'zi narsalarni tugagan joyida qoldirish eng maqbul ish...

Butunlay mahv bo'lishini qo'yib turing, azaldan birov narsa nihoyaga yuz tutmasidan, darhol undan voz kecha olardim. Masalan, hech qachon tish pastasini eng oxirgi yuqi qolganicha sigib ishlatadigan yoki paypog'inning yaxshigina yirtilishini kutib, har kiyganimda barmog' uchlaridan boshlab titilib borayotganini sabr va qo'rg'uv bilan kuzatadigan odam bo'lmadim. Tish pastam tugayotganini ko'rsam, tashlab yubordim. Paypog'inning uchi yirtilishni boshlagan bo'lsa, hali barmog'inning uchi yirtib chiqishiga fursat qoldirmay darhol undan ham qutuldim. Vaziyat atrofidagi insonlar uchun ham xuddi shu tarzda edi. Hech qachon kimgadir ikkinchi imkonni bermadim. Eshityapsizni, hech qachon! Hattoki arzilli bahonasi bo'lganlarni ham oxirgacha eshitmadim. Ular haq edi. Va men ham haqlari bilan qo'shib jo'natdim ularni. Hecham mendan o'z xohishlari bilan ketishlariga imkon qoldirmadim. Qarabsizki, har doim g'alaba qilgan men bo'ldim, ammo asta-sekin tugab borayotganimga parvo ham qilmadim!

Aslida, bu holat qo'rg'uvlarimning suv betiga qalqib chiqmasligini istashimdan o'zga bir narsa emas edi. Qatiq qo'rqdim! Har on tark etishlaridan, mahv bo'lishlardan juda ham gattiq qo'rqdim. Deyarli, hech narsa yo'qotmaganimga qaramay, juda qo'rqdim.

Ichimni quyug' bir tuman qoplagan... Zulmat nurmi

o'ldirmoqdami, yo'qsa mur zulmatimmi? Yoki bularning ikkisi ham aytilgini boshdan o'tkazganlardammi? Stolning ustidan, o'z xohish-istaklarini stolning ustiga tashlaganicha, bir-biriga qarab uzatilgan ikki qo'l kabi... O'sha kuni barnoqlarimiz so'nggi bor bir-biriga tekkanda, ulkan olov o'chib, muzlab qolganini tomosha qildim. Ilk bor mendan nimadir kelayotgan edi. Ilk bor o'zimni sening qarshingda o'z his qildim. Go'yo bir lahzaga quloqlarni kar qilgudek baland tovushda musiqaga chalayotgan gitara solisti bilan yuzma-yuz kelgandim. Qo'llarimiz bir-birimizdan uzoqlashgan sari, u battar hayajonlanganicha, uzun va iflos timoqlari bilan torni qattiqroq chertardi hamda shiddat bilan sochlarini bir orgaga, bir oldinga silktirdi. U ilk bor yengilayotganini bilgandek, biz istamasak ham, bizning musiqalarimizni chalardi birin-кетин. "Oxirgi marta eshiting-da, daf bo'ling" degandek, sovuq kulardi menga qarab. Birgina u emas, hatto atrofigimizdagi barcha ofitsiantlar ham ishtarini tashlab, bizni tomosha qilayotgandek edi go'yo. Hatto ulkan stakanlarga quyilganu, bir qultum ham ichilmay tashlab ketilgan bizning stolimizdagi ichkiliklar ham o'zlarining aybsizliklariga amindek, shafqatsizlaricha bizni boshqarayotgan edi. Barcha gasoslar bir joyga yig'ilib, o'z egalarining intiqomini faqat mendan olishni istayotgandek edilar.

— "Bundan ilgari men uchiratgan bir dardga judayam o'xshayapasan. Seni uchratguninga qadar, dard chekish deganda kim nimani tushunadigan bo'lsa, men ularning hammasini tatib ko'rganman deb o'ylandim.

Ammo senda undan ham ortig'ini ko'ryanman. Qanday qilib bunchalik adashgan bo'lishim mumkinligini hayrat-la kuzaidim. Bilasammi? Hatto ovozingni eshitibq bir ayohning ko'zlarini jigga yoshga to'larkan, vaqt o'tib bundan mahrum bo'ladigan bo'lsang, barcha so'zlar nihoyasini topibdi. Men hech bir sukunatning yashayotgan yerini tashlab ketganini ko'rmadim. Sira bir narsaning bu qadar yakunlanishiga ham guvoh bo'lmagan edim. Bu darajada jonimni og'ritadigan narsaga ham yo'liqmagandim. Bir yakun eding men uchun va shu bilan birga hamma narsaning boshida turarding, allaqachon nihoya topganingga qaramay. Kelajak haqida rejalar tuzar edim. Chunki biz mavjud bo'lgan hayot va birga baham ko'rganlarimiz juda ham go'zal edi. Bizda hammada bo'lgani kabi turli xil tashvish va ko'r-ko'rona bog'lanishlar yo'q edi. Juda birlashib ketganmiddik sen bilan? Yoki azaldan bir-butun edigu, buni bir-birimizdan yashirib yurganmiddik? Hozir vujudimdan o'pirlilib tushgan narsa nima edi? Biz qachon bu qadar jipslashib ketgan edik? Xo'p, jipslashgan ekammi, neqa endi yonna-yon tura olmayapmiz? Yoki o'lim degani shummi? Quloqlarni kar qilgudek baland tovushda musiqaga chalayotgan gitara solisti bilan yuzma-yuz kelganimda jasading joni og'riydimi yoki jasaddan chiqib ketgan ruhningmi, deganding. Esleysammi, qo'llarimiz bir-biridan uzoqlashgan sari, u battar hayajonlanganicha, uzun va iflos timoqlari bilan torni qattiqroq chertgandi va keyin shiddat bilan sochlarini orga va oldinga silktirdi. Ilk bor yengilayotganini payqagandek, biz istamasak ham, bizga tegishli musiqalarni chalgan edi birin-кетин... Ammo sen

qayerdan ham eslaysan? Axir u sen bilan yuzma-yuz kelishi mumkin emasdi. Chunki sen butun sahnaga o'ringni o'g'irib olgandig va sen hanzur sahnaning eng ko'zga ko'ringan qismida eding. Teparizdan nur sochib turgan qizil chiroq, qisimda eding. Bu jirkanch aytilgining bir oz oldin pardalar, bezaklar... Bu jirkanch aytilgining bir oz oldin boshlanishi uchun hammu narsa hozir edi va o'z vazifasini yuklab bir zavq hamda o'la mohirona bajarishayotgan edi. Hatto yon tarafdagi stolda o'tirgan ikki yosh ayol ham mum ishlaganicha, faqat bizga quloq solib o'tirardi. Ular o'z muammolarini biz orqali yengillatishmoqda edi. Qanaqasiga yengillatish? Axir ular bilan bizning o'rtamizda ulkan talovut bor-ku?!

—Nima bo'lganda ham sevgi haqiqat tomonida, isbot talab qiladi. Biroz muddatdan so'ng quruq so'zlarimg o'zi kifo'ya qilmay qoladi. Vaqt o'tib, boqishlar xiralashadi va te'ginishlar sustlashadi. Men umrbod sen bilanman degan so'zlar ishonarli chiqmaydi va beixtiyor umrbod emas, aytan hozir qayerdaligini so'roqlashni boshlaysan. Meni tushunyapsanmi o'zi, gaplashib olsak bo'ladimi, bizda kurashish uchun biror nima goldimi, birinimizni o'zgartirib yubormadikmi? Mana shular ham o'sha kuni mening senga aytadiganlarim edi: quloqlarini kar qilgudek baland tovushda musiqaga chalayotgan gitara solisti bilan yuzma-yuz kelgan onimda. Qo'llarimiz bir-biridan uzozlashgan sari, u battar hayajonlanganicha, uzun va iflos timoqlari bilan torri qatig'roq chertganida va keyin silkiyat bilan sochlarini orqa va oldinga silkitganida. Ilk bor yengilayotganini payqagandek, biz istamasak ham,

bigga tegishli musiqalarni birin-ke'in chalayotganida...

—Ichimni qoplagan bu quyruq tuman. Bu chuqur yara. Ilk bor meni yerga urib, so'zlarimni tugatgan, ichimdag'i yarani qonatib timagan, meni ilk bor nimanidir tark etishini kuzatishga majbur qilgan, qo'ldan boy berish nima ekanligini miyanga quygan, umrbod davom etadigan yolg'izlikning ildizini ichimga ekan, bulutli, qaynoq, sovuq, siniq va tark etgan sening ovozing...

—Koshki seni uchratgunga qadar o'n martalab yengilsaydim. Koshki insonlarga nisbatan bir marotaba ham g'alaba qildim, deb o'ylamasaydim. Koshki ko'nikkan bo'lsaydim va bir kun kelib yana o'sha kasallik qaytalashini bilganim uchun bunga o'zinni tayyorlasaydim. Sukut saqlashning o'rtiga, loaqal "Nima bo'lganda ham sevgi haqiqat tomonida, u isbot talab qiladi" deganicha, sening yuragingga ham biroz bo'lsa-da shubha urug'ini ekib, bu katta o'yinlarda yutqazganlarning asosiyi ikkimiz ekanligimizni, shuncha vaqtdan buyon tik turishim meni qutqarishga yetmaganini va bundan keyin senga ham yordam berolmasligini, hali ketmasingdan turib, seni qattiq sog'inganimni, ancha vaqtdan buyon seni o'zimdagi topolmayotganimni, ya'ni sen mendan ancha oldin ketganingni ayta olsaydim, koshki...

Quloqlarni kar qilgudek baland tovushda musiqaga chalayotgan gitara solisti bilan bir lahzaga yuzma-yuz kelgandim. Qo'llarimiz bir-biridan uzozlashgan sari, u battar hayajonlanganicha, uzun va iflos timoqlari bilan torri

qattiqroq chertgani va keyin shiddat bilan sochlarini orqa va
ohlenga siltagani. Ik bor yengilayotganini payqagandek,
bir istamasak ham, bizga tegishi musiqalarni birin-kekin
chalgani...
Qayerlasan? Sen ham bularning barchasini eslay
olsanmi?

Voz kechishni o'rgangan lahzangda insonlar
senga hayrat-la boqgancha, "Qanday qilib bu
qadar osonlik bilan hayotingdan chiqarasan"
deya so'roqqa tutishadi...
Biroq ishoning, bu siz o'ylagandek oson
bo'lmagan... Ammo "Sendan voz kechmayman"
deganlarning bir onda yangi bir hayotga qadam
qo'yganlarini ko'rgandan so'ng, boshqa yo'l
qolmadi menda...
Men voz kechishni o'rgandim!
Meningdek insonlarning nidolari bo'lmaydi...
Meningdek insonlar xayollar surmaydi...
Meningdek insonlarning yarasi o'nglamaydi...
Meningdek insonlar tashlab ketayotgan yerida
ortiga qaramaydi...
Kunduzi va kechalari ayni shu tarzda o'tadi...

Bir fotosuratni tomosha qilayotib, "O'tgan yilning shu davri edi" deysan. Hamma suratga qarab shularni o'ylaydi. Vaqtiga qaraydi... Oxiriga qaraydi... Sog'indim deyolmasdan faqat qaraydi...

"Bizni bir-birimizdan ajratib turadigan ulkan narsaning o'rtasida qoldik. Endi hech narsa avvalgidek bo'lmaydi!" degan eding menga. Qanaqa avvalgi, qanaqa imkonsizlik deb so'ramagandim men ham. Chunki keragi yo'q edi. Baribir biror narsa avvalgidek bo'lmadi. Yo avvalgidan yaxshiroq bo'lardi yoki oldingidan ko'ra yomonroq. Ovozning ohangidan ham buni bemalol anglab olish bo'lardi. Aslida, ovoz ohangidan avval qarashlaring va menga nisbatan uzqliging bularni oshkor qilib bo'lgan edi. Shunchaki ikkimizdan birimizning qadam tashlashimizga to'g'ri kelayotgan edi va buni men sendan kutayotgandim. Faqat tugashidan qo'rqardim. Xullas, ancha vaqt oldin yakunlangan narsaga, ikkimizdan birimiz nom qo'yishimizga to'g'ri kelayotgan edi. Yagona istagim, "Ortiq kelishib yasholmaymiz. Men senga munosib emasman, sen mendan ko'ra yaxshilarga loyiqsan!" degan ahmoqona va be'mani jumlalarning bizning o'rtamizga ham kirmasligi edi.

Aslida, tugaganligini tan olish va bunga munosib so'zlar bilan iqror bo'lish faqatgina tugagan narsaning sharaflini saqlab qolardi, xolos.

Ikki kishi o'rtasida bir munosabat yakunlanganda, eng ko'p yarani tugatgan tomon olmaydi. Chunki eng oddiy holda, agar bir olma chirib, shoxidan uzilib tushadigan bo'lsa, bu yerda olmaning joni og'riishi mumkin.

Daraxtga buning ahamiyati bor deb o'ylaysanmi? Ammo biz bir edik! Daraxt ham, uning mevasi ham biz edik! Mabodo o'rtamizdagi munosabat tugaydigan bo'lsa, tabiiy ravishda ikkimiz ham yaranalar edik. Agar masala qadrginimatimizni saqlab qolishda bo'lsa, o'sha qahrvaxonaning yonida ortimizga ham qaramasdan turli yo'nalishlarga qarab ketgan paytimiz bizdan boshqa hamma narsaning sharaflini saqlab qolingandi. Ko'rgan kechirganlarimizni nomini oqladik va "xuddi pushaymon emasdek" lom-mim demasdan, oxirgi marta bir-birimizni quchib xayrlashdik.

Nagadar badbaxt, nagadar jirkanch hamda yolg'on tomosha edi bu. Ko'zlarimga ham qarolmayotgan eding. Lekin buning sababi mutlaqo "Hammasi tezroq tugasin-da, bu oxirgi qadarni ham balo-yu ofatsiz tashlaylik" emasdi. Men ham qarshingda qat'iyat-la turganim bilan yiqilib tushmaslik uchun qanchalar katta kuch sarf qilayotganimni yashirdim. Agar, hatto yana bir so'z so'zlasayding, "Ketnal" deya seni bag'ringa bosardim. "Yaxshi qol" deb emas.

Biroq biz sukutni afzal ko'rdik. Bir narsalarning qadr-qimmatini saqlab qolamiz deb o'zimizni qattiq yaralaganimizni payqamadik. Bu ham o'tib ketadi deb o'ylagan edik. Yoki ikki kun o'tganidan keyin toqatimiz tugab, yana shu yerda uchrashadigandek, ammo qanchalar jiddiy bir vaziyatning ichida ekanligimizni anglamagan edik.

Koshki, o'sha lahzada gapirsayding... Koshki, men gapirsam edi... Koshki, seni so'nggi bor bag'ringa bosganimda, yonimizdan o'tayotganlar bizga "To'xtang! Nima qilyapsiz, aqlingizni yedingizmi?" deyishsa edi.

ocholmayman va asl mag'lubiyatni ana o'shanda tan olaman.

Ammo sizlarning hech qaysingizdan xafa emasman. Faqat yong'irning ostida birovgga turtilmay va ortindan o'timshim ta'qib qilmay yurishni juda sog'indim. Oyoq bosgan joylarimga qaytib qadam qo'ymaslik va qadamlar bosgan joylarimdagi izlarni darhol o'chirish uchun kuch-quvvat sarf qilish ham meni nihoyatda charchatdi.

Men ichida mavjud bo'lgan vaziyatning nomini bilmayman! Bir narsalar buzilgan, yirtilgan. Uchini uchiga olib kelaman deb uringanim sari o'zimni vayron qiladi va ovozimni yo'qotayotman. Terimning osti achimogda. Erimning ichiga nimadir kirib qolgan — balki bir qichqinchi... Tashqariga chiqishni istayotgan bu narsaning natijasi meni yengishi qochib bo'lmas bir nihoya kabi ko'inaradi.

Endi nima qilaman? Hech narsal! Chunki sizdan menqa, mendan esa sizga endi naf yo'ql! Tegolmayapman, yig'johmayapman, siqilolmayapman va o'zimga diqqat bilan boqolmayapman! Bundan buyon yuzimda ko'radiganlarim ham menqa zarar berishi mumkin...

Meni o'zim bilan yolg'iz qoldiring. Shunchaki, yurayotgan yo'linda yelkanni o'padigan bir yong'ir tomchisini qidirayotman, bor-yo'g'i shu...
Meni yolg'iz qoldiring...

Beparvoik...

Daydi iltar bilan salomlashgan insonlar diqqatimni boshladi. Qo'lidagi nonni qushlarga otganlar, tortta boshladi. Ko'zini samogga tikib, ilk marta gullarga qarab kulganlar, ko'zini samogga — harnisha quyoshni ko'rayotgandek maqsadsiz boqqanlar edi. Atrof-yolg'izlikning biror burchagida uchrashar edi. Atrof-muhidan umidini uzgan kishi vaqt o'tib sukunatga oshiq bo'ladi. O'z o'zi bilan baxtni tuyadi. Hozirgacha insonlarni tanimoq uchun shu qadar ko'p kuch sarf qilganki, aslida o'ziga qanchalar beparvoik qilganini payqab qoladi. Endi ba'zi narsalarni yangidan boshlash uchun kechgolgan bo'lishi mumkinligi haqida o'ylaydi. "Oyoqqa turmoq" deydi narsamiz, aslida, insonning o'z ichida tik turishga umididan narsamiz, aslida, chunki inson eng avvalo o'z ichidan o'ziga narsa emas. Chunki inson eng avvalo o'z ichidan yaratiladi. Va tilaymanki, o'z ichidan yaratilgan insonlar bordir. Bu yana qayta tik turish uchun bir mashg'ulotdir. Yarasi sababdan ko'z yosh to'kib, o'ziga motam tutishni boshlaydi inson. Tashqaridan qaraganlar bir yo'qotishning ortidan kelgan gavg'urish deb o'ylaydi buni... Bu fikr noto'g'ri emasmi? Boshiga tushmaganlar buning nimaligini bilishmaydi. Ammo bir kun ayri ahvolga tushganlarida, bir-bilari bilan yana o'sha har doimgi yolg'izlikning biror burchagida topishishadi.

Naqadar buyuk kech qo'ishlik bu? Naqadar xudbinlik? Qachonki, o'sha ko'rgulik o'zining ham boshiga tushguniga qadar, insonlarning o'zlaridan boshqa birovni ko'rmasligi...

Holis Karakevili

Sevgilim, bu hayotning menga o'rgatgan yagona narsasi shuki, inson hech narsa uchun kech qolmaydi, bor-yo'g'i hadiksiraydi.

Koshki, ha'zi narsalar haqida sen bilan avvalroq gaplashib olsaydik. Har daqiqada "sen sevaman" deyishni o'miga, koshki senga maktub yoza olsaydim. Qaniydi, seni sevishini yanada boshqa so'zlar bilan izhor qilolsaydim. Yuzimning qirg'oqlariga to'satdan urilgan o'sha ayolni qanday sevganimni yaxshiroq tushuntirib berolsaydim. Senga qarshi hislarim aqlingdan va galbingdan chiqmasligini yaxshi bilasan. Ammo biz osmonning tartibsizligi haqida gaplashayotganda yoki senga "Kuz keldi, buning ortida qish turibdi" degan vaqtim, aslida yana "sen sevaman" deyishni istaganimni angлата olsaydim, koshki...

Yana oyoqqa turdik, ammo hech narsa avvalgidek bo'lmadi. Bu qalbimizni tez-tez yo'qlab turishimizdan ayon emasmi?

Bir kuni tongda uyg'oni, qimirlamasdan shifga tikildim. To'g'irog'i, qimirlay olmayotgandim. Biroz oldin ko'rgan tushimning ta'siridan bo'lsa kerak, vujudimni his qilmayotgandim. Butun badanim qotib qolgandi. Qo'rg'atimki, joyimdan turishim uchun kimdir meni keskir asbob bilan bo'laklarga ayirishi kerak edi. Ro'yo haqiqatlarining, haqiqatlar esa ro'yoning o'rini egallagan edi. Yashamoq ham, sevgin ham, hammama hammasi bir tushga o'xshardi. Biroz muddadan so'ng o'zimga keldim va bor kuchim bilan cho'yshabni barmoqlarim bilan g'ijmlaganicha, o'rnimda o'tirdim. Ammo usimdagi ko'rpani bir chelga sura olmayotgandim. Ko'zim sal narroqda turgan ro'paramdagi oynaning yonidagi atir shishasiga tushdi. Undan menga qolgan yagona narsa edi. Aslida, undan menga qolmagan, shunchaki u ketgan kunning ertasi kuni hidini sog'inanim uchun o'zim so'tib olgandim. Vaqti vaqti bilan yostig'imga sepi, uni yonimdadek his qilishga urinardim.

Roppa-rosa to'rt yil o'tibdi. Undan keyin hayotimga boshqalarning kirishiga mone bo'lmalikka harakat qilgandim-u, ammo buni ham eplab bajarolmagandim.

Hamma narsa shu qadar soxta va jirkanch tuyulardiki... Ammo hammadan avval o'zim soxta edim. Hayotimga yangi kirganni, uni sevgandek sevishga urinar, yuzining o'rniga uning yuzini qo'yar va qo'llaridan uning qo'llarini qidirardim... Lekin bu vaziyat qisqa muddatdan

hali Kerekenli

so'ng payqab qolinar va yana o'sha og'riqli yolg'izligimga qayib borardim. Mendan boshqa hammama juda jasur edi. O'zlaricha hammama narsani bilishardi va yutqazish ehtimoli katta ekanligini tan olishni istamasdi. Meni tuzatishga sarflagan harakatlari ko'z oldimda mag'lubiyatga uchrardi. Ichimdagi tushkunlik, horg'inlik, teginishga ruxsat bermagan tononimning mag'rur turishi doim menga yangi yolg'izliklarni yetaklab kelardi. Vaholanki, o'zimcha ham men haq edim. Bu yolg'on va yashiqqlar orasida o'ylash uchun ko'p vaqtimni yo'qotar va oxiri yo'q savollar miyamni teginisiz kavlashiga to'sginlik qilolmasdim.

Sodda, ammo shunga qaramay murakkab va hal qatmaydigan misollar bilan, o'zinni hammadan farqli ko'rar, keyin hammama e'tiborsiz qoldirgan va osonlikcha yo'qib qo'yilgan masalalar men uchun naqadar katta ahamiyat kasb etishini anglagandim.

Ha, albatta, insonlar o'zlarini duch kelmagan narsalar haqida hukm chiqarish bo'yicha o'ta ustasi hisoblanadi. Cep shurdaki, o'sha hammaning hayoti ustidan osongina hukm chiqarayotgan insonlar o'zlarining ustidan qanchalik to'g'ri hukm chiqara olishadi?!

Gomofobiya, fohishabozlik, jinsini o'zgartirish yoki boshqa qarama-qarshi ko'rinadigan narsalarda, ya'ni inson o'sha vaziyatning ichida bo'lmagan holatda qanday qilib to'g'ri xulosa qilishi mumkin? Yoki og'riq haqida men qanchalik xulosa chiqara olyapman? Beqarorlik yoki adovat bilan qaragan vaziyatlari o'zlarining boshiga tushsa edi, qanchalar ogilona harakat qila olishardi va bunday vaziyatlarining qanchasini ko'tara olishga qurbilari yetardi?

Menga ochilgan hech bir eshikning ortida ko'zim kular bir yuzga tushmadi. Ko'zlarimga yangi bir dunyo topgandek termulishimning boisi shunda....

Ba'zan eng katta masala — chiqib ketadigan bir eshikning yo'qligi. Bir uydan chiqib, ko'chaga ravona bo'lmoq, yo'l topib, bir eshikdan chiqib ketishni ang-latmaydi. Chunki butun dunyo eshiklarning ustiga qulagan. Qo'linda mingta kalitning bo'lsa-da, hech narsa o'zgar olmaydi, hech qaysi kalit hech bir eshikka tushmaydi, ustiga ustak kuching ketgani qoladi xolos. Shu dam xotinjam bir nafas olish uchun bor-budingni berging keladi. La'nati bir qo'l bo'g'zingdan bo'g'ib turgandek tuyuladi. Xayolingdan bir qancha ismlar o'tadi va birortasidan madad so'ray deysan-u, ammo yana jim bo'lasan. Agar onang bo'lsa, uningga borasan, yuzingda siniq bir tabassum bilan. Eshik ochiladi, ichkariga kirasan, lablarim titramasin deb ularni qattiq tishlagancha, go'yo hech narsa bo'lmagandek, "Nima ovgat bor oyi? Qorunim judayam och!" deysan xolos. Ammo onalar sezadi. Gap ovgatda emas, buni biladi. Yu, ammo uni qo'lidagi kalitlar ham hech qaysi eshikni ochishga yaramasligini ham yaxshi biladi. Birgalkda sukut saqlaysiz. U dunyoga kelirgan farzandi dardiga o'zlik bilan boqadi, seni tuqqan ayohning dardingdan qanchalik azoblanayotganiga qaraysan. Kutilmaganda u yerdan ham chiqib ketishni xohlaysan....

Ba'zan inson hamma narsadan voz kechadi. Lekin biron joyga kelganida to'xtab, so'nggi bor ortiga qaraydi va o'zini qiynagan ekanman deya yana yashashda davom etadi.

Ketishimga ruxsat berdim, chunki sen ham hamma singari ichimga ko'z tikishni boshlading. Hatto men birga uxlamaydigan, ismini ham unutgan, och holda qoldirgan, aziyat yetkazgan, inbqom olgan tomonimga ko'z tikding. Qolaversa, "Meni sening o'rnishing qiziqirmaydi, yonimda bo'lsang bas" deganing xuddi kechagidek yodimda. Bu aytganlarimni darrov unutib, o'zingni endilikda yo'q bo'lgan narsa bilan solishtirishingni ham negadir unutmayapman. Hatto jasdim ham jonlanishdan umidini uzgan bir paytda, sen eng katta raqibingni nafasning bilan tiriltirding. To'satdan, hamma narsaning oldini hadiklaring to'sdi va meni ham darrov o'rnishga sudrab ketding. "Boshqattan boshlayman" degan nimam bo'lsa, hammasini o'rnishning soyasiga aylantirding. Shunday bo'lsa-da, sendan jahlim chiqqani yo'q. Hatto qachon o'zinni sening o'rnishga qo'yib ko'rsam, o'zim ham sen tomonda bo'laman. Hammasi chalkashib kelgan edi. Men shu qadar ulkan muhabbatni boshimdan kechirgandimki va senga bularni chin dilidan aytgandimki, men hamma narsaga guvoh bo'ldim va o'zinni dardimning manbaidan topdim.

Bularga qaramay, yaqindan ko'rmagan narsalarimning borligini sen bilan birga kashf qilgan va yuragimni qoplab turgan tuman pardasi ham asta-sekin tarqalgan edi. Bir yaramas bola tomonidan yarimdan kesilgan qurt singari

o'ziga yangi bo'laklar hosil qilishi kabi mening ham qo'lim, ovoqlarim, yuzim, hamma a'zolarim yangidan ham bo'layotgan edi. Bu tortiqni menga sen bergan eding, hosil kelgan kezlaring. Men tuzalib borayotgandim, lekin bu gal sen mening o'rinni egallayotgan eding. Chunki bu hamkorliklar o'ta xavfidir. Har tashlangan qadam yashirin qurollar bilan qilinadigan duellarga o'xshaydi. Borligini faqat bag'ringa boganda payqab qoladigan belda turadigan bir to'puncha kabi. Uyuysi har doim sergak bo'lgan bir qochoqning har narsadan sekanishi kabi. G'ayrioddiy bir sezgi bilan eng past shitirlashdan ham uyg'onar va qo'rqib bir-birimizni bag'rining bosardik, xuddi oxirgi martadek. Oxirgi marta gaplashayotgandek oxirgi marta kulishayotgandek, oxirgi marta o'pishayotgandek his qilardik o'zimizni.

Balki yodingdadir, avval o'zing o'qib, keyin menga bergan romaningda o'qigan edim dunyoning adolatsiz bir yerligini. Erkak ayolni qattiq sevardi. Ayol esa erkakni... Ayolning ta'nalari bor edi, o'jar edi qahramonlar, mag'rur edi va har kinni jismonan qabul qilishsa-da, ruhlari yolg'onga keragidan ortiq qat'iy turardi. Oxir-oqibat bema'ni narsalarni deb yo'llari ikkiga aytilgan va ikkisi ham ayri hayotlarga ko'chirilgan edi. Ular baxtsiz edi. Senga aytmagandim, ammo o'sha paytda erkakni rosa qarag'andim. "Chindan xohlaganida, ayolni qaytarib olardi" degan edim. Axir bu uning qo'lidan kelardi, baribir bir yo'lini topishi kerak edi...

Shuning uchun menga bergan ikkinchi kitobingni yarimida chala qoldirib, oxirigacha o'qishni istamagandim.

Elimal, oxir birning yakunimizga juda o'xshardi va yakun bizga biron kechikib kelishi uchun ehtiyotkorlik qilgandimman...
Guvohi bo'lganing kabi, "Men bo'lsam, unday qilmashim. Uddasidan chiqqa olardim" degan narsalarimni hechqaysisini eplay olmadik. Aslida, unday emas ekan. Biz degan narsa yo'q ekan! Kuchi bo'limoq, bardosh qilmog va o'z bilganingcha yashamoq degan narsalar ham safsata ekan. Hayotning ham o'z qonunlari bor ekan. Tortib ololmadim seni. Sening sababing qanday bilmadim-u, ammo men seni mahkamroq bag'ringa bosolmadim! Meni ixtiragan qo'llaringga emas, qalbingga yetmadi kuchim...

...Qabul qilish majburiyatini, haqiqiy yo'qotishning qila oladiganidan ham ko'prog'ini qilishga urinishi va avr-oqibatda eplay olmasdan yerga urilishini, inson kutinaganida o'zini qadrini tushirib qo'yishini, hislarini va hamma, hamma narsaga bo'lgan ishonchini yo'qotib qo'yishi mumkinligini, yiqilishi mumkinligini va bu ham yetragandek yer bilan bitta bo'lib ketishi mumkinligini...

Men o'sha chala qoldirgan romanimda o'qigandim...
Endi ikkinizdan biriniz ko'proq narsa yo'qotdik. Albatta, buning bir o'lchovi bor va shu gatorda endi buning ahariyatini yo'q harnda buning o'lchovi hozir qo'liznida bo'lmagan qaytib birga baham ko'ra olmaydigan narsalarimiz bilan ham bog'liq emas. Biz sevgimizni boy bermadik, aksincha, hali olahimizda turgan kimsa va narsalarga bo'lgan sevgimizni yo'qotdik...

Masalan, men shu qisqa fursat ichida o'zimizni bo'g'zinga qadar sen bilan to'ldirdim. G'azablандim,

baqirdim, sindirdim, to'ktim va keyin ichindagi sendan qayta o'pkalandim. Sen ham huddi shuni ku'tib turgandek, dab-durustdan ketib qolding, oringga ham qaramay, ilklarnading, g'azablarnading.

O'xir ma'lum narsani boshlaganimdan xursand eding. Men bilgan, jasoratiga tahsinlar o'qigan insonim, o'ziga mag'lub bo'lgan, edi. Bunga guvoh bo'lganim uchun, bu mash'um qarorni qabul qilgandim. Buni men birinchi tilga olganim bilan bir o'zim qabul qilgan qaror emasligi ma'lum. Boshimizdan kechirayotgan umidsizligimiz bizni tugatayozgandi. Murosatlarimiz haqida gapirmayapman, zotan uni avvalroq boshiga yetgandik. O'zimizga bo'lgan hurmatimiz shikastlangandi va bu bizni yanada battaroq ichidan chig'ib bo'lmaydigan bir vaziyatga solardi. O'ylaymanki, bu sabablar uchun sen ham mendan minnatdor bo'lasan. Birga o'tkazgan kunlarimizning senda biroz qiymati qolsin deya, shu yerda nuqta qo'yaman. Bunday jirkanch hayotdan chiqqaningdan keyin erkin qushdek parvoz qilib ketishing lozim.

Hozir ikkimizdan birimiz ko'proq narsa yo'qotdik. Kim deb so'rana mendan. Biz qalbaki o'yinda o'z mahoratimizni namoyish etdik. Yo'l hali yarimiga yetmay turtib, charchadik... Endi bo'lib o'tganlarni yuzimizga niqob taqqancha, sevgi va muruvvat-la eslaymiz. Buyuk haqiqatimiz yolg'on insonlar bilan takrorlanganida, qay tarzda soxtalikka aylanishiga guvoh bo'larniz. Unutl Unutaylik. Hech bo'lmasa, yolg'onlar g'alaba qilmasin. Chunki ikkimizdan birimiz ko'proq narsa yo'qotdik...

Yuzimning ko'ki — sevgilim... Iforing jamiki ayollar joridan a'todir. Borsan va hamisha shunday bo'ladi. Ammo mendan ayro...

Bir paytlar bittasini juda yoqturdim. Sira xayolimdan chiqmas edi. Qanday ish bilan mashg'ul bo'lmayin, qayerda bo'lmayin bir bo'lagim mutlaqo u bilan birga edi. Qiziq, nima qiyofati ekan, ahvoli qanday ekan va hokazo... Butun umrim u bilan o'tsin va tongda uyg'onganida ilk men nafasini tuyay deya duolar qilardim. Bunday vaziyatlarda kim kinga va nimaga suyanadi bilmadim-u, ammo men uchun shunday edi. Chunki ba'zi narsalarga kuchingiz yetmaydi. Harakat qilasiz, qo'lingizdan kelganini amalga oshirasiz, haruma bilan va u bilan janjallashasiz, ba'zan nafatlanasiz. Hatto ba'zi birlarining la'nalariga duchor bo'lasiz, ammo baribir voz kechaolmasligingizni tushunasiz. Faqat, siz o'zingizda cheksiz his qiladigan kuchingiz asilda, juda nochor va yetarli emasligini tushunasiz. Insonga qo'rqinchi og'riq beradi bu. Dard sizni asir etadi. Ilklaringizgacha buni his qilasiz. Aqldan ozgudek holga kelganingizda esa eng ortig'i bilan devorlarga baqira-baqira jim bo'lasiz.

Lekin ba'zi narsalar shunchaki bo'lmalik uchun sodir bo'ladi. Hatto "Bu dunyoda men ham borman, ammo seniki bo'lmayman. Sen ham meniki bo'lmaysan. Ko'rgan kechirganlarimiz ortda qoladi va biz eslaganda kulib qo'yamiz. Ehtimol, baxtiyor bo'lishimizdan ko'ra ko'proq azob chekamiz" deyish uchun sodir bo'ladi. So'ngra... Tan olish qiyin bo'lsa ham, bu haqiqat:

Kuchingiz tugaydi, tirgagingiz sinadi. Endilikda boshqa birovga tegishli ekanligini bilgan holda baribir yomon xotira bilan eslamaysiz, duo bilan orqaga qarab, "Sen yaxshi bo'l. Bir yerlarda tabassum qil. O'ylaymanki, tongda uyg'onganida, nafasingni ilk tuygan har kimsa ganday mo'jzaga ega ekanligini biladi. Meni unutmang va afsuslamang. Men seniki bo'lmayman. Sen hain meniki bo'lmaysan. Ko'rgan kechirganlarimiz ortda qoladi va biz eslaganda kulib qo'yamiz. Balki qayerimizdir og'ir ammo o'tinaman.... O'tinaman qaytib qarshimdan chiqma. Chunki bularga iqror bo'lish sira oson kechmadi" deysiz.

Qanchalar g'alati bo'lmasin, azalda "O'tinaman, boshqasini sevmang" derdim.

Habib Karabevni

Imkoni bo'lsa, o'chirgich bilan umrimni o'chirib, sira yashamagandek bo'lishni istardim. Bu pashaymonlik emas, shunchaki chidab bo'lmas tuyg'uning nomi. Bir yerlardasan va hech qachon men-la birga bo'lmayman.

Ikkiniz ham boshqa-boshqa hayotlarning bo'laklariga aylangan edik. Do'konning yaltirab turgan oynasida ko'rgan aksingiz ishongim kelmadik. Katta o'xshashlik bo'lsa kerak. Shu qisqa vaqt ichida, ishqilib, qiyofadoshi bo'lsin-da, deya duo qildim. Bir paytda o'g'rib bir-birimizga qaradik. "Berin Bahor!" dedim hayajon bilan. U bilan birgaligimda faqat g'azablangan paytlarimda birdan ikki ismi bilan salsalantdim. Bahor dedim takroran, ancha tinchlangancha. Sira hayron bo'lmagandek qo'lini men tomon cho'zdi. Buni kutib yurgangiz o'xshardik. Biroq, savdo markazlarining uzun yo'laklari yillar davomida bir-birini ko'rmagan ikki kishining uchrashishi uchun mo'jallanmagan bo'lishi lozim edi. Hozirgidan farqli o'laroq, o'sha keng va uzun yo'laklar odatlarning adashishini osonlashirishi kerak edi. Biz ovqatlanadigan qavatning sal pastrog'ida edik. Eng oxiri aytiladigan gapni har doim eng boshidayoq gullab qo'yadigan odalimgiz xilof qilmagan tarzda, shoshilganicha "Yugonigiz chiqib, nimadir ichamizmi?" dedim. Bunga ham hayron qolmadik. Kulganicha qabul qildi.

Yonma-yon yurarkan bir-birimizga unilib ketmaslik uchun g'ayrioddiy harakatlanganicha yugonigiz chiqdik. Birdan ko'zimning oldiga eski odatlarim keldi. Tez-tez qo'llarigiz qaradim. Tutmoq istadim qo'lini. Havo

sovuq bo'lishiga garamay, ochiq maydonda o'tirlik U yer tinchroq edi. Sochlarini kestiribdi. Mening ham yon tomonlarimda o'zgina oqlik bor va peshonamdagi ajinlar aniq ko'rinardi. "Altidan vaqt to'xtab turmaydi" dedi kulganicha. Indamadim. Hali ham undan ko'zinni uzmay turardim. Xurdi yangi xazina xaritasini topib olgandek, qiziqish bilan uni kuzatishda davom etdim. Biroz ko'lishgandi. Oldin bo'yindan yelkasigacha cho'zilgan o'sha men "bu yerga gullar ekishni xohlayman" deb aytgan va kichkina chuqurcha g'oyib bo'lgandi. Jimgina uni kuzatmoq hanuz yoqimni bir tuyg'u edi, yodimga tushdi. Eng ko'p uxlaganida uni tomosha qilardim. Faqat shundaygina u jin, harakatsiz turardi. Boshqa vaqtlari doim nimagadir shoshilib yurardi. Go'yo birov joyga kech qoladigandek... Mendan javob ololmaganidan keyin bu safar balandroq tovush bilan "Vaqtni aytayapman. Altidan to'xtab turmasa kerak" deya takrorladi. Bu ovoz ohangini bilardim. Jahli chiqqanida o'zini kulayotgandek ko'rsatib, biroz titroq, biroz keskin ohangda gapirishida davom etardi. Bu ikkisini bir onda qanday amalga oshirishiga sira aqlim bovar qilmasdi. Ham g'azablanib, ham jilmayish... Birdan boshimga bolg'a bilan urgandek seskanib keldim. Gapirishga urindim, ammo eplolmadim. O'zim xohlamagan joyga mehmonga borganman-u, oyoqlarim bilan gilamga yer chizayotgandek xijolat tortdim qarshisida. Bir qultum suvdan ichdim. U aslida haq edi. Chunki uning tabassumi hanuz o'sh-o'sha edi. Go'yo vaqt unga kelganda to'xtab qolganiga o'xshardi. Hech bo'lmaganda oxsagandi.

Lekin buni unga aytolmadim. Chunki vaqt

jabli Kurakveni

o'zgartirilmagan narsa faqat tabassumi bo'lishi mumkin edi. Men buni sindirishni xohlamadim. Biroz narsani tilga olinganda hamma unga negohini qaratib, daqqat bilan boqadi-ku, men ham uni yashirayotgandek tutdim o'zinni. Yuzimdagi g'alati qisqartirib kulishdan vujudga keladigan bo'lsa, men ham xuftli u kabi kuldim. Yoki kulishga harakat qildim, ammo tashqaridan qanday ko'rinayotganini bilmasdim. Ikkiniz ham sokin suv singari edik. Doim bir tonozga qarab oqibdan charchagan va oqim darajasi tushgan, shiddatsiz, oqim ham deb hisoblannayotgan g'alati suvlarga o'xshardik. Oxirgi uchrashuvimizdagi g'azabimdan va baqir-chaqirig'imizdan asar ham qolmagan edi. Stolning ustida turgan kitobni devorga qarab uloqirishi, ko'z yoshlari, boshini ikki qo'lining orasiga qo'yganicha sukutda qotgani ko'z oldimga keldi. Kimdir o'sha mashhur suriga pufilagan-u xotiralari tirlilishni boshlagandi. Qaracha g'alati bo'lmasin, xotiralarning ham qiyomati bor edi. Hisob-kitob kuni... O'ylashimcha, yo'qotadigan boshqa narsasi bo'lmagan taqdirida odamlar o'zini xotiram tushirdi. Zotan bo'lgan narsa, allaqachon sodir bo'lgan. Ushbu soatdan keyin qiladiganimiz va aytadiganimiz hech narsa natijani o'zgartirmaydi. Sulga suyamay, har daqiqa o'zimizdan turadigandek o'tirganimizni nazarda tutmasa, nihoyatda xotiram edik. Nimani gapirishni, qayerdan boshlashni bilmayotgan ikki insonning tashvishi bor edi yelkamizda. Bu qadar xotiram o'tirishimiz aslida ham xotiram ekanligimizni anglatadimi? Albatta, yo'q! Garchi uning shafqatsizligi va mening tajovuzkorligim ko'zga ko'rinmayotgan bo'lsa-da, go'yo bu tug'yonlar ikkimizning

bir og'iz so'zimizga qarab turgandek edi. Men hanzuz javob bermagandim. U uch yil ichida nimalar qilganligi haqida gapira boshladi. O'rinish yo'q edi. Faqat bugun bor edi. Bir oy avvali, bir yil avvali, ikki yil avvali, boring ana uch yil avvali bor edi.

Uning hayoti bizdan keyin boshlangan edi. O'lgan yili turmush quribdi. U turmushga chiqqan erkak bankda menejer bo'lib ishlarkan va ayitishiga qaraganda og'ir-bosiq inson ekan. Uyg'a kelgandan keyin ko'zoynagini bir chetga yechib qo'yib, to qorong'u tushgunga qadar mijozlaridan qancha pul ishlaganini aytib berarkan. Birga ovqatlanisharkan televizordan axborot ko'rsatuvlarini tomosha qilgancha, yil oxiriga borib dollar kursi qanchaga chiqishi to'g'risida taxminlar qilar ekan. Uni hayrat bilan tingladim. U aytgan odamning men bilan yer va osmonchalik farqi bor edi. Mendan qanchalar charchaganini va aynan shuning uchun menga tamoman zid bo'lgan odam bilan turmush qurganini angladim. Men tanigan serjahl va asablari o'ta nozik bo'lgan bu ayol bunday turmushga bardosh qilishi mumkin emasdi, buni bilardim. Ammo baribir savol bermadim.

O'zinni sira qiziqmayotgandek ko'rsatib, go'yo u aytgan so'zlaridan hayron bo'lmagandek taassurot qoldirmoqchi edim. Nimaga bunday qilganini bilmayman. Balki uni o'sha erkakdan telbalarcha rashk qilib va ayni damda nafratim qo'zg'agandi. U hikoyasini tugatib, "Xo'sh, o'zing nimalar qilding?" deb so'radi. Bir onda xayolimga sevgilim keldi. O'sha ongacha go'yo yolg'iz yashashotgandek edim. Qayerdan boshlashni bilmay dovdirdadim. Chunki hayotimdagi ayol bilan shu on yonimda o'tirgan ayolning

hali Karakentli

sira aloqasi yo'q edi. U nima desam ham e'tiroz qilmas va menga munosib bo'lish uchun qo'ldan kelganini qilardi. Aynmoqchimanki, mening horg'in va tashlandiq jussamga ta'laqlid qilardi. Men uni bemalol shakllantira olardim. Go'yo xanir kabi... Bolasi bilan yigirma to'rt soat mashg'ul bo'ladigan bir onaning barcha odatlarini bolasiga yuqtirishi kabi... Xohlaganida gapirib, xohlaganida jim bo'lardim. U ham go'yo bir soya kabi oyoq uchida qadam bosganicha yonimda yurardi. Men o'zimga o'xshagan boshqa birovni hosil qilib, uning o'zini yo'q qildim deb o'ylardim.

Sevgilimni... Qanaqasiga sevgilim? gapirishni istamadim. Nimalar qilganim to'g'risida "Qayta-qayta senga

Chunki hech narsa qilmagandim. "Qayta-qayta senga qo'ng'iroq qilishni istadim, ammo bu fikrimdan voz kechdim. Bunga jur'atim yetmadi" deyishim kerakmidi? Yoki "Menga nega qo'ng'iroq qilmading? Nega boshqatdan boshlamadik? Hali o'ramizda tugamagan ko'p narsa bor edi" deyishim kerakmidi? Qo'lga ilashadigan biror narsa yo'q edi menda. Ichimda "Demak, hali ham yo'qotadigan narsalarimiz qolgan ekan... Masalan, hozir bir stol atrofida bo'lish imkoniyatini ham yo'qotamiz. Ehtimol butun umrga..." O'tirgan stulidan turib ketisa, nima ham qila olardim? Bu safar to'xta deya olarmidim? Ammo nima uchun? Borishi kerak bo'lgan boshqa joyi bor-ku endi! Eshitishi kerak bo'lgan yangi xabarlar, dollar kursining yil so'ngidagi qiymati, eshikdan kirishi bilan devorda osilib turgan, eri bilan to'ylarida birga tushgan surallarining ustiga qo'ngan chang zarralarining tozalanishi lozimligi, kechki sayrlar, yelka chuqurlarini to'ldirgan kilolar,

Va bilish juda qo'rqinchli. Hamda bir vaqtning o'zida bu haqiqatdir. Lekin men bundan qo'rqmayman. Quch meni. O'tinaman, yuragimni joyidan qo'zg'at. Sog'indim... Ovozimg' ichimni yoritishini juda sevaman, buni senga aytgandim. Menga kuch ber. Bir bor bo'lsa-da, qo'ldan boy bermay. Bir bor bo'lsa-da, haqqim bo'lmagan narsaga ega bo'lish uchun menga izn ber...

Yolg'izman deva to'yib-to'yib baqiring! Chunki yer yuzida quloq solinmaydigan yagona tovush faqat shudir...

Meni o'z ichiga olgan va hatto ko'ksimdan itarayotgan bu tuyg'ularning na nomini bilaman va na boshqara olaman. O'tinaman, sen menga yordam ber. Buning nimaligini aytl! Menga bu cheksiz osmonda ahamiyatsiz narsa kabi uchib ketishiga indamay qarab turganing haqidagi fikrga yengilishni istamayman. Agar hamma gap erkinlik haqida bo'lsa, na osmoning va na qanotlarining yetib boradigan joylar cheksiz emas. Na sen o'zingdan ham kattaroq bir bo'shliqqa ko'cha olasan, na men sendan ham ko'ra bepoyon yoki oydlitroq osmonga ucha olaman... Biz besartad bo'lolmaymiz. Shu vaqtgacha bu haqda o'ylamagan edim. Ba'zan bir uyning senga tanish bo'lgan devolariga boqmoq, hashamatli uyning derazasidan tiniq dengizga qarashdan ko'ra ilg'iroq tuyuladi. Chunki qarshingdagi manzara qanchalar go'zal va mafunkor bo'lmasin, u yerga tegishli emasligingni va qisqa vaqtdan so'ng ajralishga majbur bo'lishingni bilasan. Men sendan boshqa hamma narsamni ortimda qoldirib, chiqqan sayohatlarimda buni boshdan kechirdim. Atrofimdagi har qanday narsaning beparvo tabassum bilan yuzimga qarab turishi va har safar buni boshdan kechirish dahshatli tuyg'u. Va menga ishon, men seni bu tuyg'ularni boshdan kechirishingni istamayman kabi, bir kun kelib, ushbu tuyg'ularning sen bilan yuzlashish ehtimoli bilan ham kurashdim.

bo'lishi mumkin. Unday bo'lsa layoqatsizligimni qilishning ayni fursatidir balki? Shuning uchun "Buni tushurdingmi?" deb so'rashga ehtiyoj sezdim.

Bu ham yomon boshlanish edi. Lekin bu bor yo'g'i ehtimol xolos. Ehtimollarning asosida o'la vayronkor tuyg'ularning bo'lishini bilmog' ham meni hamon ba'zi narsalar to'g'risida xayol surishdan to'xtatib qolmaydi. O'ylaymanki, mening sendan keyingi zaif tononim shu chunki men shunchaki biron narsadan o'tib, muqarraf oxingacha tez yurishdan boshqa ilojim yo'q. Agar bu bularni bir chetga surib qo'yadigan bo'lsak, tushunilmoq-tushunilmalik kabi g'alati va ayni damda halokatlidir. O'zini va holatini juda yaxshi ifoda etadigan va nuqta zarbasi beradigan odamning umidsizligini taxmin qila olasanmi? Hammasidan yomoni hech kim senga biror taklif bilan chiqmaydi. Dardlashasan, ichingni ochasan, sabablarini va xatolaringni birma-bir oshkor qilasan, ammo hech kim bir tukini ham qimirlatmaydi. Hozirgina sodir bo'lgan baxtsiz hodisaga sira duch kelganmisan? Men bunga oxirgi safarimning qaytishida duch kelganman. Shoshilganча yonlaridan o'tarkan, diqqatimni tortgan yagona narsa insonlardagi shoshqaloqlik edi. Vogea sodir bo'lgan joyda dahshatli betartiblik hukm surardi. Ular umuman tanimaydigan odamlarini tirik qoldirish uchun go'llandian kelganча harakat qilardi. Bu juda g'alati holat edi. Biraz oldin jinoyat sodir qilib, tasodifan u yerdan o'layotgan har qanday inson ham xuddi shu ishni qilishi mumkin edi. Nega? Bu shoshqaloqlik sof tuyg'ular uchun bo'lishi mumkinmi? Agar e'tibor bilan qarasangiz, vijdonlarini

o'ziga tinchlantirib, hayotda biron-bir ishga yarashning beradigan zavqi bilan yolg'iz qolishga urinayotganlarini esonigina ko'rishingiz mumkin. Bu anglamog' va anglamaslik o'zlasidagi bog'liqlikdir. Yo'l bo'yidagi toni pachaqlangan o'q moviy tush avtomobil tasviri butun hayotimning xulosasi to'q moviy yo'lining kengligi bemalol yurishim uchun edi. Men yurgan yo'ning kengligi bema'lol yurishim uchun yetarli emas edi.

O'zinni o'sha avtomobilning ichida tasavvur qildim. Yana yolg'iz edim... Bir necha soniyalik Qisitib qolgandim. Yana yolg'iz edim... Bir necha soniyalik bu holat mening yodimga ba'zi qo'shiqlarni soldi. Qo'shiqlarga jo'rtlik tiraganча o'sha qo'shiqlarni qo'ydim. Qo'shiqlarga jo'rtlik tiraganча o'sha qo'shiqlarni qo'ydim. Mening vaziyatim qilar ekanman, yana o'sha halokat sodir bo'lgan joydagi to'q moviy tush mashinani esladim. Mening vaziyatim bundan farqli o'laroq, tirbandlikka qaramay, o'z vaqtida yetib borgan, ammo vogea sodir bo'lgan joyda xotirjam qimirlamay turgan tez yordam mashinasiga o'xshardi. Odamlar shoshilmayaptilar va meni hayotga qaytarish uchun zararcha ham harakat qilmaydilar. Qila olmaydilar... Chunki tez yordam mashinasi o'z vazifasini mukammal bajarib, vaqtida yetib borishi, bu qurbon uchun o'z vaqtida qilingan harakat bo'lmashligi mumkin. O'sha ilk to'qnashuv vaqtida tugadim. Buni sen bilan ilk tanishgan kunimiz nimani his qilganini yaxshiroq tushunishing uchun aytyapman. Va shuni ham bilamanki, meni yaxshiroq tushunishing natijani sira o'zgartirmaydi. Halokat joyiga kech qolmay kelgan-u, endilikda qo'l qovushitirganча turgan tez yordam mashinasining ichidan hammaga g'azab bilan bog'aman. Loagal hayotning ichidagi bir gancha inson (hayotimning ichidagi bir gancha inson deysihni istardim) men uchun bir

narsalar qilishga urinib ko'rishdi.

Hech kimga minnatdorchiilik bildirganim yo'q. Har kim o'z vijdonidan kelib chiqqan holda yonibda bo'ldi. Achinish tuyg'usining og'ir isi o'zini har yerdan ma'lum qiladi. Menga achinishlarini istamayman. Tuzatib bo'lmaydigan shuncha narsadan keyin anglash va anglamashlarning biror ma'nosi yo'q. Ammo sezing bo'yning qushlarning yo'lini yo'qotmasligi uchun ko'kda qoldirgan izlari kabi hanuz go'zal. Hanuz barcha yo'llardan muhim. Hanuz bir narsalarning boshlang'ich nuqtasi. Men seni umidning xira va soxta nurlari ichida kutayotman. Ammo bilaman, bir kuni ertalab mening barcha odalarim o'zgarishini istaysan.

Sizning yoningizda bo'lgan, o'tmishingizni bezovta qilmaydigan va doim borligini his qildirgan insonni bag'ringizga bosing. Chunki sevgi — ishonch bildirmoqdir, davolamoqdir, suyana bilmamoqdir...

Ehtimol

Yolg'izlarning g'jalasi usullisi bor, ezirim. Sen hech qachon, hech kimdan, hech narsa uchun javobgar emassan. Ma'nan biror narsa bilan aloqang yo'q. Boshingdan o'tkazgan kumlarni "Ha, chiroqni kumlari osh" deya yo'lingda darom eishning namini. Va o'zingni juda kuchli yoki behang his qilishing, bir qancha vaqt o'tgach, yolg'izlikni yo'qotib qo'yish qo'rquvini kelibib chiqaradi. Qo'riqlar g'jalasi bo'lmasin, inson qo'rqagan narsalarini sermayam ham, vaqt o'tgach ularni yo'qotib qo'yibdan qo'yibdan Bu qo'rquv serming yaguna egamga aylana. Kelgach, qochirgan farsalaring, ko'rmaganiga o'lganlaring va avvalig' bo'lingan kochirganlaring bu qo'rquvning yonida osh ketadi. Biron muvohat oldingi, ancha avvalgi va o'zining og'riyi velora kamayib boradi. O'zining chiroq. O'zining unarilib boradi. Albatta, o'zining qochiradi seni bir og'riy kabi yo'qiydi va sen darhol kimdir qochasan. Ammo hech kimda shafiq qolmayan. Sen ham darhol bilan insonlarning o'zlaridagi o'zlaridagi ko'rsatgan bilan Ashka, ikkiniga ham ishoratidan qo'rqasal Chunki dar qilib, o'zida narvani bor ikkinig' bilan so'zlagan bo'lsang, yolg'izlikningni yo'qotish ehtimoli tug'ibdi. Kimdir shahid tuyzanday ko'rsatib, uruga umuman shahidiyat bermaslik kabi.

Men seni xohlayman.
 Doo qilyapman.
 Juda qo'rqayman.
 Bir oqshom yonimda uzla.
 Birga yurganimizda qo'limdan tut.
 Sigaret tutatqanimda birinchi tutanni ichimga
 qanday tortishimni ko'r.

Jannini nima azoblayotganini anqila.
 Balaning hech biri bo'lmaydi.
 Ahimoli meni zaldan ordiryapti.
 Tiltarga aylanyapman...
 Targamal
 Fayzamal
 Qushamal
 Uylamal
 Kiyor bilan sevishmal
 Balaning bo'lsak ehtimoli meni
 shahid ordiryapti.
 Tiltarga aylanyapman.

chiqqani uchun nafratlanadiganim — qo'shining ko'pgi yana hurishni boshladi. Bu it ahmoqni o'zi edi. Parkda ikki kishi o'tirardi, ularni tanimasdim. Biri "Ichasanmi?" degandek qo'ldagi shishani havoda ko'targancha menga ko'rsatdi. Ikkinchisi esa ming'irlaganicha qo'shiq aytayotgan edi. Qo'shiqning so'zlariga tushunmadim. Erkakning nima deyotganining farqiga boryapti, deb o'ylanasdim. Ammo mastlikning rostligi menga yoqardi. Jilmaydim. Yo'q degandek qo'limni yengilgina ko'tarib, yo'linda davom etdim. Qayerga ketayotganimi bilmasdim. Mening "Yolg'iz odam" filmidagi erkak singari boradigan ikkinchi eshigim yo'q edi. Hatto o'sha onda men uchun ochiladigan boshqa bir eshikning o'zi yo'q edi. Yotog'imdagi ayol hamma narsamni tortib olgandi. Binolarning chiroqlari birin-kekin yonardi. "Menimcha, ular ham birga uxlashni eplay olmayapti" deb o'yladim. Kim biladi, balki biroz vaqt o'tib, hamma ko'chaga oqib chiqib, gadamba-gadamb meni ta'qib qilishar? Hattoki mushuklar, iltar, qushlar va chumolilar ham, umuman birga uxlashni eplolmaydigan kim bo'lsa, ortimdan kelar... Biroz pivoda yurdim. Ko'zim birin-kekin yonayotgan o'zga binolarning chiroqlariga ham tushdi, biroq hech kim ortimdan kelmadi. Tez-tez ortimga qaradim. Kichik umid bilan bino eshiklarining ochilish tovushini kutdim. Ammo hech qanday ovoz eshitilmadi. Bir-biriga urilgan ikitita temirning og'ir metall tovushi bir marta ham eshitilmadi. Undan ham yomon, qadamlarim sekinlashib borardi. Yurishdan charhadim. Go'yo mendan boshqa hamma uxlayotgandek edi. Ehtimol, ular quchoqlashib uxlayotgandir. Uyg'a qaytdim. Atrof asta-

sekin yorisha boshlagandi. Oromgohdagi mast-alastlar ham ketishgan edi. Eshikni ochdim. Yo'lakning chirog'ini ham yoqdim. Poyabzalimni shovqin bilan yechib oldim. Zal tomonga o'ldim. Televizorni yoqdim, musobaqa dasturi bor edi. Ammo nega musobaqalashishlariga tushunolmadim. Buning nima keragi bor edi? To'rt kishi o'z bilimlari orqali musobaqalashishar va bilgan narsalari bilan pul topishayotgan edi. Sababi shumidi? Hamma gap puldani? Shuncha narsani o'rganish uchun to'lagan badal-badallarning o'rini qoplarmikan? Ashida, menga nima? Televizorni o'chirdim va bir kishilik o'rindig'imga o'tirdim. Uning sigaretidan olib tutadim. Haliyam uxlayotgan bo'lishi kerak edi. Uch daqiqadan keyin, yotoqxonaga tomon yuzlandim. Uni yana biroz kuzatdim. Nimadandir qo'rgayotgandim. Ha, bir narsadan qo'rgardim. Ustimni yechib jimgina yoniga cho'zildim. Bag'rimga bosa olmadim. Chunki to'shakning o'rtasidagi tikantli simlar hali hamon joyida turgandi. Shift va devorlar, hatto zamin ham yana ustimga yopirilib kelayotgandek edi... Uy deb ataladigan bu toshlar uyuni o'z vazifasini bexato ado etayotgan edi. Juda qo'rgayotgan edim. Ko'zlarimni yumgancha, bolaligimda onamning qo'llarini qanday tutgan bo'lsam, shunday tutdim uning qo'limi. Men tomon o'girildi. U titardi. "Sira uxlay olmadim" dedi, kutilmaganda. Menga go'yo bor-budini yo'qotgandek qarardi. Bu qanday g'alati holat edi. Zulmida inson yashirinishi osonroq bo'lsa-da, aksincha, aniqroq ko'rinayotgan edi. Hamda har bir belgisigacha... Nega uxlolmading, deb so'ramadim. Qiziqmadim! Zotan,

hammasi kundek ravshan edi. U ham bir narsalarini yo'qotgan edi. Mendan yagona farqi: u o'zini uxlayotganiga solgandi va men ham bunga ishongandim. Bundan ortig'ini o'ylay olmadm. Agar o'ylaganimda, menga tomoshani ko'rsatgani uchun undan g'azablanishim mumkin. Ikkiniz ham yetarlicha charchagan edik. "Endi rostdan ham uxlaymizmi?" dedim. "Uxlaymiz" dedi. "Yana uch daqiqa. Dunyo kostyumini yechmasdan turib, rostdan ham uxlaylik."

Chirik

U qon bilan aralashishi uchun atigi bir necha daqiqa vaqt sarflanadigan doridan ko'ra menga tezroq kirib bordi. Dorini tilimning ustiga qo'ydim, suvni boshimdan quydim va charchagan tanam dorini shu yerda qabul qildi. So'nggi eshigim, so'nggi bekaim va menga nimalar qilishini ham bilardi. Qayerga kelganini va menga tanishuvimiz hujjati juda yaxshi bilardi. Aslida, bizning tanishuvimiz hujjati filmlardagi vahshiy hayvonlarning oylanishiga o'xshardi. Boshqa arslonlardan qochaman deb yugurishdan charchab yiqilgan va bir butaning ichida nafasimni roslash uchun turar ekaman, qarshimda uni ko'rgandim. Zero, muqarrar edi, nihoya bigandi va taslim bo'lgandim. Zero, bugun bo'lmasa ham, ertaga shunday bo'lishi aniq edi. Shunday ekan, nega cho'zib o'tiray? Buning nima keragi bor? Ammo bu ne tasodif bo'ldiki, "Men boshqalardak emasman" degandek, jim turardi. Ba'zan inson ishonishini xohlaydi. Baxtli bo'lmoq uchun ko'pgina narsadan voz kechib, ko'pgina yolg'onga o'zini ishonтира oladi. Va albatta, sen boshida sotib olgan baxtni bir kun kelib, sendan ham kimdir sotib oladi. Boshqa bir ovda boshqa yitiqchlardan qochar ekan, ishini biladigan boshqa arslon, boshqa butaning yonida kutayotgan bo'lishi mumkin. Buni anglamaganimcha, qancha odamlar o'zlarini bu loyqalangan suvda ko'rishga intilayotganlarini tushuna olmagandim.

Oradan vaqt o'tgach, suvlar anchagina qurib qoldi va men u yerda yotgan jasadlarni uchratdim. Men bilaman deb o'ylaganim boshqa bo'lib chiqdi. Uning ko'zlari qamchi

ushlagan ot murabbiyiga o'xshardi. Ishonch bilan biron bir narsani teskarisiga ketgani haqida baqirardi. Yoki hamma narsa to boshidan beri teskari edi. Bu muhimmi, bilimdin, bular haqida o'ylash meni charchatgan edi. Nima bo'lsa ham hozir yuz berishini istardim. Chunki bu yo'ldan ilgari toq yurgan va yo'l chetiga kichik non urvoqlaridan sochib ketgandim. Bu holat menga g'alati yengillikni his etdiradi. Shikafni ochib, qo'shiq xirgoyi qilgancha, chamadonimni tayyorladim. U bu safar adashmayman, deb o'ylagan edi. Origa qaytish uchun yana ko'p vaqtini sarflashim aniq edi, lekin uyga olib boradigan yo'linni aniq topardim. U ham qaverga xohlasa, o'sha yerga ketardi. To'xtab, o'zinni tekshirib ko'rganimda, ozgina zarar ko'rganimdan xursand bo'lardim. Organga qaramasdim. Bugundan boshlab mohir ovchi bo'lardim va bundan keyin o'lim tomoshasini ko'rsatardim. Eskirgan go'sht bo'lagiga aylanardim. Shunda menga birov yaqinlashmasdi. Soyasidan qo'rqadigan yosh bola emasdim. Tajribalarimni xotiraga aylantirish uchun o'limish haqida o'ylamagan bo'lardim. Masalan, men ertalab ko'zlarimni ochishdan oldin, yotoqning o'ng tomonini qo'lim bilan paypaslab tekshirish va uni yonimda his qilish kabi ulkan taskin beruvchi tuyg'udan yuz o'girardim. Shippaklarimni kiyib, oshxonaga ko'zlarimni yumib borish qanchalik qiyin bo'lar edi? Va u qanchalik mohir ovchi bo'lishidan qat'iy nazar, o'limish uning uchun ham og'ir bo'lar edi va u o'ldirgan odamlarning jasadlari ko'zining oldida turishi kerak edi. Shuning uchun meni hozirgacha aniq ko'rgan, deb o'ylamayman.

Meni shuncha jasadlar orasidan ajrata olmasdi.

.....
192

Men ichimda faqat o'zim amalga oshirishni istagan narsalarim tasvirlangan manzarali rasm bilan yashayman. Uni o'zim chizdim. Ranglarini ham o'zim tanlaganman. Bir nechta daraxtlar, dengiz, ko'p savolga tutmaydigan bir gancha insonlar, daraxtlardan biroz uzoqda joylashgan va men doim sigaret sotib olishim uchun bir mahalla baqqoli, eng yoqitrgan qo'shig'imni yozish u chun yillab harakat qilgan, ammo uddasidan chiqqa olmagan bir bastakor, (holbuki, istasam va so'zlarini bersam, ishini bastalashgan bo'lardim) men eng sevgan pishloq turlari osonlashgan bo'lardim) men eng sevgan pishloq turlari va qancha yursamda charchamaydigan uzun bir yo'l... Yo'qsa hamma narsani mendan kutib, o'zlari bir tuklarini ham qimirlatmagan bu odamlarning orasida yo'qolib ketardim. G'azabimga yengilishni istamadim. Bu ulkan binolar orasida o'zinni juda kichik his qilyapman. Ko'kda ustinni qoplab, quyoshni mendan olgan qora bulut bor. Bular xotiralar... Yarim qolganlar... Berilgan-u lekin ustidan chiqilmagan so'zlar... Yolg'onlar... Bular qalbinga ta'sir qilishdan oldin, ichimga o'sha manzarani chizdim. Bor-yo'g'i onamning kular yuzini sog'inaman. Hamon avvalgidek chiroyli kularmikan?

Hammomdagi buzuq krandan tinimsiz suv tomadi. Bu uyning jumligini buzib turadigan yagona tovush. "Trnklay chirshning eng yaxshi yo'li — kutishdir" derdi otam. U haq edi. Onam uni ko'p kechalar kutgan edi. Ko'zlarining osti chirgancha, "Uyg'ondingmi, bolam?" derdi hojatxonaga borish uchun turganida. Keyin yotog'imga olib borib qo'yardi, chiriy boshlagan qo'llari bilan. Tong otardi va otamning chiriy boshlagan ovozini

.....
193

diini og'ritganlarim. O'sha qabristonda men va hasnana narsa yonna-yon yotardik.

O'liklarga qachon yaxshi bo'ladi? Men biladigan bir qancha duo bor lekin... Yangi kitob Men boshimdan o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

o'ylashga qaror qildim. "O'tinaman, meni kechir. Sen martayakshamba kuni ko'rishgandik. O'sha kuni ba'zi vaqtlar hatto uchirashdik. Yana o'sha joyda. Biz har doim o'tiradigan ham ichmadim. Qachon holati gandayligi haqida gapirishini kimdir unga tez-tez nazar solayotganini payqab qolibdi. Ammo oz fursatdan keyin ko'zini olib qochishga kuchi yetmabdi. Erkak ham mayl bildirganini sezib, kelib uning stoliga o'tiribdi. Birga qahva ichishibdi. Erkak qahvasiga berishini istadim) Men ham darrov qahvamga ikki qoshiq

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

shakar solgim. U yana bir qancha narsalar to'g'risida gapirib. Nima uchun, qanday qilib va aslida hech kim berishini istamayotganini ko'rmadim. Ammo sira baqirib-chaqirmadim. Chunki shuni xohladim. Yuzimni yuvdim. Qo'llarim muzdek ham bo'ldi. Keyin tashqariga chiqdim. Unga qaradim, hammasi o'lik edi. Muallifning to'piqlari ingichka bo'lishi hammasi o'lik edi. Unday bo'lmasa ham, muammo yo'q edi. Shunchaki ingichka bo'lganida chiroyli bo'lardi...

Bir muddat o'lgach, chorasiz yengilaman ovozlarga. "Gapiring" deyman ichimdagi ovozlarga va ular ham jim bo'lishni bilishmaydi. Men hali o'tib kelmagan o'lim davri bilan yashayman. Hamma narsa go'sht va suyakka aylanadi. Yuz yillardan beri ichimga ko'milgan o'liklar uyg'olib, men bilan gaplashadi. Men kenglikda yurishni to'xtatib, turgan joyimga yotaman. Yo'qotish shunday narsa ekanligini bilaman. Ammo kurashishni istamayman. Shu sababdan shunday yo'l tulyapman. Va ichimdagi bir ovoz "Menga o'xshaganlar ketish uchun kelmaydi, nega unga buni tushuntirmading?" degan savolni har kuni to'xtamasdan beradi. Ichimda go'yo eski shkal gapirayotgandek tuyuladi. U allaqachon o'zining ulug'vor davrlarini ortda qoldirganini hatto o'zi ham bilmaydi. Men shundayman, ichimdan go'yo chirigangga o'xshash hid taraladi. Yolg'izman... Haqiqatdan ham nega unga "Menga o'xshaganlar ketish uchun kelmaydi" demagan ekanman. Yo menda qolishidan qo'rqganimdim? Agar menda qolsa, nima bo'lardi? Bir muddat o'lgach, men qolib, u ketarmidi? Qaydam... Buni sinab ko'rmadim. Eshikni och, seni bag'ringa bosgim kelyapti, deyolmadim. Shunchaki kutdim uyining yonida. Ko'cha chirog'ining sarig' nuri bilan o'ynashdim. Ko'chaga qaragan oshxona derazasidan, oshxonaga kirib chiqishini kuzatdim. Oshxonada nima qilayotgandi? O'vqat tayyorlayotganimdim? Yoniga borsam, menga ham suzib berarmidi? Bag'ringa bossamchi... Chunki buni juda yoqtiraman. Quchishni... Shu yo'sinda taslim bo'lishni. Biroq yoniga borolmadim.

Berkindim. Zotan o'zimdan boshqa hammadan

Halle Kurakenli

Borligimni his qilishlari berkinishni uddasidan chiqardim. Borligimni his qilishlari bo'lishni bilishmaydi. Men hali o'tib kelmagan o'lim davri bilan yashayman. Hamma narsa go'sht va suyakka aylanadi. Yuz yillardan beri ichimga ko'milgan o'liklar uyg'olib, men bilan gaplashadi. Men kenglikda yurishni to'xtatib, turgan joyimga yotaman. Yo'qotish shunday narsa ekanligini bilaman. Ammo kurashishni istamayman. Shu sababdan shunday yo'l tulyapman. Va ichimdagi bir ovoz "Menga o'xshaganlar ketish uchun kelmaydi, nega unga buni tushuntirmading?" degan savolni har kuni to'xtamasdan beradi. Ichimda go'yo eski shkal gapirayotgandek tuyuladi. U allaqachon o'zining ulug'vor davrlarini ortda qoldirganini hatto o'zi ham bilmaydi. Men shundayman, ichimdan go'yo chirigangga o'xshash hid taraladi. Yolg'izman... Haqiqatdan ham nega unga "Menga o'xshaganlar ketish uchun kelmaydi" demagan ekanman. Yo menda qolishidan qo'rqganimdim? Agar menda qolsa, nima bo'lardi? Bir muddat o'lgach, men qolib, u ketarmidi? Qaydam... Buni sinab ko'rmadim. Eshikni och, seni bag'ringa bosgim kelyapti, deyolmadim. Shunchaki kutdim uyining yonida. Ko'cha chirog'ining sarig' nuri bilan o'ynashdim. Ko'chaga qaragan oshxona derazasidan, oshxonaga kirib chiqishini kuzatdim. Oshxonada nima qilayotgandi? O'vqat tayyorlayotganimdim? Yoniga borsam, menga ham suzib berarmidi? Bag'ringa bossamchi... Chunki buni juda yoqtiraman. Quchishni... Shu yo'sinda taslim bo'lishni. Biroq yoniga borolmadim.

Samoga boq. Duo qil. Hayotni sev. Qo'shiq kuyta.
Ulg'ayma (Sira ulg'ayma) Yomg'irda sayr qil.
Bahorni sev. (Bahorni qattiq sev) Kuz kelganida
qayg'uga botishdan uyalma. (Bu qayg'uning
sababini bilasan va hamon seni behad sevaman)
Yodga ol. (Unutma! Aslo unutma) Nima qilsang
ham o'zing uchun qil. Jilmay... Tabassum qil...
Jilmay... (Chunki shu turishda go'zalsan)

John Karahenli

Hech narsa aslida ko'ringani kabi emas. Ammo
ko'ringani kabi emasligini ko'radigan odam yo'q.

Agar vaqtingiz bo'lsa, men orqamga bolayotgan
narsa nima ekanligi haqida gaplashmoqchiman, demogchi
bo'lib, "Ona, qara, sochlarinda oq ko'payibdi" dedim
dabdurusidan va yana jim bo'ldim. Uydan chiqdim. Keyin
yog'och stulga suyanib, yon tomonda gapirayotganlarni
tingladim. Dardlarimni kamsitishayotgan edi. Kuldim va
devoqlarimda o'rnatib ketayotgan o'rgimchaklarni biroz
baq'ringa bosdim.

Inson yaratsidan uyalmaydi.

Inson yaratsiga ba'zi paytlar olov bosadi, darrov

tuzalmasin deya.

Inson yaratsiga Barbra Streslandning "Woman in

Love" kuyini puffaydi.

Gapimni qo'llaringda eritilgan temirning qaynoqligi
bor deya boshlashim mumkin yoki agar dunyoda birgina
gilos donasi qolsa, ont ichaman uni senga berardim deb
aytishim mumkin. Sen uchun qaysi biri chin dildan
bo'lardi? Mendan so'raydigan bo'lsang, (aniq so'raysan,
koshki so'ramasang va gapirmasandan tushunsang meni)
qara, men aytim narsalarga iqrar bo'lolmaydigan darajada
to'lganman, meni tushunayapsanmi?

Aslida, har ikki jumla ham bir ma'noni bildiradi.
Agar dunyoga qayta keladigan bo'lsam, bir chetga chiqib,
shunchaki "Men janjal qilishni islamayman" derdim. To'xta,
bir soniya. Yana shuni ham aytib o'tay, istasang? Sen menga
qaraganingda, go'yo yuragimdan ulkan yuk mashinalari

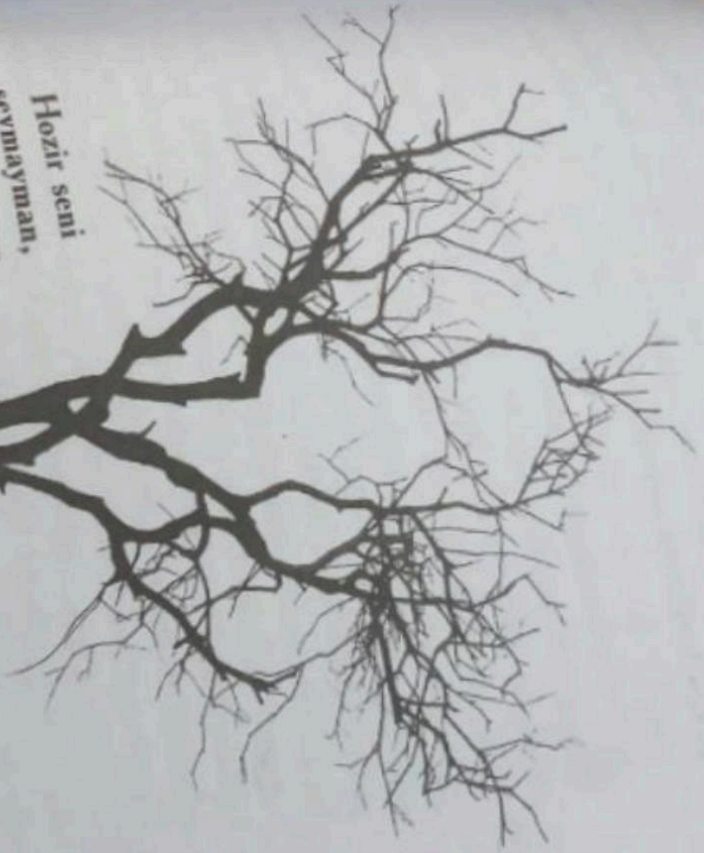

Ba'zilar o'lsidan sevarlar
o'tinaman, kimdir kelib ichimning chirog'ini o'chirib ketish,
Butun borimni mahv qilgan bu odamlar bilan ortiq ko'z,
ko'zga tushishini istamayman.

Hozir seni
sevmayman,
deyolmayman.
Ammo ichimda
huv o'sha
avvalgidek sevinch
yo'q. Qanday
qilib, sezmasdan
halokati oqibatga
duchor bo'ldik? Bu
hammasidan ko'ra
yomonroq emasmi?

ya'xshi, yomon, chiroyli va xunuk, boshdan kechirgan kechirmagan nima bo'lsa, organimizda qoldirdik.

Angaraga yetishimizga o'n kilometr yoqimli baxtsiz hodisa yuz berish ehtimoli haqida o'yladim. Men yana Chap tomondan shiddatla yugurib o'tayotgan to'siqdagi ketayotgan edik. Yumilib ketayotgan ko'zlarimga qarab yo'lni mo'ljallashga urindim. Ikki yo'lning o'rtasidan qaramay, ketayotgandim. Shaharning ko'ki bo'lmish osmondagi chiroqlar shaharga yaqinlashganini sari kattalashdi, yiriklashdi va xuddi bizni yutib yuboradigandek edi. Qaytib sira yonmaydigan va endi-endi yonishni boshlagan chiroqlar ko'zga tushishni boshlagandi. Keyin olovli dengizda to'lqinlar mavj urayotganini ko'rdim. Unga qarab, "Umid qilamanki, bir kuni ertalab uyg'onganimizda qilgan ishimiz uchun afsuslamaymiz" dedim. U yana jim edi. Ehtimol sukutning boisi pushaymonligidir? Uyg'a kelidik. Chiroqlarni yoddik. Chamadonimni yotoqxonaga olib chiqmay, eshikning ortida qoldirdim. Chunki kiyimlarimni shkafga taxlashning ma'nosi yo'q edi. Qaytib sira yonmaydigan va o'lgan chiroqlardan biri biz bo'lgandik...

Ba'zilar oltisdan sevarlar

Tugasin! Tugashi kerak bo'lgan hamma narsa tugasin! Masalan, shu la'nati televizorning vaqtida tugasin! Bir mavsumdan ziyod bo'lmasin. seriallari, bir jadimi, baribir, bu zaqqum Birga bo'ladimi, o'z zilasini.

Siyqasi chiqib ketgunigacha davom etib, o'zidan jirkantirmasin! Stolga o'tirganingda shishadagi narsa tugasin, yarmida turib joyga ketma! Yonimga kelganingdan keyin boshqa joyga ketma! Sen kelganingda keyin boshqamay turib tugasin! Sen Yo'qsa yo'llar boshlanmay, biz bilan kimning yonimdalingingda umrim tugasin, biz bilan kimning ishi bor? Sen ham sezding, to'g'rimi? Vaqt qanchalar tez o'tyapti va uni to'xtatib turadigan biror tugma yo'q. Yo bo'lmasa kel, tomog'imiz yirtilgunicha birgalikda baqiramiz, tugasin bu sukunal! Ovozimizni eshitishadi deya qo'rqma. Men ovozingning bir zarfasini ham ichimdan tashqariga chiqarmoqchi emasman. Koshki bilsayding... Qo'yaver... Kelaylik bu yerdan? Sen yo'qligingda tugamagan hamma narsa tugasin bir nafasdal! Atigi bir kun, bu la'nati yigirma to'rt soat sen menga nimalarindir aytib berayotganingda tugasin! Shu yetadi... Shu qadari yetarli... Shunchasi yetdi...

Ba'zilarning "keyin" i mavjud emas va "avval" i ham boshqa birovga tegishi.

Sen hamma narsani shu gadar chiroyli sevar edingki... Masalan, iro qilgan odamning o'zi ham allaqachon unutil yuborgan bir kuyini toparding va "Qara, bu kuydan unutil kechishibdi, sho'rik yolg'iz qolibdi. Hozir birov eslolmaydi ham. Juda achinarti to'g'rimi? Ammo qo'yaver, yoqimli yoki yoqimsiz ekanligini. Kel, birgalikda bu kuyning yolg'izligini sevariz" derding va men ham go'yo o'zinni bunga majbur his qilgandek, sen bilan birga sevar edim o'sha kuyini. Chunki bilardim, sen hamma narsani juda chiroyli sevarding... Mendan tashqari! Ehtimol, buni sinab ko'rgandirsan... Lekin chindan ham sinab ko'rganingda, sen ham jozibangni yo'qotarding. Nimagaki, "Vaqt o'tgan sari inson sevgan narsasiga o'xshab boradi" deyishadi. Sen hamon go'zal eding. Meningdek ko'rimsiz bo'lmasing. Va yana o'tanimizda o'zimiz sindirgan oynalar ham bor. Bo'laklarga bo'lingan oynalar seni, meni, hammanizni ko'paytirib ko'rsatadi, ammo ovozlarni ko'paytirolmas ekan. Meni tushunayapsanmi?

...
Meni "sevgilim" deb chaqir. Chunki sen sevgilim desang, tirnoqlarim moviy rangga bo'yaladi. Hammasi shu darajada... Juda go'zal... Biroq... Men ham yolg'iz edim. Sendan avval ham, sen bilan birgalikda ham yolg'iz edim. Bilasanmi, chunki sevlishini kutish insonni yolg'izlikka yetaklaydi.

...
Meni "sevgilim" deb chaqir. Chunki sen sevgilim desang, tirnoqlarim moviy rangga bo'yaladi. Hammasi shu darajada... Juda go'zal... Biroq... Men ham yolg'iz edim. Sendan avval ham, sen bilan birgalikda ham yolg'iz edim. Bilasanmi, chunki sevlishini kutish insonni yolg'izlikka yetaklaydi.

...
Meni "sevgilim" deb chaqir. Chunki sen sevgilim desang, tirnoqlarim moviy rangga bo'yaladi. Hammasi shu darajada... Juda go'zal... Biroq... Men ham yolg'iz edim. Sendan avval ham, sen bilan birgalikda ham yolg'iz edim. Bilasanmi, chunki sevlishini kutish insonni yolg'izlikka yetaklaydi.

yashiringan joyingga qaytib, biroz avval "Balki ko'chalarda birga sayr qilarmiz" deb o'ylab kiygan poyabzallaringni yana jimgina oyoq kiyimlar turadigan javonga qo'yasan. Bog'ichlarini ham yechmaysan, hatto buning uchun ham kuching yo'q, shunday mustahkam bir g'arginlik ichidasan. Keyin qayta-qayta eshitib ham charchamaydigan o'sha kuyni burab, ustiga tabassum shakli tushirilgan bokalga uchdan bir vaqt oralig'ida qahva tayyorlaysan. Chunki hayotingda qahvadan tashqari bir joyda muntazam turadigan boshqa hechnarsa yo'qligini yaxshi bilasan. Ba'zilar boshlanmasdan tugaydi. Poyabzallaring javonda saqlanadi. Bu mening hikoyan. Men sira Zolushka bo'lolmadim. Yana bir narsa, Zolushka o'sha tufisini ataylab orqasiga tashlab ketganini bilarmiding? Chunki bu uning ilk va oxirgi imkoniyati edi. Ammo men tashqariga chiqolmadim, uyda mutlaqo yuvilishi lozim bo'lgan kir kiyimlar bo'lardi. Negadir, menga doim yangi oshxona buyumlaridan sovg'a qilishardi. Aytishlaricha, ko'proq oshxonaga yarasharmishman... Men hamma narsani shu qadar chiroyli sevamanki... Sevgilim deb chaqiraymi seni? Chindan ham shuni istaysanmi? Yoki ketaymi?" deganding menga. Qizil chiroqda yo'lning narigi betiga o'tayotgan edik. Qo'limdan tutgancha meni mashinalarning yonidan yetaklab o'tarding va signal chalgan hammani qarq'arding.

6

Meni "sevgilim" deb chaqir... Chunki sen menga sevgilim desang... Bir narsaga iqrar bo'laymi?
Aslida, sen menga "sevgilim" deganingda, hech vaqo sodir bo'lmaydi. Qolaversa, kim kimga "sevgilim" desa

ham, hech vaqo yuz bermaydi. Hammasi yolg'on! Ovozning deovorga borib uriladi xolos, o'z ovozingdan sovuysan. Biroq sen hamma narsani shu qadar chiroyli sevardingki... Yonimda sevdarding, ortingni menga o'girib. Ilk bor yig'layotgan eding, buni bo'yingning titrayotganidan payqagandim. Laablarimni ensangga bosib, "Yuzing ko'kka to'kilgan sevedir. Moviy tusi go'zalligini sening boqishlaringdan olgan. Ko'zlarining eshigida uxlagan yulduzlardan o'saman. O'tinaman, yig'lama" degandim va kutilmaganda men tomon o'girilib qaraganding. "Hamma narsani shu qadar chiroyli sevgan holda, nima uchun yig'layapman, bilasanmi?" deganding o'sha kecha. Keyin davom etganding: "Unutolmaydilar, ammo unutolmaganlarini ham ahamiyatga olmaydilar. Qaysisi ko'proq jirkanch deydingan bo'lsang, men uchun ahamiyatga olmaslik jirkanch! Meni unutmang" deganding. Derazaning oldida ikkita binafsha bor edi. Ularni ham shu qadar chiroyli sevardingki... Mening qalbim nopok edi, ulardan qutulishni kutayotgandi. Endi gullarga suv quymayman. Ammo hali ham hammomda suvning ostida kutishni yoqtiraman, poklana olmasam ham... Qalbimni ham sevmadingmi? Vaholanki, sen hamma narsani... Chindan ham, nega meni? Qo'yaver... Ehtimol sevgandirsan... Ketdingmi? Bu gal ketding... Yig'laganingni ko'rganimda ketding, to'g'rimi? Chunki ilk bor birovga tutilganding. Axir sen hamma narsani... Dekabr oyidamiz... Qattiq sovuq qotdim. Axir sening yuzing... Ko'kka to'kilgan suv...

O'z bilganingizcha yashashda davom eting. Chunki hayot birovlariga o'zingizni izohlaydigan darajada uzun emas.

Yarangiz bilan buncha ko'p ovora bo'lmang. Yarani goldirganga bir tiyin bul

Tilga chiqarolmagan so'zlarini bir onda gapirishni ko'p ovora bo'lmang. Yarani goldirganga bir tiyin bul

Yana kaptarga qaradim. Chunki bir narsani gapirishnatijani o'zgartirmaydi. Yana kaptarga qaradim. Ehtimol hech narsadan bexabar yashasang baxtiyor bo'lish mumkindir. Bir kaptar kabi... Bir tomchi suv kabi. O'rindan yulib otilgan bir pilita toshi kabi. O'zining ulg'ayayotganini sezgan

Bir kun kelib, "Ha, biz ham sevgan edik" deyviz.
Aslida, kech aytilgan haqiqatlar qanchalik to'g'ri
bo'lmasin, shunchalik samarasizdir.

Ba'zilar o'lsdan sevgilar

Bu davrga kelib, birovi rostan sevib, sevmashligim�ni bilmayman. O'ylashimcha, tanlovlar ko'paygan sari, sevgining kuchi kamayib boradi. Chunki o'zimizni hech narsaga majburdek his qilmaymiz. "U bo'lmasa, hech qasi" deyviz. "U ketadigan bo'lsa, o'miga boshqasi keladi..." Agar men ketadigan bo'lsa, o'miga boshqasi kelmasin va u ham boshqa birovga bo'lsan, unga boshqasi ilk insonlar yaratilganida, Momo Havo Odam Masalan, qarab: "Seni ko'rganimda me'damda kapalaklar parvoz qiladi" deganmidi? Demagan bo'lsa ham balki buni his qilgandir, ammo hamma gap me'dasining me'da ekanligini bilmaganida deb o'ylayman. Har holda "Kim u ayol?" uchun bunday g'alati sabab yuzasidan janzal qilishmasdi. Ular ikkisi ham mana shunday mustahkam ishonch ichida edilar. Internet yo'q, televizor yo'q, qo'l telefoni yo'q, qimmat mashinalar yo'q, tamaki mahsulotlari yo'q, ichki tik yo'q... Yugurib boradigan boshqa bir eshiklari ham yo'q edi ularning. Daraxt novdalaridan yasalgan bir chodirda yashashar edi.

Yoki biror bir g'orda... Shunday qilib, bizga huzur bergan hamma narsa bizni majburiyatdan uzog'lashirdi. Shunchaki tanlovlar bizning nihoyamizni olib keldi. Kurashmoq yo'q, ishonmoq yo'q, davom etmoq yo'q. Yugurib boradigan bir eshigimiz bor, qimmatbaho

Ba'zilar Kuzovchiligi
mahsulotlari bor, internet bor, tamaki mahsulotlari bor,
qo'shiqlar bor, qo'shiqlar bor, ammo
o'zimiz o'zimiz to'lovli ta'villar bor, qo'shiqlar bor ammo
kuzov bor emasmiz.

To'qashuv

Ba'zilar oltisidan seovsilar

Zobitning farzandlari yaxshi bilishadi — o'ning o'n beshi yorug'ligini. Chunki uydagi hammanning — o'ning ota raqamli lotoni ajratib, pulni da'vo qiladi, uyning bekasi ayol vaqtning beshafgalligiga qarshi turish uchun zamonaviy bichindagi siynabandlarni orzu qiladi. Ammo maosh bularning hech biriga yetmagani uchun bir qancha narsalardan muqarrar ravishda voz kechiladi. Lekin bularga ham u qadar ahaniyat berilmaydi. Bola uchun nima qilish kerak bo'lsa, hammasi qilinadi va qolgani masal kelgunigacha kechiktiriladi. Uyning erkagi ayolini oxirgi marta qachon kiyimsiz holatda ko'rganini eslohnasdan: "Senga zamonaviy siynabandning keragi yo'q. Shusiz ham juda chiroylisan" deydi va ayol aslida o'zi ishonmagan bu so'zning yolg'on bo'lib chiqishidan qo'rqib, sira oyrnadagi aksiga garamaydi. Hatto erkakning buni tushumastigini bilisa ham, "Men sening eng katta omadimgan, senga boshqa omadli o'yinlarning keragi yo'q" deb tasalli berishga urinadi eriga. Haqiqiy omadli kun esa erkak ish haqini olganicha, mayda-chuyda solingan paketlarni qo'lida ko'tarib, uyiga g'urur bilan kirib kelgan kundir.

...
Bundan biroz avval seni yo'qotganga o'xshayman. G'azab bilan yugurib eshikdan chiqibsan, eshikning zarjiri ham uzilibdi. O'vozim ham organgdan sen bilan ketibdi, o'vozim ham uzilibdi...

Ortingdan oynaga qarayman: ikki kun oldin o'lgan

.....
184

Ba'zilar oltisidan seovsilar

...
Bundan biroz avval seni yo'qotganga o'xshayman. Tasvurda juda issiq havо, ammo uyning devorlarida muz parchalari osilib turibdi. Muzlarni ham tashlab ketibsan. Endi yuz yilda ham erimaydi bu muzlar... "Zotan qaysi nishonning umri bir yozdan oshiq bo'lgandi?" degandi kishilarning yonidagi rayhon iforini yo'qotar ekan. Nimani kishilarning ikkitiriz ham, bir umr yonma-yon yurishimni? kengandik ikkitiriz ham, bir umr yonma-yon yurishimni? Mutoviba qilmaylik, qaysimizing ovozinizdagi og'riqlar tahlari bezovta qilmadi?"

...
Bilasan, oddiy bir shokolad paketining ustidagi "Bu yerdan oching" degan yozuviga ham tavakkal qilolmayman. boshqa joyidan ochishga harakat qilaman. Chunki bizni doim bir narsalarga yo'naltirib, istagan qoliplariga solishga urinishadi. Qolaversa, umrim bo'yi kimgadir yoki nimagadir erishishga urinmadim. Va bu hayotdan ham umid qilganim bor-o'g'i, menga tegimastiklarini istadim. Maqsadim sasadosisiz yo'q bo'lib ketishedi.

...
Bundan biroz avval seni yo'qotganga o'xshayman. Ko'rmadimgini, insonlar gayumlikka kirganida yo'qolib qoladi. Hatto eng kichik tirbandliklarda ham insonlar bir-birlarini aynamay ezib o'tishadi. Bular yetmagandek, hamma ketayotgan edi va men o'zimdagi qolish uchun birma-bir

.....
185

eshiklarini yopayotgan edim.
Yoki ularning ortidan men ham ketishim mumkin edi. Keyin seni ko'rib qoldim. Umidim yo'q edi. Butun tolesizliging bilan bu horg'in vujudimning hijron mavsumiga to'g'ri kelganding. "Senda kelajakning hijron ko'rolmayapman" deganding eshikni qarshilab belgisi ketayotib. "Chunki o'tmish ham vaqt o'tib xiralashadi va bunga unutilish deyiladi..." deya ilova qilganding. Gapni boshqa cho'zib o'tirmaslik uchun.

...
Sening kulishing maoshini olgan bir o'taning mayda-chuyda solingan pakelarni qo'lida ko'tarib, uyiga g'urur bilan kirib kelishiga o'xshaydi. O'sha ayohning oynaning qarshisida o'ngga chappa aylanib, erining yolg'onini sevishi kabi eding... O'vozindan gul to'la bog'larga chiqilardi. So'zning po'stini arclib gaplashardik sen bilan. Shuning uchun bizni jim deb o'ylashardi.

Qachonki hammasi tugadi, deb o'ylasak, doim bu safar oxirgisi degan yerimizning boshidan topdik o'zimizni. Chunki sevmog' bir eshikni qarshilab yopib ketishga o'xshamaydi. G'azab hech qachon davomiy emas. Bundan biroz avval seni yo'qotganga o'xshayman. Ikki kun oldin o'lgan, badbo'y hid taratayotgan itining o'lmasdan avvalgi yolg'izligi kabi yolg'izman. Va men endi yangi varianti chiqarilganidan keyin asl varianti deyarli unutilgan kuy singari sevilmoqdaman. Hech qaysi rayhoni kelasi yozgacha asray olmadim... Kechir, sevgilim.

Tasavvur qiling, bir suratga juda chiroyli tushgansiz, lekin ishning baxtsiz tomoni suratga hojatxonada yashaganingiz uchun orqa foningizda suv quvuri va plitkalar ishg'ingiz bo'lgan. Nima demog'chisiz, buni hech boshdan ko'rib qolgan. Nima demog'chisiz, qiziqchilik qilmaningiz, lekin u yuzingizdagi quv tabassumingizni ko'ryapman. Shu an hatto yuzingizdagi quv tabassumingizni ko'ryapman. To'g'ri, menda shunday holat bo'lgan va buni yashirishga har bir yo'q deya gapirib beryapman. Qolaversa, asl masala va e'tibor berilishi kerak bo'lgan narsa qilgan ishinni qaytish bilan o'zimga diqqat tortish emas. Bor-yo'g'i ana o'sha payti hayotda hech narsa o'z yo'lida ketmasligini anglayvis. Hozirgacha xush ko'rgan narsalarimning qarshidan chiqish suratlari o'ta ham yoqimni bo'lmadi. Qayerda inkonsizlik bor bo'lsa, men o'sha narsaga mayli edim. Qayerda inkonsizlik bo'lsa, ortidan yugurtirib, keyin esa hammaga juda yoqqan, ammo meni yerga urgan gatiq bir hazil kabi jonimni sigib ketdi. Hatto mashina sohib olayotganimda, bu ishning ustasiga ko'rsatdim, ammo mendan avvalgi egasi bundan oldingi baxtsiz hodisalarini shunday mohirona berkitibdi, "Usta biron aybi yo'qini?" deb so'ragan odanim ko'zini yumib kafil bo'ldi, lekin yangilshdi.

Bu bir omadsizlik deb qutuldim va endi "Kaputi va dvigatelning turg'unligiga" aharniyat bermayman. Oxir oqibat qurq yilda bir sodir bo'ladi, degan

"Ehtimol, aslida, unday emasdir" deya ichidan yaxshilik izlagan har narsamda mavzuni cho'zgan bo'lib chiqdim. Hozir biror yaxshilikka umid qilishning davri emas ekan.

***

Yaxshi ko'rgan insonlaringa havo va suvdan gapirayotgan bo'lsam, "Meni bilasan, ahvolim yaxshi emas. Yana ichim junjikayapti" deyishni istayotgan bo'laman. Alohida, ahvolim qandayligini so'rashingizga hojat yo'q.

***

Yaralar o'timishni eslaganida emas, kelajakdan o'timishni topa olmaganida ma'lum bo'ladi. Buni boshdan kechirganingni bilaman... Eslaganingni ham... Topa olmaganingni ham...

***

Hech qayerda turolmaslik ganday yomon... Meni ilk bor bu vaziyatga solgan narsa — go'yo har yerda meni kutayotgandek.

***
Xotiralar ba'zi insonlarni hayotlarining so'nggi anigacha qo'yib yubormaydi... Chunki kunlar qo'yib yuborilishini istaydiganchalik go'zal kechgan.

***

Nega yolg'on so'zlay.. Ba'zan hanuz.. Yarasi chuqur bo'lganlarning, umidini bosh yerga egilsa-da, baribir buni sezdirilmaganlarning qalbida gullar ochilmaydi. Yolg'on gapirib nima qildik, u kunlar o'timishda qolgan.

Ayni yo'llarda boshqasi bilan birga yurmoq, insonni o'timishga olib boradi, ammo u yerda ham qolmayсан. Chunki unutib bo'lmaydi, deganlarimiz yoddan ko'tarilgan, ortimizda birorta iz qolmagan.

***

Ehtimol, eng go'zal narsalarni oxirigacha borolmaganim uchun o'tkazib yubordim. Ammo oxirigacha borishimiz uchun bizda kuch qoldirdilarmi? Mana bu tomoni ham bor...

***
Chunki bir umrga sig'adigan charchoqni qisqa
vaqtda boshdan kechirganim uchun, hozir kim kelisa
ham, "oq yo'l senga" deysbdan tortinmayman.

***
Sevgan insonlaringizni xuddi bu oxirgi
kuningizdek mahkam bag'ringizga bosing. Va kelajakda
joningizga azob beradigan taqdirda ham, iforini
yaxshilab eslab qoling.

***
Ortga qaytadigan darajada bo'lmasa ham,
organgizga bemaol qaraydigan darajada yuzingiz qolsin.
Bu qadar o'zingizni tugatmang.

***
Tegishli bo'lishni qo'yib
turing, na bir kishiga va na biror
yerga o'zimi yaqin his qilmayman.
Ketolmayman. Qololmayman.
Gaplasholmayman. Qisilib qolganiga
o'xshayman.

***
Na miyamdagi
savolni va na qalbimdagi
xiralikni bir chetga surib
qo'yolmayman. Endi
hech narsa avvalgidek
emas. Hech qachon seni
kechirmayman.

***
Umid juda charchagan. Tunlar uzaydi,
so'zlarga sig'maydigan yo'qotishlar ko'payib
ketdi. Endi kim tushunadi meni, o'zimi topa
olmayapman desam?

***
Bir ayolning otasi — yo uning yarmidir yoki
yarasi.

***
Nusxasini qo'yib turing, ba'zi narsalarning
batto o'xshashi bo'lmaydi. Bu bo'shliqning boisi
shundan. Xotiralarga suyanishimizning sababi
shundan. Yana qoqilib tushmaslikka urinyapimiz.
Bor-yo'g'i shu.

***
Hayot g'alati... Uzoq muddat davom etadi,
degan narsalarimiz bir onda nihoyalaniishi mumkin.
Sevgi ham, kritish ham, ayriliq ham. Qo'yib bering,
vaqt o'z ishini qilsin.

***
Bir qadam bosishdan avval buni yaxshilab o'ylab ko'rayotgan bo'lsam, demak bu bejizga Sabahatin Alining aytganidek: "Insonlar emas, ishonish qudratini tortib olganlar."

***
Biror hodisa yuz berganida, endi hech narsa sodir bo'lmaydigandek tuyuladi. G' o'yo bundan ortig'i bo'lmaydigandek. Bo'lsa ham, avvalgidan battarroq bo'ladigandek. Bor kuchi bilan devorga qichqirqlarini sochganlar biladi: Butun borlig'ing bilan biron kishini bag'ringga bosgan bo'lsang, keyin nima qilsang ham, uni ichingdan chiqarolmaysan.

***
Ba'zan o'z zimmi shu qadar kuchsiz, horg'in va har narsadan shu darajada uzog his qilamanki... Tilka-pora qilsalar va hatto do'pposlasalar ham, bu bir og'iz gapirishchalik jonimni og'itmaydi. Yana kulmagan joyimdan sindirildim. O'tinaman, jim bo'ling.

***
Agar hozir quchsang, badaning barcha yaralarimdan qolgan izlarning o'rini to'ldiradi. Ammo "Kel" deyishni istab, sukut saqlayotgan yana bir tundaman. Va ertaga ham shu hol davom etadi.

***
Boshqalarga borligingizni isbotlayman deb, sizning borligingizdan boshqa narsani bilmaganni yo'qotdingiz. Bu sizga yetadi.

***
Balli hozir emasdir, ammo hammasi o'tib ketadi. Chunki "Seni aslo unutmayman" deganlarga qarang. Bu so'zni kim uchun, qachon va nima sababdan aytganlarini allaqachon unutishdi... O'tib ketdi... O'tib ketadi...

***
Yo'qotmaguningizgacha yo'qotgan narsangiz joningizning bir bo'lqi ekanligini anglamaysiz. Ahamiyat bermaysiz. Ammo na ketgan, na o'tgan ortga qaytmaydi.

Bohorgalar, biron
kulishamiz va unatib
ataylab uyga kech
Ammo shu bilan darind
o'tib ketmaydi. Biron
quchoqlab, uning hildini
bilishga urin, ovoz
butun diqqatimg bil
eshit va qo'laridag
tutib, ayni yo'laridag
yuq Shuqda
tushunasan o'z
deyishni ishgantir
Shuncha odamlar
orasida o'tovishni eslash yolg'izli
emas. Xotiralari yoningdaman
deganlardan ko'ra go'zalarig! Harid
ko'ra samimiy va haqiqiy. Harid
tugagan bo'lsa ham, boshiga qarab
kelmasa ham, jule zo'zali

***
Hamma narsadan bezdim, hatto o'zimdand
Tabiiyki, bu tang holim bir narsalardan
ham. Tabiiyki, bu tang holim bir narsalardan
umidimni uzganim sababli. Hozirgacha kim
amiddagi umid chirog'ini yoqishga urinib ko'rdi?
***
Ba'zan inson hamma narsadan voz kechadi.
Lekin biron joyga kelganida to'xtab, so'nggi bor
ortiga qaraydi va o'zini qiynagan ekanman, deya
yana yashashda davom etadi.

***

Balki gattiq
pushaymon bo'lib,
oringga qaytish uchun
jasorat topa olarsan.
Ammo yarim yo'lda
tashlab ketgan odaming
qaytib yuzingga qaraydi
deb o'ylaysanmi?

***

Ehtimol, bu
shunday davom etar,
ammo biz haqiqat va
yaxshilikni kutib turamiz.
Chunki o'z hurmatini
bilgan qish, qimmatini
bilmagan bir bahordan
yaxshiroqdir.

***

Agar yashashdan qiyinroq narsa bor
bo'lsa, u ham biror narsani yashirib yashashdir.
Hammaning ko'ziga kuchli ko'rinaman deb,
qo'li bir daryoning ichida yo'q qildim o'zimni.

***

Inson qanchalar horg'in ekanligini yangi
narsalarga duch kelganida anglaydi. Masalan,
yangi bir insonga, oldin yurilmagan bir yo'lga
yoki yangi bir sevgiga... "Nega tanishay,
nega qadam bosay, nega sevey, nima uchun
harakat qilay? Menga shunday yaxshi" demog,
hamma narsadan osondek tuyuladi.

***

Kamayib qolmadim-ku, voz kechdim.
Ba'zan odam hatto o'ziga ham toqat qilolmaydi.
Hamma endi jim bo'lsin.

***
Siyosatchilar va zo'rlovchilar
yomonroq bo'lish uchun bir-birlari bilan
raqobatlashadigan bu dunyoda, biroyni
sog'imib, yuragida muhabbat ko'tarib
yurgan hech kim mag'lub bo'lmaydi.

***
Ko'p bor kechirdim, haddan ziyod kutdim,
Ammo kutganimga arzimadi. Bu aybni mening
nomimga yozing.

***
Insonning butun umri kurashish bilan o'tadi.
Yashash uchun, sevgi uchun, non uchun, tushunish
uchun, bir sigim vafo va sadog'at uchun.

***
U bir zumda asta-sekin go'lga kiritgan joyini
yo'qoldi. Men huning og'rig'ini tuzmoqdaman. Endi
bir ovoz hech qanday ma'nomi anglatmaydimi?

***
Qanchalar harakat
qilganimni bilsangiz edi.
Endi men qalbimni kinga
olib borsam, bu yarani
kinga ko'rsatadigan bo'lsam,
o'zimdan uyalaman.

***
Odamlarga "Sen haqsan" deb aytadigan va
nendan tushunishimni kutadigan ahvolda emasman.
Hammasi tugadi. Siz bir xil edingiz, endi ham bir
xilsiz. Yo'qoling.

***
Bor-yo'g'i ikki kun oldinga qaytib,
"Sharmandalik" deb aytasangiz, o'zingizni
kechirmang. Hech narsa bir zumda o'zgarib
qolmaydi. Hech kim yuzini boshidan oxirigacha
yashira olmaydi.

Sizni shunchalik ko'p tark etgan va
shunchalik qattiq charchatganli, "Sendan
voz kechdim" o'rniga "Endi sendan xafa
bo'lmayman" deysiz.

***

Hatto qo'larimni

***

butun yer yuziga yoysam-u,
butun tanam bilan osmonni
quchsam ham baribir senga
yetolmayman. Dunyoda

hunday aytib boshqa

bilalaydi. Birozdan

so'zga qadimgan talasimni

hug'ungimdek kutayotman.

Senga shu qadar sog'indimki

shu qadar sog'indimki

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

hug'ungimdek kutayotman.

Hammasi o'limshda qoldi,
Na ovozingga, na yuziingga liebtli;
bir havasim ham qolmadi, Va
yuragim zarracha ham hapqimaydi
seni desa...

***

Vaqt o'tib ham hech narsa
o'zgarmaydi. Ishongan insonlaringiz
tark etib ketishadi va ichingizda
dard bilan yashashga ko'nikasiz.
Bor-yo'g'i shu...

Bir qancha yolg'onlar ko'rdim.
Ishonmadim, ammo balki o'zgarar deya
kutdim. Biroq o'zgarmadi. Shuning uchun
mendani insonlarga nega ishonmasligimni
so'ramang!

***

Halis Karabeni!

Ba'zilar olisdan sevarlar

Turk tilidan Nodirabegim Jamshid qizi tarjimai

Muharrir: Sohibjamol Kattayeva

Texnik muharrir: Nodirbek Osimjonov

Dizayner: Odilbek Toirov

Sahifalovchi dizayner: Sohibjamol Kattayeva

Ushbu kitob tarjimai uchun mualliflik huquqi "Factor press" nashriyotiga tegishli. Tahririyat ruxsatsiz kitobni turli shakl va ko'rinishda chop etish, tarqatish man etiladi va O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq tartibda javobgarlikka tortiladi.

Bosishga 2021 yil 5-mayda ruxsat etildi.

Bachirni: 84/108 ^{1/31} «Academy» gamiturasida ofset usulida ofset qog'ozida bosildi.

13.0 shart. b.t. hisob nashr. tab.12.5

Adadi 2000 nusxa. Buyurtma № 05/21

«Reliable Print» MChJ bosmaxonasida chop etildi.

Toshkent sh., Yakkasaray tumani, Qushbegi ko'chasi 6-uy

Bizni telegramda kuzating: <https://t.me/factorpressmk>

Instagram sahifamiz: [factor_press_mk](https://www.instagram.com/factor_press_mk)

Murojati va takliflar uchun: [@factorpress](https://www.instagram.com/factorpress)

Kitob buyurtmasi uchun: [@factorpressmk_buyurtmaBot](https://www.instagram.com/factorpressmk_buyurtmaBot)